The Abba Hillel Silver Digital Collection
Featuring collections from the Western Reserve Historical Society and
The Jacob Rader Marcus Center of the American Jewish Archives

MS-5492: Abba Hillel Silver Papers, Series IV, 1928-1993.

Box	Folder
1	15

Newspaper clippings, 1931.

Western Reserve Historical Society
10825 East Boulevard, Cleveland, Ohio 44106
(216) 721-5722
wrhs.org

American Jewish Archives
3101 Clifton Avenue, Cincinnati, Ohio 45220
(513) 487-3000
AmericanJewishArchives.org

Books Reviewed.

By Dr. Cecil Roth.

THE MESSIAH OF ISMIR: SABBATAI ZEVI.

The mock-heroic life-story of Sabbatai Zevi, the pseudo-Messiah of Smyrna, is without doubt one of the most absorbing in the whole of history, and a volume based upon it ("THE MESSIAH OF ISMIR: SABBATAI ZEVI"; by Josef Kastein, translated by Huntley Paterson; the Bodley Head, 12s. 6d. net.) cannot fail to be interesting. Mr. Kastein's work enjoys this initial advantage. It is written in the fashionable German biographical style of to-day, though it is by no means a masterpiece of it. The whole story is so incredibly romantic that a plain, unvarnished account must necessarily be more absorbing than the most highly coloured of imaginative biographies. It is a pity, therefore, that the author should have thought it necessary to introduce fictitious episodes—in just sufficient quantity to undermine the veracity of the whole, though without sufficient skill to enhance its interest. The background of contemporary history is laid on, from an essentially Eastern European point of view, with a heavy hand, and at unnecessary length. To compensate for this, very little is said about the extraordinary aftermath of the movement, with its curious survival in the Domnehs, who have continued a cryptic existence in the Balkans, to our own day, like a second Christianity based upon the person of a Messiah who apostasised instead of dying on a cross. On the other hand, the dramatic possibilities of the story are by no means fully utilised. One misses the striking antithesis between the romantic dreamer in the East and the sober, stolid Jacob Sasportas (just returned from being *Haham* in London) in the West: the latter the only prominent Jewish leader in Europe to remain unaffected by the craze, his hammer-blows doing a great deal to restore Jewry to sanity. A spice of sex appeal is, however, added by repeating solemnly all of the contemporary libels against the imposter's wife.

In spite of its having been written originally in German, the work is by no means accurate or up-to-date. The latest literature on the subject has not been used, nor the older exhausted. There are at least three errors in the opening paragraph. One is the description of Sabbatai's father as belonging to a "Byzantine" family (whatever that may mean). He did not. He was of German origin; and one of the most ironical aspects of the whole episode is that the man who duped the *Sephardi* world was himself, by descent, an *Ashkenazi*.

The Spanish love-song which Sabbatai used to sing is quoted in this volume in Dutch, of all languages, with an expression of regret that the full original text is not available. But it is, in the "Romancero Judio-Espanol," §35.

More serious than these trifles is the absolute lack of reference to English sources, with only one exception. It is, indeed, to be questioned whether a work of this sort, when translated, ought not to be given a somewhat fresh orientation. Quite apart from this, Kastein's omissions are glaring. For example, the graphic account of Paul Rycaut, English Consul at Smyrna at the time when these events were happening, is used, and even quoted, only *via* the French translation. Of the contemporary English news-letters, etc., upon the imposture, of which at least a dozen are on record, only one has been utilised. In more modern literature, Kastein has failed to use both the extraordinary cameo of the Turkish Messiah in Zangwill's "Dreamers of the Ghetto," and H. N. Brailsford's delightful sketch in his "Adventures in Prose." In details, the work leaves a good deal to be desired. The system of transliteration from the Hebrew is inconsistent to a degree; and the spelling of proper names is extraordinarily slipshod. Thus, Jacob Querido becomes Keredo; Francisco Maldonado da Silva, the most extraordinary of Inquisitional martyrs, is metamorphosed into Franzisco Maldonadda Silva; Mattathias is consistently rendered as Mattatah; and so on. The translation is on the whole clear though undistinguished; but it betrays here and there very plain signs of Teutonic origin, and is enlivened by a few slips of delightful originality. Thus, on p. 206, Glückel von Hameln, the queen of Jewish memoirists, appears as "the Glückel family of Hameln!" The volume, in short, does not rise to the height of its argument. No treatment can, however, destroy the inherent interest of the subject; and this biography may be recommended, though unenthusiastically, to those who wish to know more about the hyper-romantic career of the Messiah of Smyrna.

By Hugh Harris, B.A., M.Litt.

A BIBLE COMMENTARY.

"HELPS TO THE STUDY OF THE BIBLE" (Oxford University Press, 8s. 6d.), represents a work of collective Christian scholarship. The contributors include the Bishops of Bradford and Oxford, Professor G. H. Box, Sir George Adam Smith, and others. Some thirty years have elapsed since the publication of the first edition of this standard work, and the present second edition represents a complete revision. The editorial note speaks of the book as being "less a work of theory or suggestion than a record of the facts and results which are the common property of biblical scholarship as a whole." This is misleading, unless we are to understand that biblical scholarship is limited to British Protestantism. Many of the views here expressed would be entirely unacceptable to other branches of the Christian faith, as they certainly are to Judaism. The subversive theories of the "Higher Criticism" are accepted. The Hebrew Scriptures are regarded merely as a preparation for Christianity, and there is a long list of passages from the former labelled "prophecies relating to Christ." But sound and helpful information is contained in the section devoted to Palestinian geography, natural history, and antiquities; and there is a useful series of plates illustrating recent archæological discovery. The concordance and literary articles will also be of value to students of the English versions of the Bible, and the superiority of the Revised Version over its predecessors is well stressed. Otherwise there is the usual Christian interpretation of Jewish religion and history. But it is noteworthy that a half-hearted and belated attempt is made to modify the customary attack on the Pharisees. The writer of this section evidently felt some qualms of conscience, as he has added an "Appended Note," in which he acknowledges as an afterthought that there were "better and more spiritual elements in Pharisaic religion" (p. 137). Another writer on Pharisaism also feels constrained to confess that "its good side should not be overlooked" (p. 208). On this particular point at least truth is beginning to prevail against prejudice. But reparation need not have been so grudgingly made. Could not G. F. Moore's "Judaism," for example, have found a proper place in the bibliography instead of being relegated to an obscure footnote (p. 219)?

BIBLICAL DRAMA.

"JUDAH AND TAMAR," by Izak Goller (Ghetto Press, 6s.) dramatises the incidents recorded in Genesis xxxviii. In his Commentary on Genesis the Chief Rabbi remarks concerning this chapter that "Scripture does not hide the sins of its heroes and heroines." This story of wrongdoing, Dr. Hertz suggests, may yield some religious lessons not perhaps obvious at a first reading. But it is not so much with its religious implications that Mr. Goller is concerned. He has detected, and made the fullest use of, its dramatic possibilities. There are three acts: in Judah's tent, at the cross-roads between Mamre and Timnat, and before Judah's judgment-seat. Each act is ended by the symbolical fall of a curtain—black, red, and white respectively. It is in such stage directions as these that the author shows his constant sense of the practical needs of theatrical production. Moreover, he has himself drawn three diagrams of the scenes as well as a striking frontispiece, and provided full particulars of costumes, dances, and other accessories. In the telling of this story of passion he is direct and outspoken, and the characters are certainly forthright in deed and word. The diction is slightly archaic, and conveys the right atmosphere for those "old, unhappy, far-off things," which form the theme. In certain respects this play reminds one of the Irish dramas of Synge. There is a like interest in the elemental passions of a semi-primitive community, and a similar kind of poetic approach. The bold and original qualities which Mr. Goller has already shown as poet and novelist are equally evident in his work as playwright. It would be interesting to speculate in which of these spheres his artistic powers are likely to find their completest expression.

By J. L. Meltzer, F.R.G.S.

THE STORY OF DAGANIA.

The history of pioneering Palestine has yet to be written; there are so many aspects of the great work of reclamation and upbuilding that remain to be described, that a contemporary historian would falter at the task. But a laudable attempt at presenting these facets of modern *Eretz Yisrael* is being made by the Jewish National Fund at Jerusalem in its new Library for Hebrew Youth. The first of the series, which has just been issued at Jerusalem, is the intimate story of Cornflower Village, the first pre-war *kvutzah*. "The Story of Dagania" has been translated into English from the Hebrew of Joseph Baratz, one of the first settlers. It is a saga of struggle and effort, sacrifice and enterprise. The different technical and sociological problems that confronted the settlers; the land, the climate, the peculiarities of agriculture in *Eretz Yisrael*, the problem of mothers working in the fields, these and many other questions arose. And now it is a wooded and green-foliaged pleasaunce by the shores of the River Jordan. Where once were marshes, are now green fields and vineyards, banana plantations and grape fruit groves. The colonists have a goodly income, and they are content. They lost two of their founders in the achieving of it—Aaron David Gordon, who died in 1922, aged 67, and Joseph Bussel, who died in 1919, aged 29. But their memory lives. "A stone's throw from Tiberias lies Dagania. And five hundred years separate old, grey-bearded stooping Tiberias, from young, strapping, straight-backed Dagania . . . In Dagania they work the land from early morning until late at night, with a merciless sun scorching their bare bronzed backs."

That is the true pioneering spirit of *Eretz Yisrael*. To those of us even who know and have seen it, comes the never-ending thrill of pride and admiration.

The Search Publishing Company, of Arundel Street, Strand, desire to point out that they are the publishers of "This Money Maze" by Dr. Eisler, and that Messrs. Simpkin, Marshall, Ltd., referred to as the publishers in our review of the book last week, are the Trade Agents.

THE Society for Jewish Jurisprudence has issued in pamphlet form "John Selden and Jewish Law," by Rabbi Dr. Isaac Herzog, M.A., D.Litt. (Dublin). The article was previously published in the JOURNAL OF COMPARATIVE LEGISLATION for last month and was read before the Society at the Inner Temple in Febuary of last year.

הַדֹּאַר - מוּסָף לַקּוֹרֵא הַצָּעִיר

יוֹצֵא בְּהִשְׁתַּתְּפוּת
הַהִסְתַּדְּרוּת הַצִּיּוֹנִית
בַּאֲמֶרִיקָה
עַל־יְדֵי הַהִסְתַּדְּרוּת
הָעִבְרִית בַּאֲמֶרִיקָה
בַּעֲרִיכַת חַיִּים לִיף

גִּלָּיוֹן חֲמִישִׁי (קטז) | שָׁנָה תְּשִׁיעִית | כ"ח בִּשְׁבָט, תַּשְׁיַ"ג

דָּ"ר אַבָּא הִלֵּל סִילְבֶר

(בְּמְלֹאת שִׁשִּׁים שָׁנָה לְחַיָּיו)

א

מִי אֵינוֹ זוֹכֵר אֶת הַיָּמִים מְלֵאֵי הַהִתְרַגְּשׁוּת, הַצִּפִּיָּה וְהַמְּתִיחוּת * שֶׁלִּפְנֵי יְסוֹד מְדִינַת־יִשְׂרָאֵל? לֹא הָיָה כִּמְעַט יוֹם שֶׁלֹּא קָרָאנוּ בּוֹ עַל סְפִינוֹת מַעְפִּילִים שֶׁנִּתְפְּסוּ עַל־יְדֵי הַצִּי וְהַצָּבָא הַבְּרִיטִיִּים, עַל תִּגְרוֹת * וְהִתְנַגְּשֻׁיּוֹת * בְּעָרֵי צִיּוֹז וּכְפָרֶיהָ וְעַל וִכּוּחִים מְדִינִיִּים בְּנוֹגֵעַ לְפִתְרוֹן שְׁאֵלַת עֲתִידָהּ שֶׁל אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל. יָדוּעַ הָיָה, כִּי תִּקְוַת עַמֵּנוּ תְּלוּיָה בְּהַרְבֵּה בְּעֶזְרַת אֲמֶרִיקָה וּבְדַעַת הַקָּהָל בַּמְּדִינָה הַזֹּאת. אַךְ לֹא הָיָה בִּטָּחוֹן גָּמוּר, כִּי אֲמֶרִיקָה הָאַדִּירָה תַּעֲמוֹד אָמְנָם לִימִין הָעָם הַקָּטָן וְהַדַּל, בְּשָׁעָה שֶׁאוֹיְבִים גְּדוֹלִים וַעֲצוּמִים קָמִים עָלֵינוּ. צָרִיךְ הָיָה לְעוֹרֵר אֶת דַּעַת הַקָּהָל כַּאן וּלְגַיֵּס * אֶת גְּדוֹלֵי הַמְּדִינָה לְטוֹבָתֵנוּ. וּבְעִקָּר – לְהַשְׁפִּיעַ עַל הַקִּבּוּץ הַיְּהוּדִי הַגָּדוֹל בְּאַרְצוֹת־הַבְּרִית שֶׁיִּתֵּן אֶת יָדוֹ לְמַאֲבַק * אָחִיו בְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל.

בַּיָּמִים הַקָּשִׁים וְהַגּוֹרָלִיִּים הָהֵם נִשְׁמַע בְּרָמָה קוֹלוֹ שֶׁל דָּ"ר אַבָּא הִלֵּל סִילְבֶר, קוֹל קוֹרֵא בְּעֹז לִתְקוּמַת עַם יִשְׂרָאֵל וְאַרְצוֹ. בְּאָזְנֵי רִבְבוֹת יְהוּדִים בְּכָל רַחֲבֵי אֲמֶרִיקָה מְצַלְצְלִים עֲדַיִן דְּבָרָיו „הַחוֹצְבִים לַהֲבוֹת אֵשׁ". הוּא כָּבַשׁ (לָקַח) אֶת הַלְּבָבוֹת בְּקֶסֶם לְשׁוֹנוֹ, צַחוּת שְׂפָתוֹ וְרוֹמְמוּת בִּטּוּיוֹ. כָּל נְאוּם הָיָה „אֲנִי מַאֲמִין" יְהוּדִי בְּצִדְקַת תְּבִיעוֹתֵינוּ (דְּרִישׁוֹתֵינוּ) הַלְּאֻמִּיּוֹת. בְּרֶגֶשׁ עָמֹק וּבְהִגָּיוֹן צָלוּל (בָּרוּר) כְּאֶחָד הוֹכִיחַ, כִּי תַּקָּנַת הָעוֹלָם עַצְמוֹ צְרִיכָה לִתְקוּמָתוֹ הַמְּדִינִית שֶׁל עַם יִשְׂרָאֵל.

לֹא בְקוֹל דְּמָמָה דַקָּה הֵבִיא דָּ"ר סִילְבֶר לִפְנֵי שָׂרִים וּמוֹשְׁלִים אֶת עֲצוּמוֹתֵינוּ (טַעֲנוֹתֵינוּ). דְּבָרָיו נֶאֶמְרוּ בְּגָאוֹן, כִּי נִשְׁעֲנוּ עַל הַכֹּחַ הַמּוּסָרִי הַגָּדוֹל שֶׁל הָאִידֵאָל הַצִּיּוֹנִי. וּמִכֵּיוָן שֶׁהָיוּ הֶגְיוֹנוֹתָיו * נְעוּצִים (נְתוּנִים) בְּתוֹךְ שָׁרְשֵׁי הַתּוֹלָדָה * הַיִּשְׂרְאֵלִית, נִשְׁמַע מֵהֶם קוֹל דּוֹרוֹת יְהוּדִים חוֹלְמִים וְלוֹחֲמִים לְהִתְחַדְּשׁוּתֵנוּ הַלְּאֻמִּית. בְּכֹחַ מוּסָרִי זֶה הוֹפִיעַ כְּשׁוֹפָר לְסִבְלוֹת עַמּוֹ וּשְׁאִיפוֹתָיו, קֵרֵב לְבָבוֹת רְחוֹקִים וְעָמַד בְּקִשְׁרֵי מִלְחָמָה עִם כֹּחוֹת עוֹיְנִים (אוֹיְבִים), נֶאֱבַק עִמָּם וְנִצַּח.

ב

דַּפְנֵי יָמִים מִסְפָּר דִּפְדַּפְתִּי * בַּסֵּפֶר „חָזוֹן וְנִצָּחוֹן". סֵפֶר זֶה כּוֹלֵל אֹסֶף נְאוּמָיו שֶׁל דָּ"ר אַבָּא הִלֵּל סִילְבֶר, אֲשֶׁר נְשָׂאָם בְּמֶשֶׁךְ שֵׁשׁ הַשָּׁנִים הַגּוֹרָלִיּוֹת שֶׁל 1942–1948. הִתְחַלְתִּי לִקְרוֹא בָּהֶם וְהַדְּבָרִים פָּעֲלוּ עַל לִבִּי וְעָשׂוּ עָלַי רֹשֶׁם גָּדוֹל, כְּאִלּוּ שָׁמַעְתִּי אוֹתָם מִפִּיו שֶׁל הַנּוֹאֵם הַמְפֹאָר הַזֶּה. אוֹת הוּא, כִּי דְּבָרָיו שֶׁבְּעַל־פֶּה לֹא אָבְדוּ כִּמְעַט וְלֹא כְלוּם מֵעֶרְכָּם וְכֹחָם בְּהוֹפִיעָם בִּכְתָב. אַחֲרֵי שֶׁמְּתִיחוּת הַשָּׁעָה כְּבָר עָבְרָה, עֲדַיִן מַרְעִידִים הֵם אֶת לִבֵּנוּ בַּחֲזוֹנָם. הֵד הַיָּמִים הַהִסְטוֹרִיִּים הַחַיִּים עוֹלֶה מֵהֶם. כָּל מִי שֶׁבָּא לִלְמוֹד עַל יְמֵי חֲרָדָה וְתִקְוָה אֵלֶּה לֹא יוּכַל לִפְסוֹחַ (לְדַלֵּג) עַל דְּבָרָיו שֶׁל הַמַּנְהִיג, אֲשֶׁר מִלֵּא בָּהֶם תַּפְקִיד עִקָּרִי.

דָּ"ר אַבָּא הִלֵּל סִילְבֶר זָכָה לַעֲמוֹד בְּרֹאשׁ מִלְחֶמֶת תְּקוּמָתֵנוּ בְּשֶׁל כִּשְׁרוֹנוֹתָיו כְּמַנְהִיג וְדַבָּר שֶׁל עַמּוֹ. כִּשְׁרוֹנוֹת אֵלֶּה גָּדְלוּ וְצָמְחוּ עַל קַרְקַע עִבְרִי־לְאֻמִּי. אָבִיו ר' מֹשֶׁה סִילְבֶר הָיָה תַּלְמִיד־חָכָם וְהוּא נָתַן לִבְנוֹ חִנּוּךְ עִבְרִי מְסָרְתִּי. כְּשֶׁהָיָה הַיֶּלֶד בֶּן עֶשֶׂר, נִתְקַשֵּׁר כְּבָר לָרַעְיוֹן הַצִּיּוֹנִי. יוֹבֵל הַשִּׁשִּׁים לְחַיָּיו שֶׁל דָּ"ר סִילְבֶר הוּא לָכֵן גַּם יוֹבֵל הַחֲמִשִּׁים לִפְעֻלָּתוֹ הַצִּיּוֹנִית.

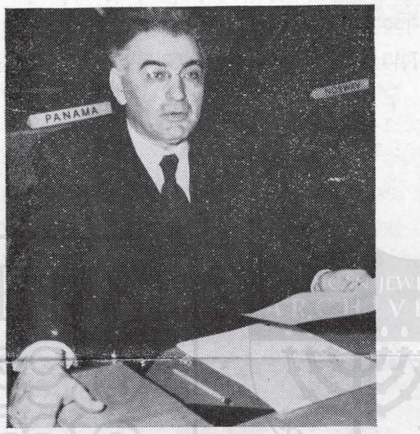

דָּ"ר אַבָּא הִלֵּל סִילְבֶר בְּמוֹשַׁב הָאֻמּוֹת הַמְּאֻחָדוֹת

בִּשְׁנַת 1904, וְהוּא רַק בֶּן אַחַת־עֶשְׂרֵה, יִסֵּד הַצִּיּוֹנִי הַקָּטָן וְהַנִּלְהָב אֶת הָאֲגֻדָּה הָעִבְרִית־הַצִּיּוֹנִית עַל שְׁמוֹ שֶׁל דָּ"ר הֶרְצְל. הָאֲגֻדָּה הַזֹּאת עָשְׂתָה, כַּיָּדוּעַ, הַרְבֵּה לְמַעַן רַעְיוֹן הַתְּחִיָּה בֵּין הַנֹּעַר הַיְּהוּדִי וְהֶעֱמִידָה מִתּוֹכָהּ מַנְהִיגִים צִיּוֹנִים חֲשׁוּבִים.

מַעֲשָׂיו שֶׁל דָּ"ר סִילְבֶר גָּדְלוּ כַּאֲשֶׁר סִיֵּם אֶת בֵּית־הַמִּדְרָשׁ לְרַבָּנִים הָרֵפוֹרְמִי בְּסִינְסִינַטִּי בִּשְׁנַת 1915 וְאֶת הָאוּנִיבֶרְסִיטָה בְּאוֹתָהּ עִיר. הָרַב הַצָּעִיר הִשְׁפִּיעַ הַרְבֵּה כְּדֵי לְקָרֵב אֶת הַתְּנוּעָה הָרֵפוֹרְמִית לַתְּחִיָּה הַלְּאֻמִּית וְגַם לְמָסֹרֶת יִשְׂרָאֵל. פְּעֻלָּתוֹ הַצִּבּוּרִית הָלְכָה הָלוֹךְ וְהִתְרַחֵב. בְּהַקְדִּישׁוֹ אֶת כִּשְׁרוֹנוֹתָיו וְכֹחוֹ לְעַמּוֹ, נָתַן דָּ"ר סִילְבֶר אֶת יָדוֹ גַּם לְכָל מִפְעָל אֱנוֹשִׁי, שֶׁהָיָה בּוֹ מִן הַצֶּדֶק, הַחֹפֶשׁ וְהַשָּׁלוֹם. הוּא עָשָׂה לְמַעַן שִׁחְרוּר הֹדּוּ, לַהֲגַנַּת הַזְּכֻיּוֹת הָאֶזְרָחִיּוֹת שֶׁל הָאָדָם בַּאֲמֶרִיקָה, לְחֻקִּים טוֹבִים וִישָׁרִים לְפוֹעֲלִים, לְבִטּוּל הַעֲסָקַת יְלָדִים בְּבָתֵּי־חֲרֹשֶׁת, וְכַדּוֹמֶה.

דָּ"ר סִילְבֶר שֵׁרֵת אֶת עַמּוֹ בְּתַפְקִידִים רַבִּים וְשׁוֹנִים. הוּא הָיָה נְשִׂיא הַקֶּרֶן הַקַּיֶּמֶת לְיִשְׂרָאֵל וְיוֹשֵׁב־רֹאשׁ מַחְלֶקֶת הַסּוֹכְנוּת הַיְּהוּדִית בַּאֲמֶרִיקָה; אֶחָד מִיּוֹשְׁבֵי־הָרֹאשׁ הָאַרְצִיִּים שֶׁל הַמַּגְבִּית * הַיְּהוּדִית הַמְּאֻחֶדֶת וּנְשִׂיא הַהִסְתַּדְּרוּת הַצִּיּוֹנִית. הוּא עָשָׂה עֲבוֹדָה מְדִינִית חֲשׁוּבָה כְּיוֹשֵׁב־רֹאשׁ הַוַּעַד הַצִּיּוֹנִי לִשְׁעַת חֵרוּם *. פְּעֻלּוֹת אֵלֶּה, וְהַרְבֵּה אֲחֵרוֹת, גָּזְלוּ רֹב עִתּוֹתָיו, אַף־עַל־פִּי־כֵן מָצָא זְמַן

(הסוף בעמוד הרביעי, טור שני)

אֶל הָאִיסְטְ־סַיְד בְּנְיוּ־יוֹרְק

מֵאֵת בָּרִישׁ וַיְנְשְׁטֵין

לְבָבִי בִּי נִמְשָׁךְ אֶל הָאִיסְטְ־סַיְד, נְיוּ־יוֹרְק;
אֶל יָמִים־מִשְׁכָּבָר, הָרְחוֹקִים מֶרְחַק־שָׁנִים.
אֶל הַיָּמִים שֶׁחֵרַפְתִּי וְקִלַּלְתִּי בְּעוֹדֶנִּי „יָרוֹק" –
וְכִי מָה עוֹד נִשְׁאַר מִן הָעֲיָרָה, מִן הַחַיִּים הַקְּטַנִּים,
אִם לֹא זֶה הַגַּעְגּוּעַ אֶל אִיסְטְ־סַיְד, הַמִּתְעוֹרֵר בִּי בְּלַהַט
לִפְנוֹת עֶרֶב –
בְּשָׁעָה שֶׁהַשֶּׁמֶשׁ שׁוֹקַעַת?

לְבָבִי בִּי נִמְשָׁךְ, הוֹי נְיוּ־יוֹרְק, לִרְחוֹבוֹת רִידְג' וּפִּיט.
אֶל הַפָּנִים הַקְּרוֹבִים, הַמִּתְגַּדִּים לְעֵינֵי כָל מַבִּיט,
כְּמוֹ בַּבַּיִת – פְּנֵי יְהוּדִי בְּשָׁעָה שֶׁל מִנְחָה וְעַרְבִית,
כְּמוֹ בַּשּׁוּק – פְּנֵי אָבִי בַּמִּקָּח־וּמִמְכָּר בַּיְּרִיד,
גַּעְגּוּעַ שֶׁכָּזֶה אֶל אִיסְטְ־סַיְד מִתְעוֹרֵר בִּי בְּלַהַט
לִפְנוֹת עֶרֶב –
בְּשָׁעָה שֶׁהַשֶּׁמֶשׁ שׁוֹקַעַת.

אֶל אוֹתָם הַקּוֹלוֹת הַמּוּזָרִים וּמְשֻׁנִּים
שֶׁל קוֹנִים וּמוֹכְרִים שֶׁבְּמִקּוּחַ הֵם נְתוּנִים;
אֶל חֻצְפַּת הַקְּלָלוֹת שֶׁל תַּגָּרִים וְרוֹכְלִים;
אֶל חֲנֻיּוֹת כְּשֵׁרוֹת שֶׁל דָּגִים וָאֳכָלִים;
אֶל אִטְלִיזִים כְּשֵׁרִים שֶׁל עוֹפוֹת וּבָשָׂר,
אֶל הָרֵיחַ שֶׁל יוֹם ה', שֶׁל חֲזֶרֶת וְכָל הַשְּׁאָר –
לְבָבִי בִּי נִמְשָׁךְ, הוֹי נְיוּ־יוֹרְק,
כְּמוֹ אֶל הָעִיר בְּשֵׁם רָחוֹק, הוֹי רָחוֹק,
גַּעְגּוּעַ כָּזֶה אֶל הָאִיסְטְ־סַיְד מִתְעוֹרֵר בִּי בְּלַהַט
לִפְנוֹת עֶרֶב –
בְּשָׁעָה שֶׁהַשֶּׁמֶשׁ שׁוֹקַעַת.

נְיוּ־יוֹרְק,
אֶל שַׁבְּתוֹתַיִךְ, שֶׁכֻּלָּן כְּמִין חֹל־שֶׁל־מוֹעֲדִים;
אֶל חַגַּיִךְ, שֶׁכֻּלָּם יָמִים־טוֹבִים־לַחֲצָאִין;
אֶל הַ„פּוּשְׁקַרְטְס" שֶׁל הָעֵל הַיְּהוּדִי, שֶׁאֵינָם יוֹדְעִים
גַּם חֶשְׁבּוֹנָם הַפָּשׁוּט שֶׁל יְמוֹת כָּל הַשָּׁבוּעַ –
לְבָבִי בִּי נִמְשָׁךְ אֶל הָאִיסְטְ־סַיְד מִשֶּׁכְּבָר בְּגַעְגּוּעַ
לִפְנוֹת עֶרֶב,
בְּשָׁעָה שֶׁהַשֶּׁמֶשׁ יוֹרֵד בַּשִּׁפּוּעַ.

יָכוֹל הֱיוֹת, כִּי נִתְעַצַּבְתִּי וְלִבְכִיָּה לִבִּי נוֹטֶה,
מִשּׁוּם שֶׁיָּשַׁבְתִּי כְּמִקְדָּם – כְּמוֹ נַעַר פּוֹתֶה,
כַּאן בְּדְזֶ'קְסוֹן־פַּרְק, עַל־גַּב אֶבֶן אַחַת בַּגָּדָה.
מִתְגַּעְגֵּעַ וּמְקַלֵּל וּמְדַבֵּר אֶל עַצְמִי בִּרְעָדָה,
כְּמוֹ הַמַּיִם הַמִּתְלַהֲטִים בּוֹ, פְּנֵי הַשְּׁקִיעָה,
כֵּן לִבִּי מִתְלַהֵט בִּכְמִיהָה וּבִיגִיעָה
מִן הָאִיסְטְ־סַיְד לָשׁוּב אֶל מֶרְחַק הָעֲיָרָה
לִפְנוֹת עֶרֶב,
בְּשָׁעָה שֶׁהַשֶּׁמֶשׁ שׁוֹקַעַת וּבוֹעֶרֶת.

מֵאִידִית: שִׁמְשׁוֹן מֶלְצֶר

בֵּאוּרִים: לַהַט־חֹם; מִקּוּחַ־מִסְחָר; תַּגָּר־סוֹחֵר; אֳכָלִים־מַאֲכָלִים; שִׁפּוּעַ־מוֹרָד: גָּדָה־שָׂפָה, חוֹף; כְּמִיהָה־גַּעְגּוּעִים.

יַלְדֵי רַב־הַחוֹבֵל הַסְּפָרַדִּי

מֵאֵת ש. צוּקֶרְמַן

א

בְּיוֹם קַיִץ אֶחָד נִכְנְסָה מְכוֹנִית לַחֲצַר הַמֶּשֶׁק* וּפָלְטָה (הוֹצִיאָה) מִתּוֹכָהּ אֶת קְהַל נוֹסְעֶיהָ, וּבֵינֵיהֶם גַּם אַרְבַּעַת יַלְדֵי רַב־הַחוֹבֵל הַנָּכְרִי. מִיָּד נָפוֹצָה הַשְּׁמוּעָה בְּחֶבְרַת הַיְלָדִים:

„אָנוּ מְקַבְּלִים יְלָדִים עוֹלִים מִסּוּג חָדָשׁ. עַד עַתָּה לֹא קָרָה כַּדָּבָר הַזֶּה אֶצְלֵנוּ, וְאוּלַי בְּאַף מֶשֶׁק בָּאָרֶץ".

„וּבְכֵן, מַה מַּרְאֵה פְּנֵיהֶם? הַרְאִיתֶם אוֹתָם כְּבָר? אֵין הֵם מְבִינִים אַף מִלָּה עִבְרִית, אֲפִלּוּ לֹא אִידִית וְלֹא עֲרָבִית! יְלָדִים מְשֻׁנִּים!"

אוּלָם לֹא מְשֻׁנִּים הָיוּ יְלָדִים אֵלֶּה. יַלְדֵי בְּנֵי־אָדָם אוֹהֲבֵי עָמָל וְשׁוֹאֲפֵי דְּרוֹר הָיוּ. רַבִּים, רַבִּים מֵהֶם הָיוּ לִפְלִיטִים בְּעַל־כָּרְחָם. הֵם מִלְּטוּ (הִצִּילוּ) אֶת נַפְשָׁם וּבָרְחוּ מֵאֶרֶץ־מוֹלַדְתָּם, סְפָרַד, לְאַחַר מִלְחֶמֶת־הָאֶזְרָחִים הַגְּדוֹלָה וַעֲלִיַּת הָרוֹדָן* לְשִׁלְטוֹן. בְּנֵי־סְפָרַד הַטּוֹבִים הָאֵלֶּה נָדְדוּ לְאַרְצוֹת נֵכָר עַד יַעֲבוֹר הַזַּעַם בְּאַרְצָם.

וּבֵין הַפְּלִיטִים גַּם אֲבִי הַיְלָדִים, רַב־הַחוֹבֵל הַמְנֻסֶּה וְהַלּוֹחֵם הָאַמִּיץ לְחֹפֶשׁ. הוּא נִפְצַע בִּקְרָבוֹת הַיָּמִים הַקָּשִׁים הָהֵם. גּוֹלֶה מֵאַרְצוֹ וּמֵעַמּוֹ וּמְחַפֵּשׂ לוֹ וּלִילָדָיו עָתִיד חָדָשׁ וְטוֹב יוֹתֵר – הִגִּישׁ אֶת עֶזְרָתוֹ וְנִסְיוֹנוֹ הָרַב לְהַצָּלַת בְּנֵי הָעָם הַיְּהוּדִי הַמְבַקְשִׁים לְהַגִּיעַ לְחוֹף מוֹלַדְתָּם. הוּא הָיָה קַבַּרְנִיט* לִסְפִינוֹת וְסִירוֹת הַמַּעְפִּילִים בִּימֵי הַמַּאֲבָק* הַקָּשִׁים בְּיוֹתֵר שֶׁל הַיִּשּׁוּב עַל עֲלִיָּה חָפְשִׁית.

וְכַאֲשֶׁר תָּקַע שׁוֹפַר הַחֵרוּת לָעָם הַיְּהוּדִי וְקָמָה הַמְּדִינָה, הֶחְלִיט אַף הוּא לִבְנוֹת אֶת בֵּיתוֹ עַל אַדְמַת יִשְׂרָאֵל. מִכָּל הַמְּקוֹמוֹת בָּאָרֶץ אָהַב אֶת הַקִּבּוּץ וּבָחַר בּוֹ לְחִנּוּךְ יְלָדָיו.

בַּיָּמִים הָרִאשׁוֹנִים זָר הָיָה הַמָּקוֹם, אֲנָשָׁיו וִילָדָיו בְּעֵינֵיהֶם שֶׁל חוּאַן וּפוֹלִי, מִיצִי וְצֶ'רִי הַקְּטַנָּה. זָרָה הַשָּׂפָה, אֲחֵרִים הַמִּנְהָגִים וּמְשֻׁנֶּה הָאֹכֶל. הַכֹּל הָיָה זָר וּמוּזָר לָהֶם. בְּמֶשֶׁךְ כַּמָּה יָמִים לֹא הִרְפּוּ מֵאִמָּם, אֲשֶׁר בָּאָה אִתָּם יַחַד לַמָּקוֹם הֶחָדָשׁ. אַךְ הִנֵּה בְּאַחַד הָעֲרָבִים הַקְּרוֹבִים נֶעֱרַךְ נֶשֶׁף לִכְבוֹד סִיּוּם שְׁנַת־הַלִּמּוּדִים. עַל הַבָּמָה עָלוּ שְׁתֵּי יַלְדוֹת רַב־הַחוֹבֵל. לְבוּשׁוֹת הָיוּ שִׂמְלוֹת אַרְצָן הַצִּבְעוֹנִיּוֹת. בְּרֶטֶט וּבְרְעָדָה טוֹפְפוּת (רוֹקְדוֹת) הֵן עַל קַרְשֵׁי הַבָּמָה וּמְנַעְנְעוֹת אֶת גּוּפֵיהֶן הַתְּמִירִים (הַיְּשָׁרִים) וִידֵיהֶן אוֹחֲזוֹת בְּשׁוּלֵי (קְצוֹת) שִׂמְלוֹתֵיהֶן. כָּךְ רָקְדוּ אֶת רִקּוּד עַמָּן הַיָּפֶה.

כַּאֲשֶׁר גָּמְרוּ בְּרִקּוּדָן פָּרְצוּ מְחִיאוֹת כַּפַּיִם סוֹעֲרוֹת. הַזָּרוּת הָלְכָה וְנֶעֶלְמָה וְהַלְּבָבוֹת נִתְקָרְבוּ. בְּאוֹתוֹ עֶרֶב הִשְׁתַּתְּפוּ אַרְבַּעַת הַיְלָדִים בְּרִקּוּד הַ„הוֹרָה" הַסּוֹעֵר . . .

ב

לְאַחַר זֶה בָּאוּ שׁוּב יָמִים שֶׁל חֶבְלֵי (יִסּוּרֵי) הִסְתַּגְּלוּת* לַסְּבִיבָה הַחֲדָשָׁה, לַשָּׂפָה וְלַלִּמּוּדִים. גָּבְרוּ גַּם הַגַּעְגּוּעִים עַל אַבָּא וְאִמָּא, אֲשֶׁר רָחֲקוּ מֵהֶם, בְּנָסְעָם לְמֶרְחַקֵּי הַיָּם בָּאֳנִיּוֹת יִשְׂרְאֵלִיּוֹת לְהָבִיא עוֹלִים. אוֹתָם, אֶת הַיְלָדִים, הִשְׁאִירוּ בַּכְּפָר הַקָּטָן וְהַנִּדָּח, בֵּין אֲנָשִׁים וִילָדִים נָכְרִים.

אַף־עַל־פִּי־כֵן לֹא עָבְרוּ יָמִים רַבִּים וְהַיְלָדִים הִתְחִילוּ לְהִתְרַגֵּל לַסְּבִיבָה הַחֲדָשָׁה. לְאַחַר חֳדָשִׁים מִסְפָּר, כַּאֲשֶׁר בָּאוּ הַהוֹרִים לְבַקֵּר אֶת הַיְלָדִים, מָצְאוּ אוֹתָם שְׂמֵחִים וְצוֹחֲקִים וּמְפַטְפְּטִים בְּשָׂפָה זָרָה לָהֶם – בַּשָּׂפָה הָעִבְרִית. וְאָמְנָם יַלְדֵי הַמֶּשֶׁק עָשׂוּ כָּל מַה שֶּׁבְּיָדָם לְקָרֵב אֶת חַבְרֵיהֶם הַקְּטַנִּים. הֵם לִמְּדוּ אוֹתָם שָׂפָה וּמִנְהָגִים חֲדָשִׁים, מִשְׂחָקִים וּמַעֲשֵׂי שׁוֹבְבוּת. וְיַלְדֵי רַב־הַחוֹבֵל לָמְדוּ וְהִתְבּוֹלְלוּ בַּסְּבִיבָה הַחֲדָשָׁה וְלֹא נִבְדְּלוּ מִיֶּתֶר יַלְדֵי הַקִּבּוּץ.

חוּאַן, הַגָּדוֹל בְּאַרְבַּעַת הַיְלָדִים, שִׁנָּה אֶת שְׁמוֹ לְחָנָן וְאֵין לְהַכִּיר בּוֹ, כִּי לֹא מִילִידֵי הַמָּקוֹם הוּא. אוֹתָם לִגְלוּגִים, צְחוֹק וּפִטְפּוּטִים שֶׁל מַה־בְּכַךְ, בְּאוֹתוֹ נִיב „צַבָּרִי"* הַשָּׁגוּר (רָגִיל) בְּפִי יְלָדֵינוּ.

אֶת כְּאֵב גַּעְגּוּעָיו לְהוֹרָיו, וּבְעִקָּר לְאַבָּא, יַסְתִּיר יָפֶה יָפֶה בְּלִבּוֹ. אַבָּא הוּא בִּשְׁבִילוֹ סֵמֶל הַטּוֹב, הַסַּפָּן* הָאַמִּיץ הַנּוֹהֵג סְפִינוֹת בְּמַיִם אַדִּירִים (חֲזָקִים). מְעַט הַזְּמַן

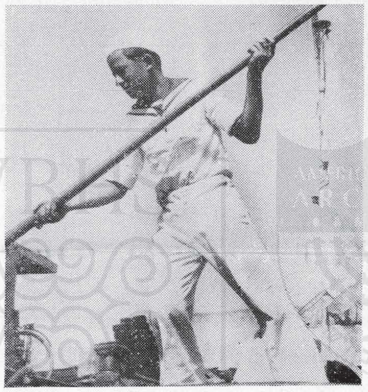

תַּלְמִיד צָעִיר לוֹמֵד תּוֹרַת הַיָּם

מִמִּנְהֲגֵי נְשִׂיא־יִשְׂרָאֵל הֶחָדָשׁ

תַּלְמִיד...

בְּיוֹם הַשַּׁבָּת, אַחֲרֵי בְּחִירַת הַנָּשִׂיא הֶחָדָשׁ שֶׁל מְדִינַת־יִשְׂרָאֵל, יָשַׁב ש. אָסָף, פְּרוֹפֶסוֹר לְתַלְמוּד בָּאוּנִיבֶרְסִיטָה הָעִבְרִית, בְּבֵיתוֹ בִּירוּשָׁלַיִם, וְהִנֵּה שָׁמַע דְּפִיקָה בַּדֶּלֶת. כַּאֲשֶׁר פְּתָחָהּ, הִתְפַּלֵּא הַפְּרוֹפֶסוֹר לְבִקּוּרוֹ הַפַּעַם שֶׁל הָאוֹרֵחַ הֶחָשׁוּב. הַלָּה (הַהוּא) הִרְגִּיעוֹ וְאָמַר לוֹ, כִּי בָּא לִלְמוֹד אֶת הַשִּׁעוּר הַשָּׁבוּעִי בְּתַלְמוּד. הָיָה זֶה יִצְחָק בֶּן־צְבִי, נְשִׂיא מְדִינַת־יִשְׂרָאֵל.

שָׁטִיחַ...

כַּאֲשֶׁר נֶהֶפְכָה לִשְׁכָּתוֹ הַצְּנוּעָה שֶׁל י. בֶּן־צְבִי לְלִשְׁכַּת הַנָּשִׂיא וְאוֹרְחִים רַבִּים וַחֲשׁוּבִים הִתְחִילוּ לְבַקְּרוֹ, הֶחְלִיט פָּקִיד מִן הַמֶּמְשָׁלָה לְקַשֵּׁט אֶת הַבַּיִת בְּשָׁטִיחַ* פַּרְסִי יָפֶה. שָׁאַל הַנָּשִׂיא: „בְּכַמָּה הַשָּׁטִיחַ?" עָנָה הַפָּקִיד: „800 לִירוֹת!"

צִוָּה הַנָּשִׂיא לִתֵּן אֶת הַכֶּסֶף לְבִנְיַן בַּיִת לְעוֹלֶה חָדָשׁ וְשָׁלַח לִקְנוֹת בִּמְקוֹם הַשָּׁטִיחַ מַחְצֶלֶת* בְּעַד 9 לִירוֹת. וְהַנָּשִׂיא פֵּרַשׁ לִקְנוֹתָהּ בַּחֲנוּת לְמַחְצָלוֹת שֶׁל בֵּית־חִנּוּךְ לְעִוְרִים . . .

אֲשֶׁר יִתֵּן הָאָב לִילָדָיו, בְּכָל זֹאת – כַּמָּה קְשׁוּרִים הֵם אֵלָיו, וְעַל כֻּלָּם – חָנָן! כַּאֲשֶׁר יֵרֵד אַבָּא מִמְּכוֹנִיתוֹ בַּחֲצַר־הַמֶּשֶׁק, מִיָּד יָרוּצוּ אֵלָיו כֻּלָּם לְחַבְּקוֹ וּלְנַשְּׁקוֹ – וְחָנָן בָּרֹאשׁ. יָמִים רַבִּים יַעַבְרוּ עַד שֶׁיָּשׁוּב אַבָּא לִרְאוֹתָם שֵׁנִית וְכָל רֶגַע וְשָׁעָה יְקָרִים. רַק אָז מִתְגַּלָּה אַהֲבָתָם הַגְּדוֹלָה שֶׁל הַיְלָדִים לָאָב הָאָהוּב.

וּבְלִבּוֹ שֶׁל חָנָן מַתְחִילִים הִרְהוּרִים וְכִסּוּפִים (גַּעְגּוּעִים) לַיָּם, לַמֶּרְחָב אֲשֶׁר בּוֹ יְבַלֶּה אָבִיו אֶת כָּל חַיָּיו. וְאִם כִּי רַךְ בְּשָׁנִים הוּא חָנָן עֲדַיִן, מְמַלְּאוֹת הַמַּחֲשָׁבוֹת עַל הַיָּם אֶת כָּל נַפְשׁוֹ.

וּבְאַחַד הַיָּמִים נָסַע חָנָן לְלַוּוֹת אֶת הוֹרָיו כַּאֲשֶׁר יָצְאוּ לַמֶּרְחַקִּים, לְעֵבֶר הַיָּם. בָּעִיר רָאָה חָנָן בְּמִצְעַד הַצְּעִירִים, תַּלְמִידֵי בֵּית־הַסֵּפֶר הַיַּמִּי. כֻּלָּם הָיוּ לְבוּשִׁים בִּגְדֵי לָבָן מַבְרִיקִים.

„זֶה הוּא", חָשַׁב בְּלִבּוֹ, „זֶה הוּא הַמִּקְצוֹעַ הַקּוֹרֵא לִי וּמוֹשֵׁךְ אוֹתִי".

אָמְנָם קָשׁוּר הָיָה לַכְּפָר, לַטְּרַקְטוֹרִים שֶׁלָּמַד לִנְהוֹג בָּהֶם, לַפָּרוֹת, אֲשֶׁר הוֹבִילָן לַמִּרְעֶה וְלָמַד לַחֲלוֹב אוֹתָן, וּלְכֶרֶם הָעֲנָבִים, אֲשֶׁר חָמַד בּוֹ אֶת עֲנָבָיו. הוּא אָהַב אֶת חֶבְרַת הַיְלָדִים הַגְּדוֹלָה וּבְנוֹתֶיהָ הַיָּפוֹת וְהַנֶּחְמָדוֹת, אַךְ רַעְיוֹן הַיָּם לֹא מָשׁ (זָז) מִזִּכְרוֹ וְלֹא נָתַן לוֹ מָנוֹחַ.

ג

כְּתֹם שְׁנַת הַלִּמּוּדִים, בִּימֵי הַחֹפֶשׁ הַגָּדוֹל, נֶעְלַם חָנָן לְיָמִים מִסְפָּר. לֹא יָדְעוּ אָנָה נָסַע. כַּעֲבוֹר שָׁבוּעַ שָׁב וּבְשׂוֹרָה בְּפִיו: רַבּוּ הַסִּכּוּיִים (הַתִּקְווֹת), שֶׁיִּתְקַבֵּל לִשְׁנַת הַלִּמּוּדִים הַחֲדָשָׁה בְּבֵית־הַסֵּפֶר הַיַּמִּי בְּחֵיפָה. אֶחָד מִידִידָיו הָרַבִּים שֶׁל אָבִיו מְסַדֵּר אֶת הַכֹּל. הוּא אַף יַשְׁפִּיעַ עַל הָאָב, כַּאֲשֶׁר יַחֲזוֹר מִמַּסָּעָיו, כִּי יַסְכִּים לְתָכְנִיּוֹתָיו אֵלֶּה.

הִתְחִילוּ יָמִים גְּדוֹלִים לְחָנָן, יָמִים שֶׁל צִפִּיָּה וַחֲרָדָה לַיּוֹם הַגָּדוֹל בְּחַיָּיו, בּוֹ יִצְעַד צְעָדָיו הָרִאשׁוֹנִים בֵּין כָּתְלֵי בֵּית־הַסֵּפֶר הַיַּמִּי בְּאוֹתוֹ לְבוּשׁ הַמַּלָּחִים הַלָּבָן . . .

כַּאֲשֶׁר בָּא יוֹם נְסִיעָתוֹ לְחֵיפָה וְנִפְרַד מֵחֲבֵרָיו הַטּוֹבִים וּמֵהַחֲבֵרָה אֲשֶׁר הִשְׁגִּיחָה עָלָיו וְלִמְּדָה אוֹתוֹ בַּקִּבּוּץ – זָלְגוּ (הוֹרִידוּ) עֵינָיו דְּמָעוֹת. עַתָּה נַעֲשָׂה לוֹ הַמָּקוֹם קָרוֹב אֵלָיו בְּיוֹתֵר. פֹּה לָמַד אֶת הַלָּשׁוֹן הַחֲדָשָׁה וְהַמִּנְהָגִים הַחֲדָשִׁים – וְהָיוּ לְחֵלֶק מִנַּפְשׁוֹ. נָכְרִי וָזָר בָּא אֶל הַקִּבּוּץ הַזֶּה וְהוּא יֵצֵא מִמֶּנּוּ כְּבֶן־הַמָּקוֹם, הַמְדַבֵּר אֶת שְׂפָתוֹ וְחַי אֶת חַיָּיו. שׁוּב אֵינֶנּוּ חוּאַן. חָנָן שְׁמוֹ. עַתָּה יָדַע, כִּי מִמֶּרְחַקֵּי יַמִּים יֵצֵא לִבּוֹ אֶל פִּנַּת מוֹלַדְתּוֹ הַחֲדָשָׁה . . .

קוֹרַסָאוֹ — אֵם הַיִשּׁוּב הַיְהוּדִי בִּצְפוֹן אֲמֶרִיקָה

מֵאֵת יִצְחָק גוֹטְלִיבּ

עַתָּה, כַּאֲשֶׁר יְהוּדֵי אֲמֶרִיקָה מִתְכּוֹנְנִים לְחַג יוֹבֵל שְׁלשׁ מֵאוֹת שָׁנָה לְהִתְיַשְּׁבוּתָם בְּאַרְצוֹת-הַבְּרִית, יֵשׁ עִנְיָן מְיֻחָד בַּקִּבּוּץ הַיְהוּדִי הָעַתִּיק בְּקוּרַסָאוֹ. לְפִי חוֹקְרֵי הַהִסְטוֹרְיָה בָּאוּ הַיְּהוּדִים הָרִאשׁוֹנִים לִנְיוּ-אַמְסְטֶרְדַם מִקּוּרַסָאוֹ.

הַמַּאֲמָר, שֶׁנִּתַּן כָּאן בְּקִצּוּרוֹ, הוֹפִיעַ בְּעָלוֹן „עַם וְעוֹלָם" שֶׁל הַקּוֹנְגְרֶס הַיְהוּדִי הָעוֹלָמִי. — הַמַּעֲרֶכֶת.

א

נִשְׁעָן אֶל יַבֶּשֶׁת דְּרוֹם-אֲמֶרִיקָה, כְּשֶׁאַךְ רְצוּעַת מַיִם מַבְדִּילָה בֵּינוֹ וּבֵין וֶנֶזוּאֶלָה, שׁוֹכֵן הָאִי הַקָּטָן קוּרַסָאוֹ. אוּלָם לַמְרוֹת מִדָּתוֹ הַקְּטַנָּה נֶחְשָׁב הָאִי לִפְאֵר אֲחוּזוֹתֶיהָ שֶׁל הוֹלַנְד בִּדְרוֹם אֲמֶרִיקָה וְהֶחָשׁוּב בְּיוֹתֵר בֵּין אִיֵּי הַמָּקוֹם. מְעַטִּים הַנְּמָלִים הַדּוֹמִים בְּגָדְלָם וּבְמִסְפַּר אֳנִיּוֹתֵיהֶם אֶל עִיר הַחוֹף שֶׁל קוּרַסָאוֹ, וִילֶמְסְטַט, שֶׁהִיא גַּם עִיר הַבִּירָה.

מִסְפַּר הַתּוֹשָׁבִים עַל הָאִי אֵינֶנּוּ גָּדוֹל, וּמֵהֶם יוֹשְׁבִים כַּחֲצִי בְּעִיר הַבִּירָה. הָאֻכְלוּסִיָּה (הַתּוֹשָׁבִים) הִיא תַּעֲרֹבֶת* שֶׁל עַמִּים וּגְזָעִים שׁוֹנִים, אוּלָם הָרֹב הוּא כּוּשִׁי, הַמְדַבֵּר בִּלְשׁוֹן פַּפְּמִינְטוֹ, שֶׁאַף הִיא מְזִיגָה* שֶׁל סְפָרַדִּית, הוֹלַנְדִּית, פּוֹרְטוּגִיזִית וּלְשׁוֹנוֹת אַפְרִיקָה שׁוֹנוֹת. לְקוּרַסָאוֹ אֵין אוֹצָרוֹת טִבְעִיִּים. עַד לִפְנֵי זְמַן קָצָר הָיוּ הַחַיִּים עַל הָאִי קָשִׁים, אַךְ בִּשְׁנַת 1916 נִבְנוּ עָלָיו בָּתֵּי-זִקּוּק* לְשֶׁמֶן גְּדוֹלִים וְעַתָּה הוּא נֶחְשָׁב לְאַחַד הָאִיִּים הָעֲשִׁירִים בְּיוֹתֵר בַּיָּם הַקָּרִיבִּיאִי.

לָנוּ הַיְּהוּדִים יֵשׁ עִנְיָן רַב בְּקוּרַסָאוֹ, כִּי הִיא תּוֹפֶסֶת מָקוֹם מְיֻחָד בְּתוֹלְדוֹת הַיִּשּׁוּב הַיְהוּדִי בָּעוֹלָם הֶחָדָשׁ. הַקִּבּוּץ הַיְהוּדִי עַל הָאִי הַזֶּה הוּא מִן הָעַתִּיקִים בְּיוֹתֵר עַל יַבֶּשֶׁת אֲמֶרִיקָה. עוֹד לִפְנֵי שֶׁהִתְחִילוּ הַיְּהוּדִים לְהִתְיַשֵּׁב בִּנְיוּ-אַמְסְטֶרְדַם, הִיא נְיוּ-יוֹרְק כַּיּוֹם, הָיָה קַיָּם כְּבָר קִבּוּץ יְהוּדִי עַל הָאִי הַזֶּה. סִמָּנֵי בְּרֵאשִׁית שֶׁל הַקִּבּוּץ הַזֶּה, שְׂרִידֵי עַתִּיקוֹתֶיהָ גְּלוּיִים לְעֵין כֹּל עַד הַיּוֹם.

ב

הַיְּהוּדִים הִשְׁתַּתְּפוּ בַּמִּשְׁלַחַת הַצְּבָאִית, אֲשֶׁר כָּבְשָׁה אֶת הָאִי מִידֵי הַסְּפָרַדִּים בִּשְׁנַת 1634. עֶשְׂרִים שָׁנָה לְאַחַר כָּךְ נוֹסְדָה הַקְּהִלָּה הַיְהוּדִית הָרִאשׁוֹנָה, „מִקְוֵה יִשְׂרָאֵל", הַקַּיֶּמֶת עַד הַיּוֹם. הַקְּהִלָּה הַזֹּאת עָזְרָה לִקְהִלַּת נְיוּ-יוֹרְק בְּבִנְיַן בֵּית-הַכְּנֶסֶת „שְׁאֵרִית יַעֲקֹב" בִּשְׁנַת 1720. בֵּית-הַכְּנֶסֶת הַזֶּה נִקְרָא הַיּוֹם בְּשֵׁם „שְׁאֵרִית יִשְׂרָאֵל". בָּעֵת הַהִיא מָנָה הַיִּשּׁוּב הַיְהוּדִי אַלְפַּיִם נֶפֶשׁ. הַיְּהוּדִים עָסְקוּ בַּעֲבוֹדַת-אֲדָמָה וְעָמְדוּ בְּקִשְׁרֵי מִסְחָר עִם הַמּוֹשָׁבוֹת הָאַנְגְּלִיּוֹת וְהַסְּפָרַדִּיּוֹת בִּדְרוֹם-אֲמֶרִיקָה. מִכֵּיוָן שֶׁמַּצָּבָם הָיָה טוֹב, בָּנוּ בִּשְׁנַת 1732 בֵּית-כְּנֶסֶת מְפֹאָר, כְּמַתְכֹּנֶת (דֻּגְמַת) בֵּית-הַכְּנֶסֶת הַיְהוּדִי הַמְפֻרְסָם בְּאַמְסְטֶרְדַם.

הַרְבֵּה גִּלְגּוּלִים עָבְרוּ עַל הַיִּשּׁוּב הַיְהוּדִי בְּקוּרַסָאוֹ. הָיוּ זְמַנִּים שֶׁל פְּרִיחָה וְגִדּוּל, בְּיִחוּד בִּזְמַנּוֹ שֶׁל הָרַב מֶנְדֶז צ'וּמַסֵּירוֹ. גַּם סִכְסוּכִים וּמַחְלֹקֶת פָּקְדוּ אֶת הַקְּהִלָּה, בְּיִחוּד בִּשְׁנַת 1865, כַּאֲשֶׁר נוֹסְדָה הַקְּהִלָּה הָרֶפוֹרְמִית וְנִפְרְדָה מִ„מִּקְוֵה יִשְׂרָאֵל". מֵאַלְפַּיִם יְהוּדִים לְפָנִים, שָׂרְדוּ (נִשְׁאֲרוּ) כַּיּוֹם כְּשֵׁשׁ מֵאוֹת נֶפֶשׁ. כְּשִׁבְעִים וְחָמֵשׁ מִשְׁפָּחָה נִמְנוֹת עַל הַקְּהִלָּה הָעַתִּיקָה „מִקְוֵה יִשְׂרָאֵל". אֵלֶּה הֵם יְהוּדֵי הוֹלַנְד וּסְפָרַד. חֲמִשִּׁים מִשְׁפָּחוֹת מִשְׁתַּיְּכוֹת לַקְּהִלָּה הָרֶפוֹרְמִית. חוּץ מִזֶּה קַיָּם אִגּוּד שֶׁל יְהוּדֵי מִזְרַח אֵירוֹפָּה, שֶׁבָּאוּ הֵנָּה בְּעֶשְׂרִים הַשָּׁנִים הָאַחֲרוֹנוֹת, כְּשִׁשִּׁים מִשְׁפָּחָה בְּעֵרֶךְ.

הֵיכָל „עִמָּנוּאֵל" בְּקוּרַסָאוֹ

ג

הַשִּׁלְטוֹן הַהוֹלַנְדִּי וְתוֹשְׁבֵי הַמָּקוֹם מִתְיַחֲסִים בְּכָבוֹד וּבְחִבָּה לִיהוּדֵי קוּרַסָאוֹ. הֵם מַכִּירִים בִּתְרוּמָתָם הַחֲשׁוּבָה לַחַיִּים הַכַּלְכָּלִיִּים שֶׁל הָאִי. יָדוּעַ לְשֶׁבַח הַבַּנְק שֶׁל מִשְׁפַּחַת מַדּוּרָה. אֶחָד מִן הָרְחוֹבוֹת הָרָאשִׁיִּים נִקְרָא עַל שֵׁם הַמִּשְׁפָּחָה הַיְהוּדִית הַזֹּאת. הָעִיר הֵקִימָה גַּם פֶּסֶל-זִכָּרוֹן לְבֶן הַמִּשְׁפָּחָה, אֲשֶׁר נָפַל בַּמִּלְחָמָה נֶגֶד הַנָּאצִים.

מַצַּב הַיְּהוּדִים בָּעוֹלָם הֵבִיא אֶת שָׁלשׁ הַקְּהִלּוֹת בְּקוּרַסָאוֹ לִידֵי עֲבוֹדָה מְשֻׁתֶּפֶת. בִּשְׁנַת 1941 בָּאוּ לְקוּרַסָאוֹ 86 פְּלִיטֵי מִלְחָמָה. כָּל הַיִּשּׁוּב הַיְהוּדִי בָּא מִיָּד לְעֶזְרַת הַפְּלִיטִים הָאֵלֶּה. וַעַד הָעֶזְרָה נָתַן אֶת יָדוֹ גַּם לַיְּהוּדִים שֶׁעָבְרוּ דֶּרֶךְ קוּרַסָאוֹ, כְּדֵי לְהִתְיַשֵּׁב בְּאַחַת הָאֲרָצוֹת שֶׁל דְּרוֹם-אֲמֶרִיקָה.

הַיִּשּׁוּב הַיְהוּדִי הַקָּטָן עַל הָאִי מוֹנֶה רַק כְּ-170 מִשְׁפָּחוֹת. אַף-עַל-פִּי-כֵן הוּא מַרְאֶה הִתְעַנְיְנוּת רַבָּה לְחִנּוּךְ הַדּוֹר הַצָּעִיר, שֶׁהִנֵּהוּ שָׂדֶה מֻזְנָח (עָזוּב) בְּיֶתֶר הַקִּבּוּצִים הַיְהוּדִים הַקְּטַנִּים בִּדְרוֹם-אֲמֶרִיקָה.

בְּהִשְׁתַּדְּלוּתוֹ שֶׁל הָרַב יְשׁוּרוּן קַרְדּוֹזוֹ נוֹסַד בֵּית-סֵפֶר, בְּשֵׁם „מוֹרִיָּה", שֶׁלּוֹמְדִים בּוֹ חֲמִשִּׁים יֶלֶד. בֵּית-הַסֵּפֶר מִצְטַיֵּן בִּסְדָרָיו וּבְרָמַת הַלִּמּוּדִים הַגְּבוֹהָה, בְּעֵרֶךְ. בַּשָּׁנָה הַבָּאָה עוֹמֵד בֵּית-הַסֵּפֶר לְהִתְרַחֵב וּלְקַבֵּל תַּלְמִידִים נוֹסָפִים. יְהוּדֵי מִזְרַח אֵירוֹפָּה עוֹשִׂים אַף הֵם עֲבוֹדָה תַּרְבּוּתִית בַּלָּשׁוֹן הַמְדֻבֶּרֶת, וְאַף יָצְרוּ חוּג דְּרָמָתִי, הַמַּצִּיג מַחֲזוֹת מִן הַחַיִּים הַיְהוּדִים. הֵם מְקַיְּמִים אֲגֻדַּת נֹעַר בְּשֵׁם „מַכַּבִּי", הַמּוֹצִיאָה עִתּוֹן חָדְשִׁי.

יֵשׁ לְצַיֵּן בִּכְלָל, שֶׁהַיִּשּׁוּב הַקָּטָן וְהָעַתִּיק הַזֶּה, קִיֵּם בְּמֶשֶׁךְ 300 שָׁנָה קִבּוּץ יְהוּדִי יָפֶה, אֲשֶׁר הִמְשִׁיךְ בְּכָבוֹד בְּמָסֹרֶת עַמֵּנוּ.

מָרְדְּכַי מַקְלֶף — רֹאשׁ צְבָא הַהֲגַנָּה לְיִשְׂרָאֵל

א

בֶּן תֵּשַׁע שָׁנִים הָיָה מָרְדְּכַי מַקְלֶף, הָרַמְטְכָּ"ל* הֶחָדָשׁ שֶׁל צְבָא הַהֲגַנָּה לְיִשְׂרָאֵל, כַּאֲשֶׁר נִרְצְחוּ רֹב בְּנֵי מִשְׁפַּחְתּוֹ בִּידֵי מְרַצְּחִים עַרְבִים. הַדָּבָר הָיָה בִּשְׁנַת 1929. הָעַרְבִים אָמְרוּ לַעֲקוֹר אֶת הַיִּשּׁוּב הַיְהוּדִי מִשָּׁרְשׁוֹ. הֵם הִתְנַפְּלוּ בְּעִקָּר עַל כְּפָרִים עִבְרִים בּוֹדְדִים וַחֲלָשִׁים. מִשְׁפַּחַת מַקְלֶף יָשְׁבָה אָז בִּכְפָר קָטָן בְּשֵׁם מוֹצָא, בְּהָרֵי יְרוּשָׁלַיִם. יַד הַמְרַצְּחִים לֹא הִשִּׂיגָה אֶת הַיֶּלֶד, כִּי קָפַץ מִן הַקּוֹמָה הַשְּׁנִיָּה שֶׁל בֵּית הוֹרָיו וְהִסְתַּתֵּר בְּאַחַת הַמְּעָרוֹת. הַשּׁוֹטְרִים הַבְּרִיטִים, אֲשֶׁר מָצְאוּ אוֹתוֹ, הִתְפַּלְּאוּ עַל גְּבוּרַת הַיֶּלֶד. וְאָמְנָם אֹמֶץ לִבּוֹ שֶׁל מָרְדְּכַי הַקָּטָן הָיָה סֵמֶל הַיִּשּׁוּב כֻּלּוֹ, אֲשֶׁר עָמַד לִבְלִי חָת (פַּחַד) בִּפְנֵי הִתְנַפְּלֻיּוֹת הָעַרְבִים.

בּוֹדֵד וּמְיֻתָּם מֵהוֹרָיו, לֹא אָבְדָה תִּקְוַת הַנַּעַר. הוּא לָמַד בְּהַתְמָדָה עַד אֲשֶׁר נִתְקַבֵּל בְּבֵית-הַסֵּפֶר הָרֵיאָלִי בְּחֵיפָה. אַף פֹּה הִצְטַיֵּן בְּלִמּוּדָיו. מוֹרָיו וּמְנַהֲלֵי בֵּית-הַסֵּפֶר הַלָּלוּ אוֹתוֹ בְּשֶׁל כִּשְׁרוֹנוֹתָיו וּמְסִירוּתוֹ לְלִמּוּדִים. עוֹד בִּהְיוֹתוֹ תַּלְמִיד זָכַר אֶת חוֹבָתוֹ לְעַמּוֹ. הוּא נַעֲשָׂה קַשָּׁר* בַּהֲגַנָּה בְּחֵיפָה. בַּסֵּתֶר, כְּדֵי שֶׁעַיִן הַבְּרִיטִים לֹא תַשְׁגִּיחַ בּוֹ, הָיָה מַעֲבִיר נֶשֶׁק מִמָּקוֹם לְמָקוֹם. יָדְעוּ מְפַקְּדֵי הַהֲגַנָּה, כִּי עַל נַעַר זֶה אֶפְשָׁר לִסְמוֹךְ — וְהוּא לֹא אִכְזֵב אוֹתָם אַף פַּעַם.

בִּשְׁנַת 1936 נִסּוּ שׁוּב הָעַרְבִים לְהִתְנַקֵּשׁ* בְּנֶפֶשׁ הַיִּשּׁוּב הָעִבְרִי. מָרְדְּכַי מַקְלֶף לָמַד אָז אֶת תּוֹרַת הַהַנְדָּסָה* בַּטֶּכְנִיּוֹן הָעִבְרִי בְּחֵיפָה. כַּאֲשֶׁר גָּבַר הָרֶצַח וְגָדְלוּ הַמְּהוּמוֹת בָּאָרֶץ, בָּא הַמְפַקֵּד הַבְּרִיטִי הַמְהֻלָּל, אוֹרְד וִינְגֵיט, לִלְחוֹם בַּכְּנוּפְיוֹת הָעַרְבִיּוֹת. וִינְגֵיט אִרְגֵּן אֶת „פְּלוּגוֹת הַלַּיְלָה" מִבַּחוּרֵי יִשְׂרָאֵל, אֲשֶׁר קָשְׁרוּ מִלְחָמָה עַל הַכְּנוּפְיוֹת, וּכְגִדְעוֹן וְחֵילוֹ לְפָנִים, הֵטִילוּ פַּחַד עַל הָאוֹיְבִים וְהַפִּיצוּם לְכָל עֵבֶר. מָרְדְּכַי הַצָּעִיר נִצְטָרֵף לַפְּלוּגוֹת הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר נִתְפַּרְסְמוּ לְשֵׁם וְלִתְהִלָּה. מַקְלֶף סִפֵּר אַחַר-כָּךְ, כִּי הַבְּרִיטִי הַנִּפְלָא הַזֶּה, אוֹרְד וִינְגֵיט, „נָטַע בִּצְעִירֵי פְּלוּגוֹתָיו אֶת הָאֱמוּנָה, כִּי אֶפְשָׁר לְהַשִּׂיג מְדִינָה עִבְרִית וַאֲנַחְנוּ, צְעִירָיו, נִהְיֶה לָהּ הַגַּרְעִין".

ב

שֵׁשׁ שָׁנִים תְּמִימוֹת, מִשְּׁנַת 1940 עַד 1946, עָבַד מָרְדְּכַי מַקְלֶף בַּצָּבָא הַבְּרִיטִי. בַּשָּׁנִים הָאֵלֶּה הִרְבָּה לִלְמוֹד בְּבָתֵּי-סֵפֶר צְבָאִיִּים וְהִשְׁתַּלֵּם בְּמַדַּע הַמִּלְחָמָה. הוּא הִשְׁתַּתֵּף בְּמִלְחֶמֶת הַבְּרִיגָדָה הַיְהוּדִית בַּנָּאצִים וְעָלָה בָּהּ לְדַרְגַּת רַב-סֶרֶן*.

כְּתֹם הַמִּלְחָמָה, וּלְאַחַר שֶׁהַבְּרִיגָדָה הַיְהוּדִית הִצִּילָה אַלְפֵי יְהוּדִים וְהִכְנִיסָתַם לָאָרֶץ, חָזַר מַקְלֶף אֶל בֵּיתוֹ בַּמּוֹשָׁבָה פַּרְדֵּס-חָנָה. אִישׁ הַצָּבָא הָיָה לְאִכָּר, אַךְ יְמֵי שַׁלְוָתוֹ לֹא אָרְכוּ. שׁוּב הָיוּ יְמֵי מִלְחָמָה לַיִּשּׁוּב, יְמֵי מַאֲבָק* עַל קִיּוּמוֹ וְחֵרוּתוֹ. מֵאַחֲרֵי הַמַּחֲרֵשָׁה נִקְרָא לִהְיוֹת מְפַקֵּד בִּצְבָא הַהֲגַנָּה. מַקְלֶף נַעֲנָה מִיָּד לַקְּרִיאָה וְהִשְׁתַּתֵּף בְּכָל הַמַּעֲרָכוֹת בְּמִלְחֶמֶת יִשְׂרָאֵל בְּשִׁבְעַת עַמֵּי

(הַסּוֹף בְּעַמּוּד הָרְבִיעִי, טוּר רִאשׁוֹן)

מָרְדְּכַי מַקְלֵף – רֹאשׁ צְבָא הַהֲגַנָּה לְיִשְׂרָאֵל

(סוֹף מִן הָעַמּוּד הַשְּׁלִישִׁי)

עֲרָב. בִּזְכוּת כִּשְׁרוֹנוֹתָיו הַצְּבָאִיִּים נַעֲשָׂה בִּשְׁנַת 1949 לְסְגַן הָרַמְטְכָ"ל.

הַמְפַקֵּד מַקְלֵף הָיָה מוֹפֵת (מָשָׁל) וְדֻגְמָה לַאֲנָשָׁיו לִגְבוּרַת נֶפֶשׁ. בִּקְרָב עַל מִשְׁמַר־הַיַּרְדֵּן, עַל גְּבוּל סוּרְיָה, גָּבְרָה יָדָם שֶׁל הָעֲרָבִים וְאֵשׁ כְּבֵדָה נִתְּכָה (יָרְדָה) עַל הַלּוֹחֲמִים הַיְּהוּדִים הַמְעַטִּים. מְעַטָּה וְדַלָּה הָיְתָה גַּם הַתַּחְמֹשֶׁת* בְּיָדָם וְגָדְלָה הַסַּכָּנָה, כִּי תֶּאֱזַל (תִּגָּמֵר) לְגַמְרֵי. וְהִנֵּה נוֹדַע, כִּי הִגִּיעַ מִשְׁלוֹחַ יָקָר שֶׁל תַּחְמֹשֶׁת, אַךְ צָרִיךְ הָיָה לַהֲבִיאוֹ לַחֲזִית. מַקְלֵף, שֶׁהָיָה מְפַקֵּד הַלּוֹחֲמִים בְּמִשְׁמַר־הַיַּרְדֵּן, שָׂם אֶת נַפְשׁוֹ בְּכַפּוֹ וְהָיָה הָרִאשׁוֹן אֲשֶׁר יָצָא לְהָבִיא, לְנֹכַח אֵשׁ הָעֲרָבִים, אֶת הַתַּחְמֹשֶׁת.

בֶּן שְׁלֹשִׁים וּשְׁתַּיִם שָׁנָה הוּא מָרְדְּכַי מַקְלֵף כַּיּוֹם – הָרַמְטְכָ"ל הַצָּעִיר בְּיוֹתֵר בָּעוֹלָם. עַל שִׁכְמוֹ הֻטְּלָה הַמִּשְׂרָה הַצְּבָאִית הַחֲשׁוּבָה בְּיוֹתֵר בִּמְדִינַת־יִשְׂרָאֵל. הוּא הָרַמְטְכָ"ל הַשְּׁלִישִׁי בְּמִסְפָּר מֵאָז קוּם צְבָא הַהֲגַנָּה. הָרִאשׁוֹן, יַעֲקֹב דּוֹרִי, נַעֲשָׂה לִמְנַהֵל הַטֶּכְנִיּוֹן הָעִבְרִי. הַשֵּׁנִי, יִגָּאֵל יָדִין, אַף הוּא צָעִיר וִילִיד יְרוּשָׁלַיִם, רוֹצֶה לְהַקְדִּישׁ עִתּוֹתָיו לְלִמּוּדֵי הָאַרְכֵיאוֹלוֹגְיָה הַחֲבִיבָה עָלָיו. עַתָּה הִגִּיעָה שַׁעְתּוֹ שֶׁל מָרְדְּכַי מַקְלֵף לַעֲמֹד בְּרֹאשׁ צְבָא הַהֲגַנָּה לְיִשְׂרָאֵל. הוּא יוֹדֵעַ אֶת הָאַחֲרָיוּת הַגְּדוֹלָה הָרוֹבֶצֶת עָלָיו, וְכֹה אָמַר בְּקַבְּלוֹ אֶת הַמִּשְׂרָה עַל שִׁכְמוֹ:

עַל־יַד גְּבוּל לְבָנוֹן, הַשֵּׁנִי מִיָּמִין (מְעַיֵּן בַּמַּפָּה) מָרְדְּכַי מַקְלֵף הָרַמְטְכָ"ל שֶׁל צְבָא הַהֲגַנָּה לְיִשְׂרָאֵל הֶחָדָשׁ

„הַדֶּרֶךְ שֶׁלְּפָנֵינוּ קָשָׁה וְרַבַּת־סַכָּנוֹת. צְבָאֵנוּ הוּא צְבָא מְדִינָה קְטַנָּה וַעֲנִיָּה מֻקֶּפֶת מְדִינוֹת אוֹיְבוֹת"...

אָנוּ תִּקְוָה, כִּי יַשְׂכִּיל הָרַמְטְכָ"ל הֶחָדָשׁ, רַב־אַלּוּף* מַקְלֵף, לַעֲשׂוֹת כְּדִבְרֵי מְפַקְּדוֹ הַקּוֹדֵם, יִגָּאֵל יָדִין, אֶת צְבָא הַהֲגַנָּה לְיִשְׂרָאֵל „חוֹמַת מָגֵן נֶאֱמָנָה לְעַם יִשְׂרָאֵל הַבּוֹנֶה מוֹלַדְתּוֹ".

אַבְשָׁלוֹם

בִּתְפוּצוֹת יִשְׂרָאֵל

הַיְּהוּדִים בִּבֶּרְלִין

כִּשְׁלִישׁ מֵעֶשְׂרִים אֶלֶף יְהוּדֵי גֶּרְמַנְיָה חַיִּים בִּבֶּרְלִין, בְּעִקָּר בַּחֵלֶק הַמַּעֲרָבִי. 1,800 מִ־7,000 יְהוּדֵי בֶּרְלִין נִמְצָאִים בָּאֵזוֹר* הַסּוֹבְיֶטִי. לְרֶגֶל הָרְדִיפוֹת שֶׁל הַשִּׁלְטוֹן עַל „צִיּוֹנִים", מִשְׁתַּדְּלִים הַיְּהוּדִים בַּחֵלֶק הַמִּזְרָחִי לָנוּס עַל נַפְשָׁם אֶל הָאֵזוֹר הַמַּעֲרָבִי.

רַבִּים מִיהוּדֵי בֶּרְלִין הֵם זְקֵנִים וְחוֹלִים הַצְּרִיכִים לְעֶזְרָה. מִסְפַּר הָעֲשִׁירִים הוּא קָטָן, חוּץ מִיחִידִים בַּעֲלֵי רְכוּשׁ גָּדוֹל. בֵּינֵיהֶם יֶשְׁנָם בַּעֲלֵי־עֲסָקִים, רוֹפְאִים וְעוֹרְכֵי־דִין. כְּאַלְפַּיִם מִיהוּדֵי בֶּרְלִין הִצְלִיחוּ לְהִסְתַּתֵּר מִן הַנַּאצִים בְּבָתֵּיהֶם שֶׁל יְדִידִים גֶּרְמַנִּיִּים בָּעִיר. חֵלֶק מֵהֶם קִבְּלוּ בַּחֲזָרָה אֶת רְכוּשָׁם וַאֲחֵרִים חָזְרוּ לַעֲבוֹדָתָם בְּמִקְצוֹעוֹתֵיהֶם וּמַצְלִיחִים. אוּלָם רֹב יְהוּדֵי בֶּרְלִין מְקַבְּלִים עֶזְרָה מִכַּסְפֵּי הַקְּהִלָּה.

בֵּין יְהוּדֵי בֶּרְלִין יֵשׁ כְּ־1,500 אֲשֶׁר נָשְׂאוּ נָשִׁים גֶּרְמַנִּיּוֹת עוֹד לִפְנֵי עֲלִיַּת הַנַּאצִים לַשִּׁלְטוֹן. בִּימֵי הַנַּאצִים נִשְׁלְחוּ לְמַחֲנוֹת עֲבוֹדָה, אַךְ נְשֵׁיהֶם הַגֶּרְמַנִּיּוֹת סֵרְבוּ לְהִפָּרֵד מֵהֶם. הַנָּשִׁים הָאֵלֶּה, שֶׁסָּבְלוּ מִידֵי הַנַּאצִים בִּגְלַל יַהֲדוּת בַּעֲלֵיהֶם, מִתְנַהֲגוֹת כָּעֵת בְּרוּחַ מָסֹרֶת יִשְׂרָאֵל. הַיִּסּוּרִים חִבְּבוּ עֲלֵיהֶן אֶת הַיַּהֲדוּת. יֵשׁ מֵהֶן שֶׁמַּדְלִיקוֹת נֵרוֹת שַׁבָּת וּבָאוֹת לְהִתְפַּלֵּל בְּבָתֵּי־הַכְּנֶסֶת. הֵן מְחַנְּכוֹת אַף אֶת יַלְדֵיהֶן כִּיהוּדִים.

בֵּית־סֵפֶר בְּבֵירוּת

בֵּית־הַסֵּפֶר שֶׁל חֶבְרַת „כָּל יִשְׂרָאֵל חֲבֵרִים" בְּבֵירוּת, בִּירַת לְבָנוֹן, נֶהֱרַס עַל־יְדֵי פְּצָצָה שֶׁזָּרַק עַרְבִי קַנַּאי בִּשְׁנַת 1950. הַלִּמּוּדִים נִמְשְׁכוּ כְּסִדְרָם בְּבִנְיָנִים שׁוֹנִים שֶׁל הָעִיר. עַתָּה נִבְנֶה בַּיִת חָדָשׁ לְבֵית־הַסֵּפֶר, אֲשֶׁר יָכִיל מָקוֹם לְעֶשְׂרִים מַחְלָקוֹת.

תַּלְמִידִים בְּפָרַס

לְפִי הַמִּסְפָּרִים שֶׁפִּרְסְמָה חֶבְרַת „כָּל יִשְׂרָאֵל חֲבֵרִים", לוֹמְדִים בְּעֶשְׂרִים וּשְׁלֹשָׁה בָּתֵּי־סֵפֶר שֶׁלָּהּ בְּפָרַס 7,577 תַּלְמִידִים. מִסְפָּרָם עָלָה בְּעֶשְׂרִים אָחוּז מֵאָז 1948.

דָּ"ר אַבָּא הִלֵּל סִילְבֶר

(סוֹף מִן הָעַמּוּד הָרִאשׁוֹן)

גַּם לַעֲבוֹדַת מַחֲשָׁבָה וַחֲקִירָה. דָּ"ר סִילְבֶר כָּתַב סְפָרִים חֲשׁוּבִים עַל הָרַעְיוֹן הַמְּשִׁיחִי בְּיִשְׂרָאֵל וְעַל הַגִּלּוּיִים הַדֶּמוֹקְרַטִּיִּים בְּתוֹלְדוֹת עַמֵּנוּ.

בִּשְׁנַת 1944, כַּאֲשֶׁר דִּבֵּר עַל הַהַחְלָטָה לְטוֹבַת הַצִּיּוֹנוּת בַּקּוֹנְגְּרֶס הָאֲמֶרִיקָאִי, אָמַר דָּ"ר סִילְבֶר: „כְּשֵׁם שֶׁקַּיָּמוֹת מְדִינוֹת כְּאַנְגְּלִיָּה, צָרְפַת וְגֶרְמַנְיָה, כָּךְ יֵשׁ צֹרֶךְ בִּמְדִינַת־יִשְׂרָאֵל כְּדֵי שֶׁמַּעֲמַד הָעָם הַיְּהוּדִי יִתֻּקַּן בְּכָל הָעוֹלָם". כַּעֲבוֹר אַרְבַּע שָׁנִים קָמָה הַמְּדִינָה, שֶׁעָבַד לְמַעֲנָהּ כָּל יְמֵי חַיָּיו. אַךְ יוֹדֵעַ דָּ"ר סִילְבֶר, כִּי הָעֲבוֹדָה לֹא נִסְתַּיְּמָה (נִגְמְרָה). עוֹד הַדֶּרֶךְ רַב לְחַיִּים יְהוּדִים נֶאֱמָנִים לְתַרְבּוּתֵנוּ בַּאֲמֶרִיקָה וְעוֹד יֵשׁ לִפְעוֹל הַרְבֵּה לְמַעַן חִזּוּק יְסוֹדוֹת מְדִינַת־יִשְׂרָאֵל. הַצְלָחַת שְׁנֵי הַקִּבּוּצִים הַיְּהוּדִים בַּמַּעֲרָב וּבַמִּזְרָח – תְּלוּיָה בַּקֶּשֶׁר אֲשֶׁר יִתְקַיֵּם בֵּינֵיהֶם. דָּ"ר סִילְבֶר רוֹאֶה בַּקֶּשֶׁר הַזֶּה אֶת רֹאשׁ תַּפְקִידֵנוּ עַתָּה. וְכֹה אָמַר בְּבִקּוּרוֹ בִּמְדִינַת־יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי שְׁנָתַיִם:

„אֵת אֲשֶׁר הִתְחַלְנוּ יַחַד – יַחְדָּיו נַמְשִׁיךְ. שֻׁתָּפִים הָיִינוּ בְּבִנְיַן בְּרֵאשִׁית וְשֻׁתָּפִים נִשָּׁאֵר בְּמִפְעַל הַתְּקוּמָה".

כֹּה לֶחָי!

ח. לִיף

בְּדִיחוֹת וּמַהֲתַלּוֹת

אֶחָד אֶחָד

כַּאֲשֶׁר נוֹלְדוּ תְּאוֹמִים בְּבֵית לִבְנִי, אָמַר הָאָב לְשִׁמְעוֹן הַבְּכוֹר:

„תּוֹדִיעַ בְּבֵית־הַסֵּפֶר עַל הֻלֶּדֶת הַתְּאוֹמִים וּבַקֵּשׁ שֶׁהַמּוֹרֶה יְשַׁחְרֵר אוֹתְךָ לְמֶשֶׁךְ יוֹם לִמּוּדִים אֶחָד".

לְמָחֳרָת שָׁאַל הָאָב אֶת שִׁמְעוֹן אִם דִּבֵּר אֶל הַמּוֹרֶה.

„כֵּן", עָנָה שִׁמְעוֹן, „הוֹדַעְתִּי עַל יֶלֶד אֶחָד".

„מַדּוּעַ לֹא הוֹדַעְתָּ עַל שְׁנֵיהֶם?"

„בַּשָּׁבוּעַ הַבָּא אוֹדִיעַ עַל הַשֵּׁנִי וַאֲקַבֵּל יוֹם חֹפֶשׁ נוֹסָף".

(דן ב„מחנה")

הֶסְפֵּד

מַר פִּלְפֵּל, חֲבֵר „אֲגֻדַּת אַחִים", הָיָה יָדוּעַ בְּחַיָּיו כְּאָדָם רָשָׁע וְאַכְזָר. כַּאֲשֶׁר מֵת בָּאוּ אַךְ חֲבֵרִים מְעַטִּים לְהַלְוָיָתוֹ, אוּלָם אַף אֶחָד לֹא רָצָה לְהַסְפִּידוֹ וּלְדַבֵּר בְּשִׁבְחוֹ. רִחֵם מַר דִּבְשִׁי עַל הַנִּפְטָר, קָם וְאָמַר:

– יֵשׁ לִי דָּבָר לְהַגִּיד בִּזְכוּתוֹ שֶׁל חֲבֵרֵנוּ פִּלְפֵּל. לְעִתִּים קְרוֹבוֹת, שֶׁלֹּא הָיָה כָּל־כָּךְ רַע כְּתָמִיד...

תֵּבַת נֹחַ

נֹחַ הוּא נֶהָג* שֶׁל אוֹטוֹבּוּס בְּתֵל־אָבִיב. פַּעַם חָמַד לוֹ אַחַד הַנּוֹסְעִים לָצוֹן וְשָׁאַל אֶת נֹחַ:

– וּמָה, נֹחַ, „תֵּבָתְךָ" מְלֵאָה כְּבָר?

– לֹא, – עָנָה נֹחַ, אַף הוּא פִּקֵּחַ, – יֵשׁ מָקוֹם עוֹד לַחֲמוֹר נוֹסָף. – הִכָּנֵס!

תְּשׁוּבוֹת וּפִתְרוֹנִים

פִּתְרוֹן „חֲשׁוֹב וּמְצָא", בַּמּוּסָף, גִּלָּיוֹן רְבִיעִי (קט"ו):

א. „צִדְקִיָּהוּ בְּבֵית־הַפְּקֻדּוֹת", מֵאֵת י. ל. גּוֹרְדוֹן.
ב. חִזְקִיָּהוּ מֶלֶךְ יְהוּדָה (בְּ„אַהֲבַת צִיּוֹן" לְאַבְרָהָם מַפּוּ).
ג. יָרָבְעָם בֶּן נְבָט – „אִישׁ לְאֹהָלֶיךָ, יִשְׂרָאֵל!" ד. אֵילַת (עַל שֵׁם „אֵלָה"). ה. גֵּוֶר.

מִלּוֹן הַמּוּסָף

אֵזוֹר	region	סַפָּן	sailor
גַּיֵּס	to mobilize	צַבָּר (כִּנּוּי לִילִיד הָאָרֶץ)	cactus
דִּפְדֵּף	to turn leaves	קַבַּרְנִיט	captain (of ship)
הִגָּיוֹן	logic	קַשָּׁר	messenger
הִתְנַגְּשׁוּת	clash	רַב־אַלּוּף	brigadier-general
הִתְנַקֵּשׁ	to strike at	רַב־סֶרֶן	major
הִסְתַּגְּלוּת	adaptation	רוֹדָן	dictator
מַאֲבָק	struggle	רַמְטְכָ"ל (רֹאשׁ הַמַּטֶּה הַכְּלָלִי)	chief of staff
מַגְבִּית	campaign	שָׁטִיחַ	carpet
מְזִיגָה	fusion, blending	שְׁעַת־חֵרוּם	emergency
מַחְצֶלֶת	mat	תִּגְרָה	affray, scuffle
מֶשֶׁק	farm, household	תּוֹלָדָה	biography, nature
מְתִיחוּת	tension	תַּחְמֹשֶׁת	ammunition
נֶהָג	chauffeur	תַּעֲרֹבֶת	mixture

MUSAF LAKORE HATZAIR
Sponsored by
Zionist Organization of America
Published by
Histadruth Ivrith of America
Feb. 13, 1953. No. 5 (116) Printed in U. S. A
Telephone: CI. 7-8157. Entered as 2nd class matter, Jan. 24, 1925 at the P. O. of N. Y. under the Act of March 3, 1879.

אידישע נייעס פון דער גאנצער וועלט

נאך א שטעדטעל אין פוילען קאלקי, לעבען לוצק, אפגעברענט

ווארשע, מאי, 30. (איטא). —

דער סעזאן פון שריפות איז שוין ווידער אין פולען גאנג אין פוילען.

נעכטען ביינאכט איז נאך א שטעדטעל וואס האט א מערהייט אידישע באפעלקערונג, אבגעברענט געווארען. די שריפה איז אויסגעבראכען אין קאלקי לעבען לוצק. 170 הייזער זיינען פארניכטעט געווארען. קיין מענשליכע קרבנות זיינען ניט געווען.

ציוניסטען אין סאוטה אפריקא באשליסען צו שטיצען אידישע אגענטור

יאהאנעסבורג, מאי, 30. (איטא). —

די ציוניסטען אין סאיטה אפריקע האבען באשלאסען אונטערצושטיצען די פארברייטערונג פון דער אידישער אגענטור אין א רעזאלוציע וואס זיי האבען אנגענומען אויף דער 12טער יעהרליכער קאנווענשאן וואס האט זיך נאר וואס געשלאסען אין בלומפאנטיין. איבער 150 דעלעגאטען זיינען געווען אנוועזענד פון פארשיעדענע טיילען פון קאנטינענט. די קאנווענשאן איז באגריסט געווארען דורך דעם אדמיניסטראטאר פון דעם שטאאט און פון דעם אידישען מעיאר פון בלומפאנטיין.

א סענסאציע האט ארויסגערופען דאס ערשיינען פון ראובן בריינין אין דעם קאנווענשאן זאל, כאטש די פיהרער פון דער ציוניסטישער ארגאניזאציע אין סאוטה אפריקא האבען איהם ניט איינגעלאדען. ער איז געזעסען צווישען דעם עולם און מען האט איהם ניט געבעטען צו האלטען א רעדע.

די קאנווענשאן האט אויסגעדריקט צוטרוי אין די לאקאלע פיהרער און האט ווידער ערוועהלט מר. אייבראמס אלס פרעזידענט.

די קאנווענשאן האט אויך באשלאסען צו שאפען אין פארלויף פון די נעקסטע דריי יאהר א סומע פון 75 טויזענד פונט שטערלינג פאר דעם אידישען נאציאנאל פאנד צו קויפען לאנד אין ארץ ישראל, אויפ'ן נאמען פון סאוטה אפריקאנער אידענטהום.

א גרויסען אינטערעס האט ארויסגערופען די פראגע וועגען די ציוניסטען וועלכע זיינען פארשיקט געווארען אין סאוויעט רוסלאנד. אן אפיעל וואס איז געמאכט געווארען פאר א פאנד זיי צו העלפען ארויספאהרען קיין ארץ ישראל איז געמאכט געווארען, און 400 פונט איז געשאפען געווארען אין אייניגע מינוט.

האנדווערקער וועלט קאנפערענץ באשליסט צו שאפען צענטראלע ארגאניזאציע

בערלין, מאי, 30. (איטא). —

א פלאן צו שאפען נאך א אידישע וועלט ארגאניזאציע צו העלפען אידישע בעיל מלאכות אין פארשיעדענע לענדער, איז דער רעזולטאט פון דער וועלט קאנפערענץ פון אידישע האנדווערקער וואס האט זיך נארוואס געשלאסען אין בויטהען, אויבער שלעזיען.

די נייע ארגאניזאציע וועט זיך געפינען אין בערלין, אין דעם וועלט פארבאנד פון די אידישע בעלי מלאכות זענען אריינגעטראטען די האנדווערקער פארבאנדען פון דייטשלאנד, פוילען, בעלגיע, ליטע, טשעכאסלאוואקיע, לאטוויע, רומעניע און פאלעסטינע. ווילהעלם מארקוס, פון בערלין, איז ערוועהלט געווארען פרעזידענט פון דעם האנדווערקער וועלט פארבאנד, און אלס וויצע פרעזידענטען זיינען ערוועהלט געווארען: ה' וואולף, בערלין, חיים ראסנער, און בורגין פון ווארשע, און ה' לעווי פון פראג.

לויט דעם פראגראם וואס איז אנגענומען געווארען אויף דער קאנפערענץ זאל דער נייער וועלט פארבאנד שטרעבען צו פאראייניגען די אידישע האנדווערקער, כדי זיי זאלען בויען די נויטיגע קרעדיט אינסטיטוציעס. עס ווערט געפלאנט צו שאפען א וועלט צענטראל באנק פאר אידישע בעלי מלאכות און א צענטראלע איינקויפס ביורא פאר מאשינען און רויה מאטעריאלען, ווי אויך פאר אן אויסטויש פון ידיעות וועגען די ערפאהרונגען פון די האנדווערקער. דאס אלץ זאל געטאן ווערען, כדי צו פארבעסערען די ארבייטס מעטהאדען פון די אידישע בעלי מלאכות און זיי צו באזארגען מיט דער נויטיגער בילדונג און ארבייטס טעכניק.

דער פרעזידענט פון דער ארגאניזאציע, ה' מארקוס, האט ערקלעהרט, אז דער וועלט פארבאנד וועט ניט קאנקורירען מיט'ן „ארט", נאר ער וועט שטרעבען צוזאמענארבייטען מיט דער ארגאניזאציע.

נייע מעטאל פאבריקען אין האמעל וועלען באשעפטיגען

די קעניגין פון געלעכטער, מאלי פיקאן, מאנטאג אין קליוולאנד

קליוולאנדער אידען זיינען פרעהלאך זינט זיי זיינען געוואהר געווארען אז די קעניגין פון געלעכטער, די גרעסטע קינסטלערין פון דער אידישער ביהנע, מאלי פיקאן, וועט זיין א גאסט אין קליוולאנד, אין איהר גרעסטען סוקסעס פון עזאן „העלא מאלי". מאלי פיקאן וועט שפיעלען אין דעם גרויסען מעטראפאליטאן טהעאטער מאנטאג אווענד און מ'קען שוין רעזערווירען די טיקעטס.

א גאנץ יאהר ווארטען קליוולאנדער אידען אויף דער דאזיגער געלעגענהייט צו קענען זאגען „העלא" צו „מאלי". קליוואלנדער אידען ליענען פון מאלי פיקאן'ס גרויסען טריאומף אין סעקאנד עוועניו טעאטער און בענקען א גאנצען ווינטער נאך איהרע שטיפערייען, נאך איהרע פרעהלאכע ליעדער, נאך איהרע גראציעזע טענץ, און אויך נאך רומשינסקי'ס זיסע הארציגע מוזיק און קאליך'ס גרויסארטיגע פראדאקשאנס.

און זוען די צייטונגען בעריכטען אז מאלי פיקאן פאהרט שוין ארויס אויף דער מדינה הויבט מען אן צעהלען ספירה... מ'צעהלט די טעג ווען קומט זי שוין? ווען וועט זי בעלייכטען אונזער וועלטעל?

קליוולאנדער אידען האבען א רעכט זיך צו פרעהען ווייל מאלי פיקאן ברענגט מיט זיך די גאנצע אריגינעלע טרופע פון קעסלערס סעקאנד

שינסקי און קאליך, און זיי פיהרען אויף זייער ערפאלגרייכסטע אפערעטא פון סעזאן „העלא מאלי". 200 טויזענד נויארקער האבען זיך מיט דער אפערעטא געקוויקט; אלע קריטיקער, ענגלישע און אידישע האבען עס באוואונדערט. עס איז קיין צווייפעל אז אויך קליוולאנדער וועלען מיט פרייד אויפנעהמען די קעניגין פון געלעכטער „מאלי פיקאן", און זאגען צו איהר א הארציגען „העלא מאלי" אין מעטראפאליטאן טעאטער.

סאל בודין אין דעליקאטעסען ביזנעס אויף קינזמאן ראוד

מר. סאל בודין, גוט באקאנט צו די קליוולאנדער אידען און אין די דעליקאטעסען ביזנעס פאר די לעצטע 7 יאהר, האט יעצט געעפענט א נייע אפ־טו־דייט דעליקאטעסען סטאר אויף 15600 קינזמאן ראוד.

ווי מר. בודין פארזיכערט אונז האט ער קיין מיה און געלט געשפארט איינצופיקסען א אמת כשר'ע און מאדערנע דעליקאטעסען סטאר וואו די פרישסטע און בעסטע פליישען וועלען פארקויפט ווערען. לייכטע לאנטשעס צו יעדער צייט. קומט און שטאט אונז

הרב מנחם מענדעל עקשטיין

— וואוינט אין —

10314 סאוטה בולעווארד

טעלעפאן סידער 4065.

הרב ז. זאקס

11207 טאסקארא עוועניו, צווישען לינן דרייוו און לייקוויו.

טעלעפאן גלענוויל 3562.

חזן צבי ריקעל

חזן בני ישורון קאנגרעגיישאן ספעציאליסט מוהל ומסדר קדושין.

וואוינונג: 3251 בוירקלי ראוד. לעבען יוקליד בולעווארד.

טעלעפאן פעירמאונט 8482.

רעוו. פ. חלפן

מוהל ומסדר קדושי'ן

23 יאהר עקספיריענס אין קליוולאנד און נארדערן אהייא.

רעזידענץ: 1127 פארקוואוד דרייוו.

טעלעפאן [illegible]וויל 7916.

סעמענט ארבייט
CEMENT WORK

מיטשעל טאטאו, סימענט קאנטראקטאר. אלערליי סימענט ארבייט גאראנירט. פענסילוויניא 0398־דאבעליו.

דרייוועיס, פלארס, דושענעראל לאנדסקייפינג, סימענט ריפעירס. טעל. קענמאר 0363־דושיי.

מואווינג
MOVING

לאקאל מואווינג און עקספרעסינג. טראנקס דעליווערד עני פלאץ אין שטאדט. ריזאנייבעל. טעל. פלארידא 0868־דזשיי.

היים פאר אלטע
HOMES FOR AGED

קאונטרי היים פאר גייסטיג קראנקע, בעסטע אכטונג, פרייזעס ריזאנייבעל. רופט סטראנגסוויל 48.

18126 יוקליד. ערהאלונג היים פאר מעדיקאלס, דייאביטיקס, קראנקע אדער עלטערע מענשען. קאנפארטייבעל, גאר שעהנע סוראנדינגס. טריינד נורסעס נעהמען אכטונג. קענמאר 2469.

„אידישע וועלט" אפיס אפען בלויז ביז 5:30

פרויען ארבייטער פארלאנגט
HELP WANTED FEMALE

פארלאנגט א יונגע אדער מיטעליעהריגע פרוי פאר לייכטע הויז ארבייט און קאכען. ביינע וואשען. פערגעו אין 11316 ווהיטמאר עוו. גלענוויל 3255.

פארלאנגט א פרוי צו אטענדען או עלטערע קראנקע פרוי, בלויז בייטאג. פרעגען אין 3448 איסט 149טע סט.

מענער ארבייטער פארלאנגט
HELP WANTED MALE

פארלאנגט עקספיריענסד באי פאר א גראסערי, מוז זיין עהרליך און פארלעסליך. אנדערע זאלען זיך ניט מעלדען 14204 עספינוואל.

פארלאנגט א מאן וואס פארשטעהט די רעסטאראנט ביזנעס. רופט אווענדס קענמאר 3435.

פארלאנגט א גוטען טיילאר און פרעסער, זאל קענען מענעדזשען א סטאר, א גוטער פראפאזישאן פאר דעם ריכטיגען פערזאן. עקראן הענד לאנדרי און דריי קלינינג. 609 סאוטה מעין אדער 1239 איסט מארקעט סט., עקראן, א.

פארלאנגט 2 באים פון 16 ביז 17 יאהר אלט, צו דיסטריביוטאן קיופאנס פון 7 ביז 8 אין אווענד. פרעגען 10321 פיערפאנט עוו.

פארלאנגט א טיילאר פרעגען אין 2284 איסט 55טע סט. אין פאין שאפ.

שטעלען געזוכט
SITUATIONS WANTED

א פרוי עקספיריענסד אין א קרימערי און דעליקאטעסען ביזנעס, זוכט א שטעלע אלס סיילסליידי. בעסטע רעפערענס. שרייבט „אידישע וועלט באקס 151.

רומס צו פאררענטען
ROOMS FOR RENT

950 פארקוואוד דר.
6 רומס, דאון, אין־א־דאר בעט. מאדערן, ניי דעקאריטעד, פרעגען אם פלאץ אדער עדדי 7163־דאבעליו.

הייטס, 2945 העמפשייער ראוד. 8 רום סינגעל. דאבעל גאראדזש. גרויסער יארד. מעין 7387.

2 רום סוויט אין 3511 איסט 120 ספריט. נעבען יוניאן. $15 א מאנאט.

10723 ברייענט עוו.
6 רומס און יארד $25.

מאדערנע 4 רום סוויט אפארטמענט. רענט ריזאנייבעל. פרעגען אין 11618 קינזמאן ראוד. וואשינגטאן 2460־דאבעליו.

צו רענטען ביזנעס פלעצער

ריעל עסטייט צו פארקויפען
REAL ESTATE FOR SALE

אייגענטימער פארלאזט שטאדט

876 בעווערלי רד. 6 רום מאדערן היים. וויל סאקריפייסען פאר גיכען סייל. אפען פאר אינספעקשאן. אויך לאט צו פארקויפען 80 ביי 160 אין ווילאובי. רופט גלענוויל 0586.

גרויסער פארגיין

קליינע קעש וועט קויפען אונזער פיינע 2 פאמיליע הויז אויף די הייטס, 1654 הילקרעסט ראוד. נעבען הייטס טעמפעל. אייגענטהימער פעירמאונט 3135־עם.

6 רומס און סאן רום, מאדערן, 2 קאר גאראדזש. לאט 65 ביי 165, $9800, $2000 דאון. 3959 ארדמאר רד. נעבען סקוהל. מעיפיעלד קאר און טעמפעל. אייגענטהימער פעירמאונט 0273־עם.

אפארטמענט, 3 סוויטס, 2 סטארס. 10322 מעדיסאן. זעהט דעם אייגענטימער נאך 1 אזייגער, סוויט 1. אדער רופט וועוערגרין 4084־אר.

$15,500. 2 פאמיליע, ביי דעם אייגענטהימער, 6 רומס אין יעדען סוויט. 2193 אוקדייל רד. אף סידער ראוד. נעבען סקוהלס, סטארס, פארלאזט די שטאדט, מוז פארקויפען. פעירמאונט 5217 דאבעליו.

1681 קאמבערלאנד ראוד, קליוולאנד הייטס, געגענאיבער פארק, נעבען טעמפעל. סטיעם היעט. ריכטיגער בארגיין. זעהט אייגענטהימער אם פלאץ.

2 פאמיליע הויז, מאדערן, נעבען אידישען סענטער. זעהר ביליג. פרעגען אין 10610 גרענטוואוד עוו.

גארפיעלד עוו. אף איסט 105טע סט. מאדערנע 6 רום הויז. 2 קאר גאראדזש. סאקריפייס $5900, ווערטה $8,000. קליינער דאון פעימענט. אייגענטהימער סידער 2996 אין דער פריה אדער אווענדס.

ביזנעס פראפערטי

6931 קינזמאן ראוד, 3—2 בילדינגס אויף לאט 50 ביי 160. צו סעטלען עסטייט. מאכט מיר א קעש אפער. פעירמאונט 1911־אר.

איסט 75טע און וואודלאנד. צו שליסען עסטייט. 2 סטארס, 4 הייזער. מאכט מיר אן אפער. י. ג. ביעל, אדמיניסטרייטאר, 6604 דעטראיט. טעל. וועוערגרין 4404.

ריעל עסטייט פארלאנגט
REAL ESTATE WANTED

הייזער, אפארטמענטס אין אלע סעקשאנס. רענטס געליסטעד. פרא־

פיינטינג פייפערהיינגינג און פלאר סקרייפינג
PAINTING, PAPERHANGING and FLOOR SCRAPING

זוכט איהר א פיינטער, פייפערהענגער אדער דעקארייטאר?

אויב יא דאן ווענדעט זיך צו

סעם בערגמאן

ספעשעל פאר 30 טעג, 20 ביי 30 פראצענט ארונטער פון רעגולער פרייז. נייעסטער און שענסטער סטאק.

10019 אסטענד עוועניו

רופט עדדי 1533־עם

אלע ארבייט גאראנטירט.

פיינטינג, פייפערהענגינג און הארדוואוד פינישינג

נייטהען ראפפארט

10601 ברייענט עוועניו

עסטימייטס געגעבען מיט צופרידענהייט

רופט עדדי 1560־עם.

רופט אונז פאר אן עסטימייט פאר אייער ספרינג ארבייט — עס וועט זיך אייך באצאהלען

אינדעפענדענט דעקארייטינג, פיינטינג, פייפערהענגינג און פלאר סקרייפינג

עדדי 7036 גלענוויל 8362

וועסט פען דעקארייטינג קא. אויסשליסליך אינטיריאר דעקארייטארס, פיינטס, וואל פייפער, ווינדאו שיידס און דרייפעריס. 4443 לארייןעוו. מעלראוז 2014.

עלעקטריקאל ווייערינג
ELECTRICAL WIRING

פאר עלעקטריקאל ווייערינג

— רופט —

SUPERIOR LITE CO.

1193־97 איסט 105טע סטריט

טעלעפאנס:

סידער 0541. 0540

ביזנעס טשענסעס
BUSINESS OPPORTUNITIES

פאפ און סעלצער ביזנעס, אלטע סטענד, עטאבלירטע טרייד, וויל סאקריפייסען ביזנעס און בילדינג, צוזאמען אדער באזונדער. אורזאכע קראנקהייט. בוירקינס ביזנעס עקסטשיינדזש, וואודלאנד און איסט 55טע סט. רענדאלף 6789.

צו פארקויפען $2500 סטאק פי

עווענין מעאמער גויארק, מיט רומ־ | פּאַ א וויזיט.

סטאָרקיפּערס!

אייז באָקסעס — $300 ווערדעס פאר $60.00.

דיעזע גע׳וזטע אייז באקסעס זיינען אריינגעטריידעד גע־וואָרען אויף נייע עלעקטרישע רעפּרידזשערייטאָרס. די בעסטע מייקס. זיי זיינען אין ערשטע־קלאס קאָנדישאָן.

Electric Refrigerator Exchange

5216 יוקליד עווענין — טעלעפאָן הענדערסאָן 5191

פריעדמאַן און אַרבּערמאַן

מצבות

9310-12 סט. קלעיר עוו.

גרעסטער אידישער שאפּ אין אהייא

גרעסטער סטאָק
בעסטע קוואַליטיס
שעהנסטע אַרבּייט
ראַיעלסטע באַהאַנדלונג
ביליגסטע פּרייזען

אונזער נאָמען איז אייער גאראנטי

Friedman & Arberman

מאָנומענטאַל וואָירקס

9310-12 סט. קלעיר עווענין — טעל. גלענוויל 5367

שבת און יום טוב געשלאָסען. — זונטאָג אָפען א גאַנצען טאָג

יוסף הערצבּערג און זוהן

1251 איסט 105טע סטריט

(1 בלאָק נאָרטה פון סופּיריאָר)

מצבות

א קאָמפּליטער סטאָק פון גראַניט און מארבּעל מצבות. די יוסף הערצבּערג און סאָן פירמע, איז די עלטסטע און ראַיעלסטע אין קליוולאַנד. די פיינסטע ארבּייט ווי אויך די בעסטע באַהאַנדלונג. אלע ארבּייט גאראַנטירט. אונזערע פּרייזען זיינען זעהר מעסיג, קומט און איבערציינגט זיך.

Jos. Herzberg & Son

1251 איסט 105טע סט. קליוולאַנד
טעלעפאָן גארפיעלד 6511

שבת און יום טוב געשלאָסען.
זונטאָג אָפען א גאַנצען טאָג.

אַ סך אידישע אַרבּייטער...

מאָסקווא, מאַי 30. (איטא) — א גרויסע צאָהל אידישע ארבּייטער אין ווייס־רוסלאנד וועלען ווערען באַשעפטיגט אין די נייע פאַבּריקען, וואָס די סאָוועט רעגירונג געהט איצט בּויען אין האָמעל.

די שטאָדט האָמעל וועט אינגיכען ווערען א צענטער פון מעטאַל־אינדוסטריע אין ווייס־רוסלאנד. די סאָוועט רעגירונג האָט אסיגנירט 54 מיליאָן רו־בּעל, וואָס וועלען אויסגעגעבּען ווערען אין פארלויף פון די קומענדע פינף יאָהר, כדי צו בּויען אין האָמעל 28 נייע מעטאַל פאַבּריקען, וואו עס וועלען זיין באַשעפטיגט 11 טויזענד ארבּיי־טער.

איינע פון די דאָזיגע פאַבּריקען וועט אויסארבּייטען טראַקטאָרען, די דאָזיגע פאַבּריק וועט פּראָדוצירען מעגליך 100 וואַגאָנען מאשין־ארטיקלען. צווישען די אנדערע פאַבּריקען וועלען זיין גלאָז, שוועבּעלאַך און פּאַפּיר פאַבּריקען. מען רעכענט, אז דער גרעסטער טייל פון די ארבּייטער אין די דאָזיגע פאַבּריקען וועלען זיין אידען.

נייע רוסישע אינדוסטרי פּלע־נער שאַפען גרויסע אויסזיכטען פאר אידישע ארבּייטער, ער־קלעהרט „אידישער סטאַלין"

מאָסקווע, מאַי, 30. (איטא). — די נייע פאַבּריקען וואָס ווערען גע־בּויט אין דער שטאָדט קערטש, וואו עס שאַפט זיך א נייער צענטער פאר דער מעטאַל אינדוסטריע, פארשפּרעכען וויכ־טיגע רעזולטאַטען פאר דער אינדוסט־ריאליזאציע פון א גרויסע צאָהל אידען. די דאָזיגע ערקלעהרונג איז גלמאכט געוואָרען אויף דער נעכטיגער זיצונג פון היגען „אָרט", דורך דעם אידישען קאָ־מוניסטישען טוער טשעמערינסקי, וועל־כער איז באַקאַנט אלס דער „אידישער סטאַלין."

טשעמערינסקי האָט ערקלעהרט אז דער עקספּערימענט, וואָס איז געמאכט געוואָרען אין קערטש, דורך באַזעצען א גרויסע צאָהל אידישע ארבּייטער אין דער מעטאַלורגישער אינדוסטריע, וועט פיהרען דערצו, אז די גאַנצע ארבּייט פון דער דאָזיגער אינדוסטריע זאָל אי־בּערגעגעבּען ווערען אין אידישע הענד.

אויף דער זיצונג איז קריטיקירט גע־וואָרען דער בּערלינער „אָרט" דערפאַר, וואָס ער איזנוועסטעט ניט גענוג געלד־פאָנדען אין רוסלאנד, און איילט ניט צו דאָס איבּערשיקען פון אמעריקאנישע מאשינען.

דער בּערלינער „אָרט" איז אויך שאַרף קריטיקירט געוואָרען דערפאַר וואָס ער האָט געשיקט קיין רוסלאנד דעם סעקרעטער פון דעם סאָציאַליסטי־שען פארבּאנד אין נויארק, נ. כאַנין, וועלכער האָט אויסגענוצט זיין בּאַזוך אין סאָוועט רוסלאנד, כדי דערנאָך צו שרייבּען א סעריע „שענדליכע ארטיק־לען" וועגען סאָוועט רוסלאנד.

„דער צפּיס פון די „אידיש־וועלט" וועט פון איצט אן נע־שלאָסען ווערען יעדען טאָג 5:30 אוהר אָווענדס.

ספּעציעלע נייעסען און אנאָ־נסען ווי טויטען אנצייגען אי־אזוי ווייטער. וועלען אנגענומע ווערען אין דער רעדאַקציע פון ד „אידישע וועלט" פון 10 ביז 12 ביינאכט.

אויפמערקזאַם

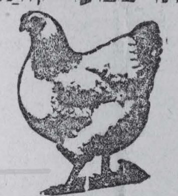

די גודמאַן בּראָדערס פּאָולטרי סטאָר

—703 איסט 103טע סטריט—

איז יעצט אונטער דעם מענעדזשמענט פון מר. גודמאַן און סאָן, וואו טשיקענס און ענגס ווערען געבּראכט דירעקט פון קאַונטרי, טעגליך. מיר פארקויפען ריטייל צו האָלסייל פּרייזען.

מר. טעמפּקין וועט זיין אין טשארדזש אויף דעם פיש סטענד יעדען טאָג — צופרידענהייט גאראנטירט. מיר דע־ליווערען פריי.

גודמאַן און סאָן פּאָולטרי סטאָר

703 איסט 103טע סטריט
גלענוויל 6116

4408 סקאָוויל עוו. 2 שעהנע סטאָרס גוט פאר אלע־ליי בּיזנעס. טעלעפאָן פעירמאַונט 1032.

11011 עשבּערי עוו. א העלפט פון א גרויסע סטאָר. גוט פאר באַרבּער שאָפּ אדער בּיוטי פּאַר־לאָר. גארפיעלד 8286.

4719 וואודלאנד. גרויסע סטאָר צו פארדינטען, 17 בּיי 55 פאר אלערליי בּיזנעס. ריזאָנייבּעל. גארפיעלד 4336־דזשיי.

סטאָר צו פארדינטען אויף א קאָר־סטאָפּ, נעבּען א פּיקטשור שאָו און 2 סקוהלס. גוט פאר א קאָנפעקשיאָנערי אדער אנדערע בּיזנעס. אידישער געגענד. פרעגען 950 איסט 123טע סט. אדער רופט גלענוויל 2005.

13429 קינזמאַן ראוד. סטאָר מיט רומס. אלעס ניי. גוט פאר עני ליין בּיזנעס. פרעגען אם פּלאַץ אדער רופט רענדאלף 8179.

סטאָר צו פארדינטען אין 948 איסט 105טע סט. בּעסטע לאָקיישאָן. רופט עדדי 2565־עם.

פּוירנישר רומס צו פארענטען
FURNISHED ROOMS TO RENT

פּוירנישר רום בּיי א קאָפּעל, פאר א מאַן אדער פרוי. 3299 איסט 142 סט. וואשינגטאן 0128־דזשיי.

אויטאָמאָבּיל ריפּיירס
Auto Repairs

פּרייזע אינספּעק־שאָן פאר אייער אויטא אין יאונג׳ס גאראדזש
2720 איסט 55טע סט. רענד. 6761.

אונטער פּערזענליכער אויפזיכט פון אייער אלטען בּיזנעס בּעקאַנטען מר. יאונג, פון די יאונג׳ס סענד און גרעוועל קאָ., אייער קאַר וועט בּאקומען די ריכטיגע אַטענשאָן.

קומט און גיט אונז א טריַיעל

מיר דיעלען אויך מיט סענד און גרעוועל פאר בּילדערס און קאָנטראַקטאָרס.

קאַרפּענטערס
CARPENTERS

לענדלאָרדס אויפמערקזאַם

איך טהו אלערליי קאַרפּענטער ארבּייט. גרויס אָדער קליין. אויך ווינדאָו סקרינס. גיכע באַהאַנדלונג און מעסיגע פּרייזען. טעל. עדדי 5314־אר אָדער 11114 גרינוויו עוו., אָף לייקוויו ראָוד. מר. ליפּשיין.

סקרינס, ווינדאו און קאָמבּינייישאָן טיהרען געמאַכט צו אָרדער. קאַרפּענ־טער ריפּעירינג. רזיאָנייבּעל. ס. מ. מאַנטס, בּולעווארד 0117 — אטלאַנ־טיק 1178־עם.

פּערטיס געמענעדזשט. סטאָרליים ריעל־טי, רענדאלף 3847.

ריעל עסטייט לאָונס
REAL ESTATE LOANS

פאר ערשטע און צווייטע מאָרטגיידזשעס צו נידריגסטע פּרייזען און שנעלסטע באַ־האַנדלונג, קומט און רעדט זיך דורך מיט די גאָלשמידט בּראָס. קאָ., 833 באָסייעטי פאָר סייווינגס. טעלעפאָן טשערי 2682.

עקסטערמינייטאָרס
EXTERMINATORS

מאָטהס — ראָוטשעס — בּעד־בּאָגס

ענטס, רעטס, מייז, און אלערליי פּעסט, עקסטערמינייטעד
אויך פומיגיישאַן

THE CLEVELAND CHEMICAL CO
733 Hamilton Ave
Cherry 1246

עקסטערמינייטאָרס

סייפט אייערע מאהעיר פּוירניטשור

אונזער פּראָסעס איז גע׳וזט און רע־קאָמענדירט בּיי לאָקאלע פּוירניטשור סטאָרס. גאראנטירט מאָטה פּרוף, בּעד בּאָגס, ראָוטשעס און רעטס עקסטער־מינייטעד. מיר פארקויפען אויך די מאַטעריאל.

THE KEYSTONE CHEMICAL CO.
1006 Schofield Bldg.
Cherry 6388.

בּיוטי קולטשור
BEAUTY CULTURE

רעדוצירט דורך מינעראל בּעדער אין סווידיש מיאַמענטס. 9409 יוקליד עוו. גארפיעלד 8755.

ספּעשעל נאָטיס
SPECIAL NOTICE

אָקשאָן בּרידזש סטודיא, קארנעגיע האָל. טשערי 4676 אדער לייקוואוד 7779־דאבּעליו.

פּלאָמבּינג

פּלאָמבּינג, ריפּיירינג. ריזאָנייבּעל. סוירוויס. וואשינגטאָן 0907. וואשינג־טאָן 1236.

ר ו פ י נ ג

אפּארטמענט הויז רופס ריפּעירד בּיי אונז. גאראנטירט פאר 5 יאהר. גאראנטירט רופינג קאָ., טעל. גלענוויל 2139.

...אויך רום פאר א קלינינג און ריפּעירינג אין די ריער. העלפט קעש, בּאַלאַנס ריזאָנייבּעל טערמס. אייגענטהימער מוז גלייך פארקויפען 5350 בּראָדוויי.

מילינערי, גוטע בּיזנעס. מוז פאר־קויפען סטאָק און פיקסטשורס ווערטה $2000, סאקריפייס פאר ווייניגער פון העלפט. פרעגען סידני קאהן, 10802 איימאר עוו. טעל. עדדי 0930.

14711 קינזמאַן רד. פּרוכט סטאָר, מוז פארקויפען. טהוט גוטע בּיזנעס. אורזאכע ערקלעהרט אם פּלאַץ. באַר־גיין פאר גיכען קויפער.

די קלינסטע מענשען אין דער וועלט, האָבּען נאָך לאַנגיעהריגע ערפאהרונגען פעסטגעשטעלט, אז די איינציגע וועג צו טהאָן בּיזנעס איז צו אדווערטייזען אין די צייט־טונגען. אדווערטייזט אין די „אי־דישע וועלט" און זיים זיכער מיט ערפאָלג און סוקסעס.

קאָנפעקשאָנערי און דעליקאַטעסען

נעבּען 2 סקוהלס. ריזאָנייבּעל. 1785 ליע ראוד.

דעליקאַטעסען און קאָנפעקשאָנערי

וואונדערבּארע לאָקיישאָן פאר גוטען אידישען האָסלער, ריכטיגע פּערזאָן קען מאכען 750 א וואָך. פּרייז $2,750. רופט גלענוויל 4028.

קאָרנער קאָנפעקשאָנערי, טהוט גוטע בּיזנעס ווערט פארקויפט זעהר בּיליג. אורזאכע קראַנקהייט. פרעגען אין 3315 סענטראַל עוו.

דעליקאַטעסען און קרימערי, אויף סי־דער עוו., 5 רומס קאָנעקטעד, $600 וועכענטליכע אינקאָם, פרעגען אין 2933 איסט 116טע סטריט נעבּען בּאָקאי רד.

קאָרנער קאָנפעקשיאָנערי. וויל פאר־קויפען בּיליג פאר גיכען קויפער. גוטע לאָקיישאָן. 6516 לעקסינגטאָן עוו.

פּארטנערס פארלאַנגט

פארלאַנגט א מאַן מיט א $1000 צו אינוועסטען אין א מאַנופעקטשורינג בּיזנעס. קען דאָבּלען אייער קאַפּיטאַל אין 3 מאָנאַטען. איך פארזיכער צו־פריעדענהייט. פאר איינצעלהייטען זיי פרעגען „אידישע וועלט" בּאָקס 375

הויזהאָלד גודס צו פארקויפען
HOUSEHOLD GOODS FOR SALE

6 רומס פּוירניטשור, פראַנט רום און דיינינג רום און 3 בּעדרומס. ניי. פרעגען אין 3276 איסט 134טע סט. טעל. וואשינגטאן 3465.

THE JEWISH WORLD

Published every day except Saturday and Jewish Holidays
THE JEWISH WORLD PUBLISHING COMPANY
4981 Woodland Avenue Cleveland, Ohio.
Entered as Second Class Matter at the Post Office at Cleveland, Ohio under the Act of March 3rd 1879.

Subscription Rate in U. S. A.	
1 year	$ 8.00
6 months	$ 4.25
3 months	$ 2.25
1 month	$ .90
Daily	$ .03

סובסקריפשאן רייט אין אמעריקא	
1 יאהר	$8.00
6 מאנאטען	$4.25
3 מאנאטען	$2.25
1 מאנאט	.90
טעגליך	.03

די ענגלישע פארלאמענט וואהלען, היינט

עס וועט ניט זיין קיין איבערטריבענע באהויפטונג צו זאגען אז די פארלאמענט וואהלען וואס קומען היינט פאר אין ענגלאנד, זיינען אין א זין, אזוי וויכטיג פאר דער אויטסיידיגער וועלט פונקט ווי פאר ענגלאנד גופא.

עס מעג זיך זיין אז יונג אמעריקא האט איבערטראפען אלט ענגלאנד אין האנדעל און אינדוסטריע. פראנקרייך מעג זיך איינרעדען אז זי שטעהט העכער פון ענגלאנד אין דער ציוויליזאציע. קיינער האט אבער ניט איבערטראפען ענגלאנד אין דער דיפלאמאטיע. דארט אין ענגלאנד ווערט נאך אימער געגאסען דער שיקזאל פון דער וועלט'ס דיפלאמאטיע. עס איז דארום גאנץ נאטירליך אז יעדע ענדערונג אין ענגלישען פאליטישען לעבען, זאל אינטערעסירען די אויסערע וועלט פונקט ווי ענגלאנד גופא.

די אישיום פון דעם קאמפיין וועלכער האט זיך נעכטען געשלאסען, זיינען געווען, אויסשליסליך לאקאלע, און דאך זיינען זיי אינטערעסאנט און אויך וויכטיג פאר דער אויסערער וועלט. און כדי צו קענען נאכפאלגען דעם ווייטערען גאנג, הויפטזעכליך די רעזולטאטען פון דער היינטיגע וואהלען איז אפשר וויכטיג צו געבען א קורצען איבערבליק וועגען דעם גאנצען ענין וואס האט ארויסגערופען אזויפיעל אויטסיידיגע אינטערעסען.

אלזא דריי הויפט פארטייען אין ענגלאנד שטעהען היינט ביי דעם שטים קאסטען: די קאנסערוואטיווע פארטיי (שטעהט געגענווערטיג ביים רודער), די לייבאר פארטיי מיט ראמזי מעקדאנאלד אין דער שפיץ, און די ליבעראלע פארטיי מיט לאיד דזשארדזש בראש.

די אישיום פון דער קאנסערוואטיווער פארטיי זיינען געווען, איהרע פארגאנגענע אויפטועכצען. זי איז פאראנטווארטליך, אזוי האט זי גע־טענה'ט, פאר פרויען שטים רעכט, אונטער איהר רעזשים איז איינגע־פיהרט געווארען אינשורענס פאר ארבייטסלאזע. אונטער איהר הער־שאפט איז ארבייטסלאזיגקייט פארקלענערט געווארען. זי האט אונטער־דריקט דעם דזשענעראל סטרייק, און זי האט פראטעקטעד האנדעל און אינדוסטריע, מיט א הויכען טאריף. קורץ זי האט זיך געשטעלט אויף איהר פארגאנגענעם רעקארד.

די לייבאר פארטיי, האט זיך אויסגעלאכט פון דעם רעקארד. זי, די לייבאר פארטיי האט אויפגעוויזען אז פרויען שטים רעכט, איז גאר איהר קינד, און ניט דאס קינד פון די קאנסערוואטיווען; זי האט אויפגעצייגט אז די ארבייטסלאזיגקייט אין ענגלאנד, איז געווען גרעסער אונטער די קאנסערוואטיווען ווי ווען נאך אמאל, און אז דאס אונטערדריקען פון דעם דזשענעראל סטרייק איז געווען די גרעסטע שורקעריי וואס אירגענד א רעגיערונג האט נאך ווען אמאל באגאנגען. די לייבאר פארטיי איז אויך פאר א נידעריגען טאריף.

די ליבעראלע פארטיי אונטער דער פיהרונג פון דעם „קליינעם מכשף" לאיד דזשארדזש האט ארויסגעשטעלט נאר א י י ן א י ש י ו. נעמליך, אז די רעגיערונג זאל ספענדען יעהרליך 600,000,000 דאלאר, פאר פינף יאהר צייט, פאר שטאאטליכע אונטערנעהמונגען, ווי וועגען, בריקען, און דערגלייכען, דערמיט וועט מען ארבייטסלאזיגקייט אפשאפען.

די דאזיגע אישיום אלזא, אויסער דער טאריף, זיינען אויסשליסליך לאקאלע, און דאך, ווייס די וועלט אז מיט דעם רעזולטאט פון די היינטיגע וואהלען איז פארבונדען דער שיקזאל פון דעם ווייטערען גאנג, אין דער וועלט'ס דיפלאמאטיע.

ווי די זאך שטעהט היינט, אין דעם טאג פון די וואהלען, דרעהט זיך

נאך לאנג פאר הערצל'ן האט א ספרד'ישער איד אויס־געארבייט א פלאן ווי צו קריגען ארץ ישראל פאר אידען

יהודה בן שלמה ה. אלקלעי איז געווען זיין נאמען און ער איז געווען אן אינטערעסאנטער טיפ. — ער האט געקעהרט וועלטען צוריקצוקעהרען ארץ ישראל צו אידען

פון דר. יוסף מאל

גלייך ווי אלע אנדערע אידעען און פראיעקטען, וואס האבען דעם צוועק אריינצוברענגען פארבעסערונגען אין דער מענשליכער געזעלשאפט, האט אויך דער ציוניזם דורכגעלעבט פארשידענע צייטען, איידער ער איז געווארען דער גרעסטער „מאכט פאקטאר" אין דער אידישער גאס. גלייך ווי יענע אידעען און פראיעקטען, האט זיך אויך דער ציוניזם באוויזען אין פארשידענע פארמען דא און אמאל דארט, נישט איבערלאזענדיג אין ערגעץ קיין טיעפע ווארצלען, ביז ער איז ענדליך ארויפגעשוואומען אויף דער אויבערפלעכע פונ'ם לעבען אין זיין פולער קראפט און האט געקראגען די הערשאפט איבער'ן גאנצען אידישען פאלק.

דערביי איז צו באמערקען, אז קיינער טאר נישט דענקען וועגען יענע אידעאליסטען, וואס האבען זיך פריהער אפגעגעבען מיט „ישוב ארץ ישראל", אז זיי האבען געמיינט, אז ווען זיי קויפען א קוה פאר א סאלאניסט און מען שרייבט וועגען דעם אן ארטיקעל אין „המליץ", וועט דערפון אויפגעבויט ווערען די אידישע מדינה. מען טאר אויך נישט דענקען, אז טהעאדאר הערצל איז געווען דער ערשטער, וואס איהם איז איינגעפאלען די אידעע פון א אידישען שטאאט און ער האט אויך דער ערשטער די דאזיגע אידעע דורכגעמאכט אין אלע איהרע איינצעלהייטען, ווייל כמעט וואס הערצל האט געזאגט און געשריעבען וועגען ציוניזם, איז שוין געזאגט און געשריעבען געווארען פריהער.

כאראקטעריסטיש דערביי איז בלויז, וואס הערצל האט גאר נישט געוואוסט וועגען זיינע פארגענגער אין ציוניזם און ער האט טראצדעם אין אלע זיינע „פראקלאמאציעס" אויסגעדריקט כמעט דאס זעלבע, וואס יענע האבען שוין געהאט פריהער געזאגט. בפירוש מוז דא אבער באמערקט ווערען, אז ווען מיר זאגען וועגען הערצל'ען, אז ער האט געהאט „פארגענגער", וואס האבען געזאגט פריהער כמעט דאסזעלבע, וואס ער האט שפעטער געזאגט, נאר הערצל האט פון דעם גארנישט געוואוסט, ווייל ווען ער איז ארויסגעטראטען מיט זיין ציוניסטישער אידעע, האט ער נישט געהאט קיין שום ידיעה אין אידישע ענינים, איז דאס נישט געזאגט מיט דער כונה, צו פארקלענערען חלילה הערצל'ס גרויסע ווערטשעצונג, דורך אזא טהאטזאך ווערט הערצל'ס אומשעצבארע ווירדע,

עס האט לאנג געדויערט, ביז יהודה אלקלעי איז ארויסגעקומען אין דער עפענטליכקייט מיט זיין פלאן וועגען ארץ ישראל, ווייל ער איז שוין דאמאלס אלט געווען 49 יאהר. האט ער דאן אנגעשריבען א בראשורע מיט'ן נאמען „גורל לה'", אין וועלכער ער האט פאנאנדערגעוויקעלט זיין פלאן מיט דער גרעסטער קלארקייט, ווי אזוי אידען דארפען קריגען ארץ ישראל און וואסערע מיטלען מען דארף צו דעם אנווענדען. און ווען מיר זאלען נישט וויסען, אז הערצל האט נישט געהאט קיין אהנונג וועגען זיינע פארגענגער, וואלט זיך אונז געמוזט אויסדאכטען, אז ער האט געהאט אלקלעי'ס פלאן פאר די אויגען, ווען ער האט געשריעבען [illegible] „יודענשטאאט."

אין דעמזעלבען [illegible] האט אלקלעי שפעטער ארויסגעגעבען נאך אריבער א צעהנדליג אנדערע בראשורען, וועלכע ער האט געדרוקט מיט דער הילף פון וואלטעטיגע מענשען, וואס האבען זיך אינטערעסירט פאר זיין אידעע. געדרוקט די דאזיגע בראשורען האט ער אין בעלגראד, אין וויען, ליפציג, פרעסבורג, לאנדאן און אמסטערדאם. און גערופען האט ער זיי מיט די נעמען: „שמע ישראל", „שלום ירושלים", „מבשר טוב", „משמיע ישועה", „קבוץ גליות", „ישיבת ציון", „דרכי נועם", „רגלי מבשר." ער האט געשריעבען פיעלע ארטיקלען אין די העברעאישע צייטונגען „המגיד" און „הלבנון" — און אין די דאזיגע אלע שריפטען האט אלקלעי גערעדט וועגען דער גרינדונג פון א זעלבסטשטענדיגער אידישער מדינה אין ארץ ישראל, וועלכע זאל שטעהן אונטער דער אויבערהערשאפט פונ'ם סולטאן, גלייך ווי עס זיינען דאמאלס געשטאנען די פאראייניגטע פירסטענטימער מאלדאוויא־וואלאכיי (דאס היינטיגע רומעניען) און דאס פירסטענטהום סערביען. ער האט אויך געוואלט, אז די גרויסע אייראפעאישע מלוכות זאלען דארט האבען די פאליטישע קאנטראל. גלייך ווי זיי האבען דאס דאמאלס געהאט אין די דערמאהנטע פירסטענטימער.

גלייך ווי הערצל, האט אויך אלקלעי נישט געגלויבט, אז מען קען קריגען ארץ ישראל דורך א לאנגזאמער קאלאניזאציע, ווייל „מען דארף דאס לאנד מיט אמאל נעהמען, גלייך ווי די באלקאנישע פעלקער האבען צוריקגעקראגען זייערע לענדער." אלקלעי איז אבער אין זיין געגנערשאפט צו דער לאנגזאמער קאלאניזאציע נישט געווען אזוי זיכער ווי הערצל, ווייל ווען ער האט געזעהן, אז דאס פאלק וואלט גערן באלד געזעהען א שטיקעל ממשות'דיגע ווירקונג פון זיין פלאן, האט ער געגרינדעט א חברה „ישוב ארץ ישראל" אין דער קליינער סערבישער שטעדטעל שאבאץ, וועלכע האט אבער נישט געהאט קיין לאנגען קיום.

און ווען עס איז דערנאך געגרינדעט געווארען די פאריזער „אליאנס איזראעליט", דאס איז די חברה „כל ישראל חברים", האט אלקלעי בעטראכט די דאזיגע גרינדונג ווי אן „אתחלתא דגאולה", ווייל „ווען אידען נעהמען זיך צונויף, אויף צו העלפען זייערע ברידער אומעטום, וואו זיי ליידען אלס אידען, מוזען זיי סוף כל סוף קומען צו דער איבערצייגונג, אז פאר'ן אידישען פאלק איז נישט פאראן קיין אנדערע תרופה, ווי נאר צו באזעצען זיך אין ארץ ישראל, וועט דאן דער אויסגעקליבענער פרעזידענט פון דער אליאנס האבען די ווערדע פון משיח בן יוסף, וועלכער דארף צוגרייטען דעם וועג פאר דער אידישער גאולה."

ווי עס איז צו זעהען, איז אלקלעי געווען א קלאהרער קאפ מיט אניכטערען פאליטישען פארשטענדנים. איז ער אבער אין דער התחלה פון זיינע ארויסטרעטונגען געווען א שטארקער גלוביגער אין דער מעגליכקייט אויסצורעכענען דעם „קץ", האט ער דאן בארעכענט אז די גאולה וועט פארקומען אין שנת ת"ר (1840), און אזוי ווי דאס איז דאמאלס נישט מקוים געווארען, האט ער אויפגעהערט חשבונ'ען די יאהרען פונ'ם גלות און האט אנגעהויבען גלויבען, אז מען דארף זיך באשטרעבען פאר דער גאולה אויף אן אנדערען דרך. האט ער דאן אנגעהויבען ארומפאהרען איבער דער גרויסער וועלט, וואו ער האט אגיטירט וועגען זיין פלאן צווישען די פראמינענטסטע אידען פון יענער צייט, האט ער זיך לאנגע יאהרען פון זיין לעבען ארומגעוואלגערט אין די גרעסטע אייראפעאישע שטעדט: אין וויען, ברעסלוי, לייפציג, בערלין, פאריז און לאנדאן, וואו ער האט אויך אומעטום גערעדט און דיסקוטירט וועגען זיין פלאן מיט אזעלכע מענשען ווי משה מאנטעפיארע, מיט דעם ברעסלויער רב ר' גדליה טיקטין, מיט מענדעל שטערן, דער רעדאקטאר פון די „כוכבי יצחק", מיט'ן פראנצויזישען שטאאטסמאן אדאלף קרעמיאה, מיט'ן פארשטעהער פון דער פאריזער אליאנס קארל נעטער, מיט די ראטשילדס און זייער גבאי־צדקה אלבערט קאהן, מיט'ן וויענער רב ר' אלעזר הורוויץ און מיט'ן פרעדיגער אדאלף יעלינעק, מיט'ן פילאלאג דר. יוליוס פירסט, מיט'ן היסטאריקער דר. יום טוב ליפמאן צונץ, מיט'ן חכם באשי פון ירושלים ר רפאל מאיר פאניזעל, מיט'ן בערלינער פרעדיגער דר' יחיאל מיכל זאקס און מיט נאך אנדערע פראמינענטע מענשען פון דעם זעלבען שניט.

מאנכע פון יענע פערשוינען האבען איהם באטראכט פאר א משוגענעם פאנטאסט, אנדערע האבען בלויז צוגעשאקעלט מיט'ן קאפ, ווייל זיי האבען ניט געוואוסט וואס צו זאגען. גרעסטענטיילס זיינען דאס געווען אסימילאנטען, וואס האבען געגלויבט, אז דאס אידישע פאלק האט שוין געענדיגט זיין „היסטארישע מיסיאן" אויף דער וועלט און עס איז שוין געקומען פאר איהם די צייט צו פארשווינדען. זיי האבען נאר נישט געהאט דעם מוטה ארויסצוזאגען אין קלאהרע ווערטער וואס זיי ווילען. קען מען שוין לייכט משער זיין, מיט וואסערע אויגען עס האבען אזעלכע מענשען געקוקט אויף אלקלעי און וואס פאר א מיינונג זיי האבען וועגען איהם געהאט. בלויז איין קארל נעטער אין פאריז האט זיך גענומען אלקלעי'ס ווערטער צום הארצען און האט אנגעהויבען פאראינטערעסירען די פאריזער „אליאנס" מיט דער פראגע פון ארץ ישראל, איז אבער די דאזיגע ארבייט, ליידער ניט ארויסגעקומען ווי אלקלעי און נעטער האבען פארשטאנען, ווייל וואס די „אליאנס" האט דאן געטהאן אין ארץ ישראל, איז אלסדינג ארויסגעקומען אויף אן אסימילאטארישען שטייגער.

אין די פאלגענדע דרייצעהן פונקטען זאל דא געגעבען ווערען א „תמצית" פון יהודה אלקלעי'ס פלאן וועגען ארץ ישראל, לויט ווי עס איז צונויפגעשטעלט געווארען פון זיינע שריפטען:

1) וואס עס רעדט זיך אין פארשידענע ספרים וועגען „תשובה", דארף מען וויסען, אז תשובה איז טייטש צוריקקעהרען, מיינט דאס, אז אלע אידען דארפען זיך צוריקקעהרען קיין ארץ ישראל, און וואו עס וועט באנייט ווערען דאס מלכות פונ'ם אויבערשטען איבער דער גאנצער וועלט. דאס איז אויך דער באגריעף פון „עולם הבא", וועלכעס מיינט די נייע איינפיהרונג פון א נייער ארדענונג ביי אידען. ווען אידען וועלען אבער ניט טהאן קיין „תשובה" און זיי וועלען ניט צוריקקעהרען קיין ארץ ישראל מיט זייער אייגענעם ווילען, וועלען זיי חס ושלום ניט אויסגעלעזט ווערען און זיי וועלען טראצדעם זיין געצוואונגען, צו זוכען פאר זיך א היים אין ארץ ישראל, ווייל זיי וועלען ליידען אין גלות דעם גרעסטען מין צער און עס וועט זיי פעהלען פרנסה.

2) יעדער איד איז מחויב, צו ווידמען זיין גאנץ גלויבען צו קאנצענטרירען זיינע אלע געדאנקען צום אויפבוי פון ירושלים, כדי דאס זאל דערוועקען דאס הארץ פון אלע אידען צו דער אלגעמיינער תשובה פון כל ישראל.

3) אינ'ם פסוק „שמע ישראל", שטעקט דער סוד פון דער אידישער גאולה. „שמע" איז טייטש איינזאמלען, ווי דער פסוק זאגט: „וישמע שאול את העם", ד. ה. ווען אלע אידען וועלען זיין פארזאמעלט אין איין אגודה און אין איין עדה, וועט די דאזיגע אגודה האבען די אויפגאבע, צו באופזיכטיגען די אלגעמיינע „תשובה", דאס איז די צוריקקעהר פונ'ם אידישען פאלק צו זיין לאנד.

4) ווען עס וועט זיך צונויפקלייבען אזא פארזאמלונג פון כל ישראל, וועט מען דארט ארומריידען די ענינים פון אונזער גאולה. אלע אידישע גדולים פון אייראפא וועלען זיך באטייליגען ביי אזא אסיפה, און דער נשיא פון דער

וועלט'ס דיפלאמאטיע.

ווי די זאך שטעהט היינט, אין דעם טאג פון די וואהלען, דרעהט זיך דער זיעג ארום די קאנסערוואטיווען און דער לייבאר פארטיי. די ליבעראלען האבען כמעט גאר קיין שאנסען ניט, אבוואהל זיי האבען אזא מעכטיגען פיהרער ווי לאיד דזשארדזש. נון, אויב די קאנסערוואטיווען זאלען היינט ארויס די זיעגער בלייבט די פאליטישע פאליסי ווי געוועזען. זאל אבער די לייבאר פארטיי זיעגען, וועט די פאליטישע לאגע, ניט נאר פון ענגלאנד, נאר פון גאר דער וועלט, אננעהמען א נייע ווענדונג.

די לייבאר פארטיי האט שוין אמאל געהאט די רעגיערונגס לייצען אין איהרע הענד. זי איז געזעסען אויפ'ן זאטעל ניט מעהר ווי 9 מאנאט צייט. זי איז געפאלען אלס א קרבן פון א טעות וואס זי האט געמאכט אין דער רוסישער פראגע. יענער טעות וועט דיענען פאר איהר אלס לעהרע אזעלכע טעותים צו פארמיידען, אויב זי וועט ארויס די זיעגערין. די וועלט וויים דאס גאנץ גענוי, און זי ווארט מיט געשפאנטע אינטערעסע אויף דעם שלום פון דער דראמע.

צוריק צו די אלטע פרינציפען פון „מעמאריעל דעי''

די פראגע צו „מעמאריעל דעי'' („דעקאריישאן דעי'') איבט אויס אן איינפלוס צו פארשטארקערען דעם מלחמה גייסט אדער דעם שלום גייסט, וועלכע איז לעצטע וואך ארויסגערופען געווארען פון דעם באריהמטען גייסטליכען דר. דזשאהן האלמס איז אן אלטע, און קען שווערליך פארענטפערט ווערען.

עס ווענדעט זיך איבערהויפט, ווי אזוי איינער נעהמט „מעמאריעל דעי'': — דער „מעמאריעל דעי'' רעדנער וואס ציהט ארויס פאר אייערע אויגען די געפאלענע קרבנות פון דער לעצטער מלחמה, אויסשרייענדיג, „וועלכע נוצען האט דער טויט פון דיעזע יונגע קרבנות געבראכט פאר דער וועלט? איז די וועלט היינט „סייפער פאר דעמאקראסי'' ווי זי איז געוועזען בעפאר דער מלחמה? לאמיר לערנען היינט „מעמאריעל דעי'' אויף די קברים פון די געפאלענע סאלדאטען איין זאך, לאמיר לערנען דעם גרויסען אלטען אידעאל פון „לא ישא גוי אל גוי חרב, ולא ילמדו עוד מלחמה'', אזא מעמאריעל רעדע איבט אויס אן איינפלוס פאר שלום. דער דזשינגא פאטריאט אבער, וואס שרייט אויס, זאלען די קברים פון אונזערע געפאלענע העלדען, דיענען אלס א לעהרע פאר „פריפערעדנעס'', פארצובערייטען שטארקערע ארמעען און גרעסערע נייוויס, איבט אויס אן איינפלוס צו פארשטארקערען דעם מלחמה גייסט.

מודה זיין אבער, מוז מען, אז דער אורשפרונג פון „מעמאריעל דעי'' איז געוועזען אן ערהאבענער. אן אידעאלער.

דאס איז געוועזען אין יאהר 1868, נאך דעם מוראדיגען בירגער קריעג, ווען דער אבערקאמאנדיר פון דער אמעריקאנער ארמעע, גענעראל דזשאהן א. לאגאר, האט פעסטגעזעצט דעם 30טען מאי פון יענעם יאהר אלס א טאג פון רעספעקט צו די געפאלענע העלדען אין יענער מלחמה. צו דעקארירען זייערע קברים, און צו פאראייביגען זייער אנדענקען, דאס איז געוועזען א נאבעלע און ערהאבענע אידעע.

אויב די וועלט האט אמאל געהאט א מלחמת מצוה, א מלחמה וואס ווערט פארהייליגט פון אלע דורות און פון אלע מענשען, איז עס געוועזען די אמעריקאנער בירגער מלחמה. יענע מלחמה האט אפגעווישט די שווארצעסטע שאנדע פון מענשליכען געוויסען—די שווארצע שקלאפעריי; יענע מלחמה האט צוגעזעצט דאס שעהנסטע קאפיטעל צו דער מענשליכער געשיכטע „וקראתם דרור בארץ לכל יושביה'', אט אין דעם גייסט איז פראקלאמירט געווארען „מעמאריעל דעי.'' אין דעם גייסט האט דאס אמעריקאנער פאלק געפייערט „מעמאריעל דעי'' פון יאהר צו יאהר.

לעצטענס האט זיך אמעריקא פארלוירען. ריכטיגער נאך, זי איז אריינגעצויגען געווארען אין א מלחמה וואס האט ניט געשטימט מיט'ן אמעריקאנער גייסט. אין א מלחמה וואס איז געווען, ווי עס האט זיך שפעטער ארויסגעשטעלט געגען אלע אמעריקאנער פרינציפען. די געפאלענע סאלדאטען אין דער דאזיגער מלחמה דארפען זיכער געעהרט ווערען. זיי האבען געקעמפט פאר'ן לאנד. זיי זיינען געפאלען פאר'ן לאנד. די מלחמה גופא אבער דארף ניט אריינגעצויגען ווערען אין דעם גייסט פון „מעמאריעל דעי.'' זי איז ניט געווען קיין אמעריקאנער מלחמה.

און אין דעם זין לאמיר היינט פייערען „מעמאריעל דעי.'' אין דעם זין פון אמעריקאנער פרינציפען און אידעאלען. אין דעם זין צוצושטעלען צו דער מענשליכער געשיכטע אימער און אימער שעהנערע און נוצבארע קאפיטלען. — אין דעם זין אפצושאפען מלחמות, און ניט זיי צו פארשטארקערען.

פארקלענערען חלילה הערצל'ס גרויסע ווערטשעצונג, דורך אזא מהאטואך ווערט הערצל'ס אומשעצבארע ווירדע, אדרבא, פיעל פארגרעסערט, ווייל ווען הערצל האט נישט געקענט די מיינונגען פון זיינע פארגענגער אין ציוניזם און האט טראצדעם געזאגט דאסזעלבע וואס זיי, איז דאס א באוויין פאר זיין געניאלען פראפעטישען גייסט, וו[illegible]בער האט אליין פון זיך פארשטאנען אויסצודריקען אין ווערטער די ציוניסטישע האפנונגען פון אידישען פאלק און זיי אנצוטהאן א קלייד פון א שטאאטליך־פאליטישען סיסטעם.

איינער פון הערצל'ס אינטערעסאנטעסטע פארגענגער איז געווען יהודה בן שלמה ח. אלקלעי, א ספרד'ישער איד פון סאראיעווא, אין באסניען, וועלכער איז שפעטער געווען חזן און מורה־הוראה אין זעמלין, קראאציען, ביי דער גרעניץ פון סערביען. וויסען מוז מען אויך, אז די משפחה אלקלעי איז זעהר א חשוב'ע אין יענע לענדער און די אידען פון יענע מקומות האבען שטענדיג גע'חלום'ט וועגען דער גאולה און זיינען תמיד געווען צוגעגרייט אנטקעגען צו געהן משיח'ן.

ווען יהודה אלקלעי איז געווען א אינגעל, איז די רעגיערונג פונ'ם לאנד געווען א טערקישע און די באפעלקערונג איז געווען א סערבישע, וועלכע האט שטענדיג רעוואלטירט געגען די טערקען און כסדר נאר גערעדט פון „באפרייאונג.'' האט דער דאזיגער אומשטאנד געבראכט אלקלעי צו דעם, וואס ער האט זיך שוין דאמאלס, אין זיין יונגסטער יוגענד, אריינגעטראכט אין דער לאגע פון די אידען און ער איז געקומען צו דעם געדאנק, אז ווען אידען האפען צו ווערען אמאל א פאלק אויף זייער אייגענעם באדען, מוזען זיי אנהויבען עפעס צו טהאן, ארויסצוקריגען דאס לאנד פונ'ם סולטאנ'ס הענד. שפעטער, מיט עטליכע יאהר, ווען אלקלעי איז עלטער געווארען, האבען די סערבען געקראגען א שטיקעל זעלבסטשטענדיגקייט. די שטאדט זעמלין אין קראאציען איז אבער אלץ ווייטער געווען א „מקום מקלט'' פאר די רעוואלטירענדע סערבען, וואס פלעגען אהין אנטלויפען פאר דער טערקישער שווערד און פון דארט אויס אנפיהרען „קאנספיראציעס'' אנטקעגען דער טערקישער ממשלה. האט דאס געבראכט אלקלייען אויף דעם געדאנק, אז אידען קענען אויך א גרינגען אופן קריגען א שטיקעל זעלבסטשטענדיגקייט אין ארץ ישראל, ווען נישט דורך א רעוואלוציע, ווי דאס האבען די סערבען געקראגען, קענען זיי דאס קריגען פאר געלד.

צו דעם איז נאך צוגעקומען, וואס יהודה אלקלעי האט זיך אויך אפגעגעבען מיט „קבלה'' — און ווען ער האט זיך אמאל געפיהלט ענטוישט אין זיין גלויבען אין א גאולה בדרך נס, איז ביי איהם געווארען זיכער, אז די פאליטישע אויפלעבונג פונ'ם אידישען פאלק וועט נאך פארקומען אויף א נאטירליכען וועג, און אין דער דאזיגער נאטירליכקייט וועט שטעקען דער סוד פון דער גאולה מיט איהרע „נסים ונפלאות.''

אנקעל סעמ'ס 9000 אינזלען

א מאסע טעריטאריעלע אינזלען, וואס געהערען צו די פאראייניגטע שטאטען, זיינען צושפרייט פון דרום פאסיפיק ארויף צו צפון איבער דעם ארקטישען קרייז אויף א ווייטקייט פון פופצעהן טויזענד מייל.—

פון דר. פ. אויסלענדער

ווען דער קאנגרעס פון די פאראייניגטע שטאאטען האט אנגענומען די סאמאא אינזלען אלס א טייל פון דער טעריטאריע פון דער רעפובליק, זיינען מיט דעם צוגעגעבען געווארען נאך זעקס קליינע שטיקלאך לאנד צו די טויזענדער אינזלען, וואס די פאראייניגטע שטאאטען פארמאגען איצט.

די פאראייניגטע שטאאטען פארמאגען איצט ארום ניין טויזענד אינזלען אויסערהאלב די אכט און פערציג שטאטען.

די גאנצע מאסע טעריטאריעלע אינזלען זיינען צושפרייט פון דרום פאסיפיק קיין צפון איבער דעם ארקטישען קרייז. זיי זיינען צוזייהט איבער די ימים פון ביידע העמיספערען אויף א ווייטקייט פון פופצעהן טויזענד מייל פון סט. דזשאן, אין די ווירדזשין איילענדס, ביז צו באלאבאק, ביים ברעג פון די פיליפינען.

א מילך וועג פון אינזלען

ניין טויזענד אינזלען זיינען אפשר ווענ'ג אין פארגלייך מיט די גרויסע צאהלען אינזלען, וואס געהערען צו ענגלאנד, האלאנד און פראנקרייך, — אבער די אמעריקאנער טעריטאריעלע אינזלען דעקארירען די ימים, פונקט ווי די שטערען באצירען דעם הימעל.

די פיליפינען זיינען דער „מילך וועג' פון די שטערען קאנסטעלאציעס פון די פאראייניגטע שטאאטען. אין זיי אליין געפינען זיך אומגעפעהר אכט טויזענד אינזלען. יעדער איינער וויים וועגען דעם ריזיגען אינזעל לוזאן, וואס איז אזוי גרויס ווי דער שטאאט אהייא. מען וויים אבער כמעט גארניט וועגען די זיבען טויזענד קליינע אינזלען אין דעם ארכיפעלאג, וואס האבען א שטח פון א צעהנטעל סקווער מייל אדער מעהר.

דערנאך האבען מיר די אלעאוטישע אינזלען, וואס זיינען אריבערגעווארפען איבער דעם בלויען ים וויסטע אין דער ריכטונג פון אזיע.

די יונייטעד סטייטס קאוסט ענד דזשיאדעטיק סוירוועי וויים ניט אויף זיכער, וויפיל אלעאוטישע אינזלען עס זיינען פאראן, אבער זי פרואווט דאס אויסגעפינען דורך אויספארשונגען פון עראפלאנען.

ארום אלאסקא ליגען נאך אנדערע אינזלען. פון הינטער איינעם פון זיי האבען ווילקינס און אייעלסאן געמאכט זייער ארויספליה צום „דאך פון דער וועלט'', צום נארד פאל.

די האוואי אינזלען

ווי גרויס זיינען די האוואי אינזלען? דאס ווענדעט זיך אן דעם, ווי מען מעסט. אין סקווער מיילען האבען די האוואי אינזלען א שטח, וואס איז גלייך צו קאנעטיקאט און רהאוד איילענד צוזאמענגענומען. אבער לויט זייער צושפרייטונג איבער דעם פאסיפישען אקעאן פארנעהמען די האוואי אינזלען א שטח, וואס איז אזוי לאנג, ווי די פאראייניגטע שטאאטען, און פונקט אזוי ברייט. וועיק איילאנד, פון דער האוואי'ער טעריטאריע, ליגט דריי טויזענד מייל ווייט פון דעם אינזעל האוואי.

אמעריקאנער בירגער, וואס ווילען זיך באזעצען אויף א שטיקעל צייט אויף אן אומבאוואוינטען אינזעל מיט צעהן אויסגעקליבענע ביכער, קאנען דאס טאן. די אמעריקאנער רעגירונג וועט זיי געבען דערצו אהן א צאהל מעגליכקייטען.

אין די וועסט אינדיס זיינען פאראן אינזלען, וואו די נאטור איז וואונדערליך שעהן, און עס איז שטיל, ווי אין א גוטער ביבליאטעק. אויף וועיק איילאנד, וואס איז פריהער דערמאהנט געווארען, קאן מען זיין זיכער, אז מען איז אפגעזונדערט פון דער גאנצער וועלט. דאס נאהענטסטע שטיקעל לאנד איז דריי הונדערט מייל ווייט.

ראוז איילענד, אין דער סאמאא גרופע, האט אויסערגעוועהנליכע פארטייען פאר דעם ליטערארישען ארבייטער וואס זוכט איינזאמקייט. דער אינזעל ליגט אכציג מייל צו מזרח פון דעם נאהענטסטען שכן זיינעם. קיין באפעלקערונג איז אויף איהם ניטא. א קליין שיפעל קומט צום אינזעל רעגעלמעסיג און אויף איהם קאן מען באשטעלען נייע צעהן ביכער.

די סאמאא אינזלען זיינען זעהר וויכטיג אין דער געשיכטע פון דער אויסלענדישער פאליטיק פון די פאראייניגטע שטאאטען. די אמעריקאנער רעפובליק האט זיך אלע מאל געהאלטען ביי דער טאקטיק פון ניט שליסען קיין בונדען מיט די רעגירונגען פון אנדערע וועלט־טיילען. די ערשטע אפווענדונג פון דער דאזיגער טאקטיק איז געווען, ווען אמעריקא, ענגלאנד און דייטשלאנד האבען געשלאסען אן אפמאך וועגען א פראטעקטאראט איבער די אינזלען.

דער געמיינשאפטליכער פראטעקטאראט האט זיך ניט גוט געהאלטען, און אמעריקא האט איבערגענומען דעם מזרח טייל פון די אינזלען, צווישען וועלכע עס געפינט זיך דער פיינסטער האפען אין די דרום ימים, פייגא־פייגא. דאס איז געטאן געווארען לויט אן אפמאך אין 1900 און 1904.

נאך די אלטע יאהרען האט קאנגרעס ערשט אנגענומען א רעזאלוציע, וואס האט גוטגעהייסען די האנדלונג. קאנגרעס האט אנגענומען די מתנה פון די סאמאאער הויפטלינגען.

אין דעם צעטעל פון די טעריטאריעלע באזיצונגען געפינען מיר זעלטען איין גרופע אינזלען. דאס זיינען די גואנא אינזלען.

די גואנא אינזעל גרופע איז צושפרייט איבער דעם גאנצען פאסיפישען אקעאן. דער סטאטוס פון דער דאזיגער אינזעל גרופע איז ניט באשטימט. עס איז אפילו ניט באשטימט די געאגראפישע פאזיציע און די עקזיסטענץ פון איינעגע אינזלען פון דער גרופע.

אין 1856 איז דורכגעפיהרט געווארען א געזעץ, לויט וועלכען די רעגירונג פון די פאראייניגטע שטאאטען גיט צייטווייליגען שוץ צו אמעריקאנער בירגער, וואס עקספלואטירען גואנא דעפאזיטס אויף פויגעל אינזלען.

די רעגירונג פון די פאראייניגטע שטאאטען איז, לויט יענעם געזעץ אפילו ניט מחויב אנצוהאלטען איהר אויבערהערשאפט איבער די גואנא אינזלען. אבער זי האט אויך ניט אויפגעגעבען איהרע רעכט אויף זיי.

דאס מיינט, אז דער פאליטישער סטאטוס פון יענע אינזלען איז עד היום אומבאשטימט. אבער ניט מיט אלע גואנא אינזלען איז דאס אזוי.

איבער איינעגע קלייִנע אינזלען און האפענס, אזעלכע ווי דער נאוואסא אינזעל, צווישען דזשעמייקא און האיטי, קוויטא סוענא בענק, ראנקאדאר קעי, סעראנא בענק, און סוואן איילאנד וועלכע געפינען זיך אלע אין דעם מערב טייל פון קאריבישען ים, און איבער דזשענטע הערמאזא, אדער, ווי מען רופט זיי אנדערש, סוועין איילענדס, וואס געפינען זיך לעבען די סאמאא אינזלען, פלאטערט די אמעריקאנער פאהן, און קיינעם פאלט גאר ניט איין צו צווייפלען, אז דאס זיינען טעריטאריאלע באזיצונגען פון די פאראייניגטע שטאאטען.

ווי מיר זעהען אלזא, איז אנקעל סעם געבענשט אויך מיט זעהר א סך אינזלען, ארום ניין טויזענד אין צאהל.

די וויכטיגסטע אינזעל באזיצונגען פון די פאראייניגטע שטאאטען זיינען די האוואי גרופע און די פיליפינען אינזלען.

אונזער גאולה. אלע אידישע גדולים פון איירָאפא וועלען זיך באטייליגען ביי אזא אסיפה, און דער נשיא פון דער דאזיגער אסיפה וועט זיין אין דער בחינה פון משיח בן יוסף, ווייל ער וועט זיין דער געזאלבטער פון דער אסיפה. אויסערדעם וועט די אסיפה נאך דארפען אויסקלייבען זקנים און משגיחים, וואס וועלען זיך משתדל זיין אפצוהיטען דעם ענין אר"ישראל פון יעדען שאדען.

5) פארשטעהט זיך, אז צו דעם אלעמען נויטיגט זיך די הילף פון די אייראפאישע מלכים. גלייך ווי אברהם אבינו האט זיך געבעטען ביי די בני חת, זיי זאלען זיך משתדל זיין ביי עפרון בן צוחר, ער זאל איהם פארקויפען די „מערת המכפלה'' פאר געלד, אזוי דארף מען היינט בעטען די מלכי חסד פון איירָאפא, זיי זאלען זיך משתדל זיין ביי דעם סולטאן, ער זאל אונז צוריקגעבען דאס לאנד פון אונזערע אבות פאר א געוויסע סומע געלד, וואס מיר וועלען איהם דארפען באצאהלען.

6) די גאולה אונזערע וועט אלזא זיין אויף אזא אופן, אז די מלכי חסד פון איירָאפא וועלען זיך משתדל זיין פאר אונזערטוועגען ביים סולטאן, ער זאל אונז אריינלאזען קיין ארץ ישראל, נאכדעם ווי זיי וועלען אונז ארויסלאזען פון זייערע לענדער. מיט דער שתדלנות ביי די מלכי חסד פון איירָאפא דארפען זיך אפגעבען אונזערע ברידער אין ענגלאנד און פראנקרייך. און אזוי ווי זייערע מלכים זיינען מלכי חסד איז צו ערווארטען, אז מיר וועלען מיט זייער הילף קריגען וואס מיר ווילען.

7) ווען די גרויסע אידישע אסיפה וועט זיך צונויפקומען, וועט מען דארפען בעטען ביים סולטאן, ער זאל אונז אפגעבען דאס לאנד פון אונזערע אבות פאר א געוויסער סומע, וואס מיר וועלען איהם יעהרליך צאהלען, גלייך ווי עס האבען דאס געטהאן די אנדערע לענדער פון ארום טייך דונאי. און ווען עס וועט צוריק גערופען דער אידישער נאמען אויף אונזער לאנד, וועט שוין פון זיך אליין קומען א התעוררות צו אלע אידען, זיי זאלען העלפען צום ענין ארץ ישראל מיט ארבייט און מיט געלד. און ווען דער אנפאנג וועט אפילו זיין א קליינער, וועט דער סוף זיין גאר א גרויסער.

8) דער באדען פון ארץ ישראל דארף פרינציפאל געקויפט ווערען נור פאר געלד. עס דארף געגרינדעט ווערען א „צדקה כללית'' פאר דער אויסלייזונג פונ'ם לאנד, און די אויסלייזונג פונ'ם לאנד וועט זיין די אויסלייזונג פונ'ם פאלק. דאס געלד פאר דער אויסלייזונג פונ'ם לאנד וועט מען נעהמען פון אן אלגעמיינער נאציאנאלער אנלייהע, ווי אנדערע פעלקער נעהמען געוועהנליך אנלייהען אויפ'ן חשבון פון „אקציעס.'' עס איז אויך צו האפען אז ווען אזעלכע אידישע ווערט פאפירען וועלען ארויסקומען אויפ'ן מארקעט, וועלען זיי אידען געבען דעם פארצוג איבער אנדערע ווערט פאפירען.

9) בעפאר עס וועט זיך אנהויבען די אלגעמיינע אויסוואנדערונג פון די לענ־

(שלום אויף פייזש 6)

וואס דערצעהלט די אמעריקאנער פרעסע?

מיט 1,000 יאהר שפעטער וועלען מענער און פרויען זיין פיעל שעהנער, אבער —

דער מענש פון דער צוקונפט וועט זיין אונטערווארפען צו פארשידענע קראנקהייטען, זאגט בארימטער געלעהרטער.

נעלעהרטע האבען זיך אימער געגריבעלט אין דער פארגאנגענהייט פון מענשליכען מין עס האט זיך אונז געוואלט וויסען ווי אזוי האט דער מענש זיך אנטוויקעלט. ווי אזוי ער איז געקומען צו זיין יעצטיגען שטאנד, צו דער יעצטיגער מדרגה. וואס פאר א שווערינקייטען עס איז איהם אויסגעקומען צו מאכען אויף זיין לאנגען אנטוויקלונגס וועג. אנדערע ווידער האבען דורכאויס געוואלט וויסען וואס עס ווערט פון דעם מענשען נאכדעם ווי ער פארלאזט אונזער זינדיגע ערד, ווען ער שטארבט. איז דא א לעבען נאכ'ן טויט? וואס ווארט אויף דעם מענשען אויף יענער וועלט? איז בכלל דא א יענע וועלט?

געווען פיעלע וואס האבען זיך פרובירט פארצושטעלען ווי אזוי מענשען וועלען לעבען מיט הונדערטער און טויזענדער יאהרען שפעטער, וואס פאר אן ערפינדונגען עס וועלען ביז דאן געמאכט ווערען, וואס פאר א באקוועמליכקייטען עס וועט זיי שוין צוגעשטעלט ווערען א. ז. וו. אבער גאר ווייניגע האבען זיך פארטראכט וועגען דער פראגע: ווי אזוי וועלען מענשען אויסזעהן מיט טויזענד יאהר שפעטער.

די וויסענשאפט ווייס אז דער מענש האט זיך אנטוויקעלט פון א נידעריגער חיה, פון וואס פאר א חיה איז אונז יעצט ניט נוגע. די פראגע איז נאר, אויב דער מענש האט זיך אנטוויקעלט פון א נידעריגער חיה, האט זיך זיין אנטוויקלונג פראצעס שוין אפגעשטעלט אדער געהט דער זעלבער פראצעס נאך אן היינט צו טאג? און אויב דער אנטוויקלונגס פראצעס געהט נאך אן, ווי אזוי וועט דער צוקונפטס מענש אויסזעהן?

געפינען מיר איך די ענגלישע ציי־

דער שארבען וועט ווערען פיעל דינער ווי ביי דעם היינטיגען מענשען און מענשען וועלען דאן פיעל מעהר ליידען פון משוגעת אנפאלען. דער מענש האט אימער טייער באצאהלט פאר זיין אנטוויקלונג און וועט אויך אין דער צוקונפט פיעל דארפען צאהלען, אפשר נאך מעהר ווי ביז יעצט.

אין דער צוקונפט וועט מען דארפען צאהלען פיעל מעהר אויפמערקזאמקייט צו די צייהן, מויל, נאז, אויערען און אויגען — זיי וועלען באדייטענד שוואכער ווערען. דאס מענשליכע לעבען וועט זיך ווירקליך פארלענגערען. אבער דערפאר טאקע וועט דער מענש מעהר ליידען פון הארץ קראנקהייטען, אפאפלעקסיע, קענסער און אנדערע עהנליכע קראנקהייטען. דאס וואס מען רופט אן „פאלען־ארטשעס" אדער פלאכע פיס וועט אין דער צוקונפט זיין א גאנץ געוועהנליכע ערשיינונג און מענשען וועלען זיך מוזען באנוצען מיט קינסטליכע מיטלען צו קאנען שטעהן ריכטיג אויף די פיס.

וואלט אונז אפשר געקאנט באנג טאן וואס מיר לעבען יעצט און ניט מיט טויזענד יאהר שפעטער, שוין דערפאר אליין וואס אי מיר וואלטען געוועזען פיעל שעהנער ווי מיר זיינען היינט צו טאג און נאך מעהר דערפאר וואס אונזער לעבענס באגלייטערין וואלט דאן געווען פיעל שעהנער. אבער ווען מען דערמאהנט זיך וואס מיר וואלטען דאן געדארפט אויסשטעהן איז אפשר בעסער וואס מיר לעבען מיט א טויזענד יאהר פריהער.

אן איבערגעבעטענער פיינד איז ווי א צונויפגעקלעבטער צובראכענער שפיגעל.

* * *

ווער עס האט צוטרויען צו זיך זעלבסט, געווינט אויך צוטרויען ביי אנדערע.

* * *

דער מענש פארשטעהט נור דאן דאס לעבען, ווען ער האט צוטרויען צו זיך זעלבסט.

* * *

דער מענש דארף זין דער הערר פון זיין ווילען און דער שקלאף פון זיין געוויסען.

פארוואס האבען צוויי בארימטע זינגערינס אויפגעגעבען זייערע קאריערעס?

די ערשטע א אפערא זינגערין און די צווייטע א „סטאר" אויף בראדוויי, ווערען פארמערקעס און זייערע פריינד פארשטעהען ניט פארוואס.

פארוואס האט מעריאן טאלי, דאס זינג־פויגעלע פון דער מעטראפאליטאן אפערא הויז, באשלאסען אויפצוגעבען איהר קאריערע אלס אפערא זינגערין, פונקט דאן, ווען זי האט ערשט אנגעפאנגען צו ווערען באריהמט און באקאנט געמאכט אז זי געהט זיך קויפען א פארם אויף וועלכער זי וועט האדעווען טשיקענס און בהמות? פארוואס האט מעריאן בענדא, די שעהנסטע זינגערין פון די „פאליס", ביי וועמעס פיס עס האבען זיך געוואלגערט מיליאנערען, איבערגעלאזט די ריאלטא און איז אוועק אויף א פארם האדעווען בהמות?

זינט דיזע צוויי באריהמטע זינגערינס האבען באקאנט געמאכט זייער באשלוס, וואונדערען זיך פיעלע מענשען וועלכע קענען ניט פארשטעהן זייער האנדלונג. און עס ווערט איבעראל דיסקוטירט אזוי:

די 22 יאהריגע מעריאן טאלי איז געווען אזוי ערפאלגרייך, אז זי האט געהאלטען ביים פארדינען א מיליאן דאלאר אלס זינגערין. אין די פיער יאהר וואס זי איז אויפגעטראטען אין דער מעטראפאליטאן אפערא האט זי אפגעשפארט א האלבען מיליאן דאלאר און איז נאך אליץ באטראכט געווארען אלס די אינגסטע אפערא זינגערין, וועלכער עס ערווארטעט א גלארייכע צוקונפט. ווען זי איז דאס ערשטע מאל אויפגעטראטען אויף דער ביהנע פון דער מעטראפאליטאן אפערא קאמפאני, האט זי געקראגען איינע פון די הארציגסטע אויפנאהמעס וואס ניו יארק האט ווען עס איז נעגעבען צו א זינגערין.

מעריאן בענדא איז געווען באריהמט אלס א זעלטענע שעהנהייט. יעדעס מאל ווען זי איז אויפגעטראטען אין א פיעסע, זיינען טויזענדער מענשען געשטאנען אין ליין כדי צו קענען זי זעהן. זי האט געהאט ציערונג, אויטאמאבילען, קאסטבארע קליידער, און אליץ וואס איהר הארץ האט נאר געגלוסט.

און דאך האבען דיזע צוויי יונגע מיידלאך א מאך געטאן מיט דער האנט און אוועקגעשארט די מיליאנען וואס האבען זיך געוואלגערט ביי זייערע פיס. פארוואס? וואס האט זיי באוואויגען זיך אפצוזאגען פון זייערע גאלדענע קאריערעס?

אויף דיזער פראגע האט מעריאן טאלי געגעבען אן ענטפער, וואס האט ערשטוינט אלע איהרע פריינד וועלכע האבען נאכגעפאלגט איהר קאריערע. איהר ערשטער אויפטריט אין מעטראפאליטאן אפערא איז געווען באוואוסט אלס דער „הונדערט טויזענד דאלארדיגער אויפטריט". זי איז געקומען קיין ניו יארק אויף א ספעציעלער טריין, אין דער באגלייטונג פון איהרע לאנדסלייט, וועלכע זיינען מיטגעפאהרען מיט איהר פון קענזאס סיטי כדי צו זעהן ווי אזוי ניו יארק וועט זי באגריסען. די אויפנאהמע וואס זי האט געקראגען האט איבערראשט דאס גאנצע לאנד. די ביהנע איז געווען איינגעטונקט אין בלומען, טויזענדער מענשען האבען ניט געקאנט אריינקומען אין טעאטער און די קריטיקער האבען איהר דעם צווייטען טאג געזונגען שבחים. איצט זאגט מעריאן טאלי אז דאס האט אויף איהר קיין שום ווירקונג ניט געהאט, אז זי האט דערפון ניט געקראגען דעם מינדעסטען „טהריל". דאס זעלבע איז געווען דער פאל מיט מעריאן בענדא. ווען זי האט צום ערשטען מאל אויפגעטראטען אין די „פאליס", האט מען נביאות געזאגט אז זי וועט מיט דער צייט ווערען איינע פון די ערפאלגרייכסטע אקטריסעס אין אמעריקא, און אזוי וואלט עס טאקע געווען, ווען זי וואלט פלוצלונג ניט אוועקגעווארפען איהר שטעלע און זיך צוריקגעצויגען אויף א פארם. אויך זי האט, ווי זי אליין ערקלעהרט, ניט געקראגען קיין „טהריל" פון די גרויסע פארדינסטען, פון דעם כבוד וואס איז איהר צוגעטיילט געווארען און פון די מתנות וואס מען האט איהר אונטערגעטראגען פון אלע זייטען.

פארשידענע ערקלעהרונגען ווערען געמאכט וועגען די אורזאכען וואס האבען באוואויגען דיזע צוויי מיידלאך אויפצוגעבען זייערע קאריערעס. די יעניגע וואס קענען מעריאן טאלי פון זינט זי איז געווען א קינד, זאגען אז זי האט שטענדיג מקנא געווען גראציעזע מיידלאך און אז זי איז געווארען אויס זינגערין דערפאר וואס כאטש איהר שטימע איז געווען א זעלטען אנ־

עס ווערט באוויזען אז פרויען ליידען פון הארץ - קראנקהייטען מעהר אלס מענער.

בארימטער דאקטאר ווארנט פרויען ניט צו קאנקורירען מיט מענער אויף אלע געביטען פון מענשליכער טעטיגקייט.

פרויען זיינען היינט צו טאג פאליטיש און, ווי א סך דענקען, אויך עקאנאמיש גלייך מיט מענער. די אלטמאדישע באהויפטונג, אז א פרוי טויג זיך אויס בלויז אין דער קיך און צו קינדער האבען ווערט איצט אויסגעלאכט פון שעהנערען געשלעכט. פארוואס נאר אין קיך? פארוואס נאר אין קינדער ערציהונג? די מאדערנע פרוי מיינט, אז זי קאן זאגען איהר מעכטיג ווארט אין האנדעל, אינדוסטריע און אויף אלע אנדערע געביטען פון מענשליכער טעטיגקייט. זי איז זיכער אין דעם. זי טהוט עס, און מיט מעהר אדער ווייניגער ערפאלג. ניט בלויז א מינאריטעט צווישען פרויען, נאר דאס רוב, כמעט אלע האלטען פון דעם. און רעדט אויס עפעס וואס איז אין געגענזאץ צווישען פרויען, וועט מען אייך אויב ניט פארשטיינערען אייך גוט אויסזידלען, אייך פארשרייען מיט קולי קולות.

אבער צווישען די אלע קולות הערט זיך א קול פון א וויסענשאפטסמאן. א פילאדעלפיער דאקטאר און ספעציאליסט איבער הארץ־קראנקהייטען דר. ס. קאלווין סמיטה, וועלכער זאגט, אז ניין און נאך אמאל ניין: פרויען קאנען בשום אופן ניט מיטגעהן מיט מענער אויף אלע געביטען — איהר הארץ, וואס איז פיעל שוואכער פון מאנ'ס דערלאזט איהר ניט. און זיין עצה איז, אז זי זאל טאקע זיך, ווי ווייט מעגליך, אויסהיטען פון דער קאנקורענץ, ווייל דערנאך וועט שוין זיין צו שפעט. אט אזוי שרייבט דער סאן פראנציסקא „רעקארד" אין זיין זונטאג ביילאגע.

„הארץ־קראנקהייט — זאגט דער באריהמטער דאקטאר — ווערט פון טאג צו טאג מעהר פארשפרייט. און וואס נאך, עס איז מעהר גאנגבאר צווישען פרויען".

און וואס איז די אורזאך? — די אורזאך, זאגט דר. סמיטה, איז דאס וואס די פרוי קאן ניט מיטגעהן אין עקאנאמישען וועג מיט דער זעלבער טעמפא ווי דער מאן. דאס פעלד פון אקטיוויטעטען, וואו פרויען זיינען אמאל געווען אנגעזעהן, איז ברייט געווארען. די היינטיגע פרוי באטייליגט זיך אין קלוב־טהעטיגקייט, אין פאליטיק, אין ציווילע און געשעפטליכע אנגעלעגענהייטען; זי איז פאראנטווארטליך פאר פיעלע זאכען וועגען וואס זי האט אמאל די מינדסטע אהנונג ניט געהאט, און דאס אלע צוזאמענגענומען פאדערט א באצאהלונג. ווי עס שיינט, באצאהלט די מאדערנע פרוי פאר דעם אלעמען מיט איהר הארץ אין פולען זינען פון ווארט — זי ווערט קראנק און ליידעט פיעל.

דר. סמיטה ארגומענטירט ניט מיט די פעמיניסטען, וועלכע האלטען אז פרויען זיינען גייסטיג בעסער צוגעפאסט פאר ביזנעס ווי מענער. דאס איז ניט זיין געביט און די דאזיגע פראגע אינטערעסירט איהם ניט. וואס ער האט יא צו זאגען, איז וועגען פיזישע צוריקשטעלונגען פון וועלכע די פרוי ליידעט, און דא ווארענט דער דאקטאר די היינטיגע פרוי רחמנות צו האבען אויף זיך אליין.

„די מאדערנע פרוי, זאגט דר. סמיטה, קאנקורירט מיט'ן מאן ניט רעכענענדיג זיך מיט'ן פיזישען צושטאנד פון איהר קערפער. זי שטרענגט אן איהרע נערוועז ווען זי באגעגענט זיך מיט אומבאקאנטע אומשטענדען און נוצט אויס איהרע כחות מאכענדיג א פארזוך צו אפרוימען שטרויכלונגען. ניט האבענדיג קיין ערפאהרונג. עס איז דעריבער קיין וואונדער ניט וואס דאס רופט זיך אפ אין הארץ־קראנקהייטען".

די איינציגע רעטונג פאר דער מאדערנער פרוי, האלט דר. סימטה, איז, אז זי זאל געהן צוריק אין קיך אריין און זיך פארנעהמען מיט יענע ענינים מיט וועלכע עס האט זיך פארנומען די אמאליגע פרוי. ווען זי וועט עס טהאן וועלען איהרע נערוועז זיין באפרוהיגט און איהר הארץ וועט ניט אזוי לייכט באשעדיגט ווערען.

די מאדערנע פרוי דארף אויך אויפהערען רויכערען, געמבלען און קאנקורירען מיט'ן מאן. אלס רעזולטאט פון דעם וועט זי זיך ניט טראגען אין אויטאמאבילען אין געדרענג פון גאסען און וועט ניט אריינאטעמען אין זיך שטיקענדען גאז.

אויסערדעם זאלען פרויען בעסער אפלערנען פון דעם מאן און זעהן וויפיעל שאדען עס ברענגט איהם אט די קאנקורענץ וואס ווערט אנגעפיהרט אין דער ביזנעס־וועלט. אויך מענער קריגען שוואכע הערצער, אבער זיי קאנען עס גיבער אויסהאלטען פון פרויען. ווייל אלע מאל איז דער מאן געווען דער ביזנעסמאן און ברויטגעבער. פון דעסטוועגען איז ווען עמיצער דערגרייכט שוין א העכערען שטאפעל אויף דעם לייטער פון פינאנציעלען ערפאלג, ליידעט ער ניט זעהר זעלטען פון הארץ קראנקהייט. אז דאס איז אזוי ביי מענער, איז דאך קיין צווייפעל ניטא אין דעם אז פרויען זיינען מעהר לייכטער אטאקירט צו ווערען ווי מענער.

דר. סמיטה גיט דעריבער 5 כללים אויסצומיידען הארץ־אפשוואכונג:

1) מיידט אויס שנעלקייט.
2) היט זיך אויס פון קאנקורירענדע פיזישע איבונגען.
3) מיידט אויס עמאציאנעלע שטורעמס און אויפברויזונגען פון איבערהיציגע נאטורען און לעבט רוהיג.
4) היט זיך פון איבערעסען זיך און קאנטראלירט אייער אפעטיט.
5) מיידט אויס פיזישע איבער־אנשטרענגונגען.

און צו פרויען באזונדערס: געהט צוריק צום רוהיגען לעבען. פון וועבען.

„בלוי און גרוי" היינט אויף דער ריידיא אין מאקסוועל הויז קאפע פראגראמע

„בלוי און גרוי", פון גרעסער־מעק'ארטהור, איז איינער פון די אינטערעסאנטע נומערן אין דער מאקסוועל הויז קאפע פראגראמע וואס ווערט בראדקעסטעד דורך דער נעשאנאל בראדקעסטינג קאמפאני'ס סיסטעם, היינט דאנערשטאג, האלב נאך 8 אווענד, סענטראל דעיליאיט סעיווינג צייט.

צווישען די אנדערע נומערן געפינען זיך: „ בלענד ענד פלעיוואר", באורדאן; „די ביין פיעסעס", (פון וואודלאנד פיקטשורס), פלעטשער, „פיאנאפלאדוש", בארדושי; „ווירדזשיניא", וואוד; „דאגס באראק", הערבערט; „ליטשאקלא", זילאדא נוסבאום; „מארטש אויטאמאטיק", באורדאן.

די מאקסוועל הויז קאפע פראגראמע וועט געהערט ווערען דורך פאלגענדע סטיישאנס:

WLW, Cincinnati; WJZ, New York; WBZ, Springfield; WBZA, Boston; WBAL, Baltimore; WHAM, Rochester; KDKA, Pittsburg; WJR, Detroit; WTMJ, Milwaukee; KYW, Chicago, KSD, St. Louis; WDAF, Kansas City; KVOO, Tulsa; WBAP, Ft. Worth; KPRC, Houston, WHAS, Louisville; WSM, Nashville; WMC, Memphis; WSB, Atlanta; WBT, Charlotte; WOW, Omaha; WJAX, Jacksonville; WEBC, Superior; KOA, Denver; WCCO. Minneapolis-St. Paul.

אזוי צו דער האנט ווי אייער ווראטשער

פּראָצעס נאָך אָן היינט צו טאָג? און אויב דער אנטוויקלונגס פּראָצעס געהט נאָך אָן, ווי אזוי וועט דער צוקונפטס מענש אויסזעהן?

געפינען מיר איך די ענגלישע צייטונגען אן ארטיקעל אין וועלכען דער באריהמטער אנטראפּאלאָג פון דעם סמיטסאָניען אינסטיטוט, דר. אלעס הארדליקא, זוכט צו געבען אן ענטפער אויף די אויבענגעשטעלטע פראגען.

די פרוי פון דער צוקונפט, זאָגט דער באריהמטער געלעהרטער, וועט זיין פיעל שעהנער און גראציעזער ווי די היינטיגע פרוי. אויך דער מאן וועט ניט אפּשטעהן און וועט זיך אנטוויקלען אין א פיעל שעהנערען מאן ווי דער היינטיגער. עוואלוציע איז היינט צו טאָג פונקט אויף אזוי פיעל אין פולען גאנג ווי ווען עס איז פריהער אין דער געשיכטע פון דער מענשליכער אנטוויקלונג. ער ענדערט זיך פון טאג צו טאָג, ניט מעהר דער פּראצעס פון אנטוויקלונג איז זעהר און זעהר א לאנגזאמער און מיר, וועמעס לעבען איז פארהעלטניסמעסיג זעהר קורץ, קאנען די ענדערונגען ניט באמערקען.

פונדעסטוועגען איז לייכט צו באמערקען אז היינט צו טאָג זיינען פּאַראן מעהר שעהנערע מיידלאך פּראָפּאָרציאָנעל ווי ווען עס איז פריהער. און די פּראַי וועט זיך נאָך אין דער צוקונפט אלץ מעהר אנטוויקלען אין דיזער ריכטונג און ווערען אלץ שעהנער און שעהנער. אין טויזענד יאָהר ארום, זאָגט ער, וועלען די פרויען אויגען זיין פיעל טיעפער, די נאָז פיעל שמעלער, דאָס מויל קלענער און די קין-באקען מעהר אנטוויקעלט. די פרוי וועט זיין פיעל שעהנער און איהר פּנים וועט האָבען מעהר אויסדרוק.

זיי וועלען זיין פיעל העכער און אין דער יוגענד פיעל שלאנקער. זייערע ברוסטען וועלען זיין באדייטענד קלענער; זייערע פיס לענגער, שלאנקער; זייערע הענט קורצער, אבער דערפאר אויך שמעלער און די פינגער לענגער און דינער.

אויך דער מאן וועט זיך פיעל ענדערען אין די קומענדע טויזענד יאָהר. אויך ער וועט זיין פיעל שעהנער ווי היינט צו טאָג. דערפאר וואָס שפּייזען ווערען יעצט גאר אנדערש צוגעגרייט ווי אמאָל און מען דאַרף יעצט ניט אזוי פיעל קייען ווי אמאָל, גיט מען די קין-מוסקולען ווייניגער איבונג און זיי פאנגען ביסלעכווייז אָן צו פארלירען זייער פונקציע, וועט די קין-באק ווערען קלענער און ווייניגער מאסיוו. צוליב דער זעלבער אורזאכע אבער, וועט דער מאָגען פיעל פארקירצט ווערען, ווייל דער מענש נויטיגט זיך וואָס ווייטער אין אלץ ווייניגער פארדייאונגס ארגאנען. ... ויבט טאקע דער געלעהרטער אז מענ... ... ועלען אין דער צוקונפט פיעל ... מעהר ליידען פון אומפארדייהונג.

דער שטערען ביים צוקינפטיגען מענ... שען וועט זיך פיעל מעהר אנטוויקלען. ... דאָס באציהט זיך אי צו מענער אי צו ... פרויען. דער געהירען וועט זיך אויך ... ארגרעסערען אבער ניט זעהר פיעל.

האָט זי געקראָגען איינע פון די הארציגסטע אויפנאהמעס וואָס ניו יאָרק האָט ווען עס איז געגעבען צו א זינ... פון זיין ווילען און דער שלאָף פון זיין געוויסען.

געברויכט איהר אויך באָן אַמי פּאַודער?

יעדער איינער קען דעם לאנג-דויערענדען באָן אמי קעיק דער באלעבאָסטע'ס ליבלינג צו פוצען פענסטער און שפּיגלען.

באָן אמי אין פּאודער פאָרם איז דער זעלבער ראצלאָזער מאַטעריאל אין אַ בעקוועמער זיפּ-דעקעל קאַן. איהר וועט געפינען דעם פּאודער הויפּטזעכליך פּאַסיג פאַר וואַנעס און קאכלעס, לינאָליומס, טעפּ און פענדלאך און פילע אנדערע זאכען. עס רייניגט און פּוצט אזוי לייכט און פּאָלשטענדיג.

ריינליכקייט איז די זיכערסטע שיצונג פאַר'ן געזונט. קראַנקהייט - מיטקראָבען האָבען קיין שאַנס אין אַ הויז, וועלכע איז גערייניגט מיט באָן אמי.

THE BON AMI COMPANY, NEW YORK

פּאודער
און
שטיק
— יעדע היים
דאַרף ביידע

באָן אַמי

,,האָט נאָך ניט געקראַצט"

זינט זי איז געווען א קינד, זאָגען אז זי האָט שטענדיג מסנא געווען גראציעזע מיידלאך און אז זי איז געוואָרען אויס זינגערין דערפאר וואָס כאָטש איהר שטימע איז געווען א זעלטען אנגענעהמע, איז אָבער איהר פיגור ניט געווען קיין גראציעזע. אנדערע זאָגען אז זי האָט זיך צוריקגעצויגען פון דער אָפּערא ווייל זי האָט זיך פארבענקט נאָך דער פאַרם, אויף וועלכער זי איז געבוירען און ערצויגען געוואָרען. איהר זיידע איז געווען א פאַרמער. איהר מוטער האָט אויך געוואוינט אויף א פאַרם ביז זי האָט חתונה געהאַט און די ליעבע צו דער פאַרם איז געווען אזוי איינגעוואָרצעלט אין מעריאַנען, אז זי האָט זיך ניט געקענט צופּאַסען צו דעם גרויס-שטאָדטישען לעבען. אנדערע ווידער זיינען מיט דער מיינונג אז די גאנצע געשיכטע איז ניט מעהר ווי א קאַפּריז און אז די זינגערין וועט איהר באַשלוס צו באַזעצען זיך אויף א פאַרם ניט דורכפיהרען.

אזא האָפנונג האָבען אָבער ניט די פריינד פון מעריאַן בענדא. זי וועט זיך צוריק אויף בראָדוויי ניט אומקעהרען, ווייל זי האָט געקויפט א פאַרם פון 21 אקער לאַנד, וואו זי האָדעוועט פערד. זי זאָגט אז זי איז גליקליך און איהרע פריינד גלויבען איהר, ניט קענענדיג באַגרייפען פארוואָס זי וויל בעסער וואוינען אויף א פאַרם, איידער קעניגען אויף בראָדוויי, וואו עס וואַרטען אויף איהר טויזענדער פארעהרער.

אָט אזוי פּרובט יעדער איינער געפינען אן ערקלערונג וועגען די אורזאכען וואָס האָבען באַוואויגען די צווייי אויבענדערמאָהנטע זינגערינס אויפצוגעבען זייערע קאַריערעס, אָבער ביז איצט האָט מען נאָך דעם ריכטיגען ענטפער אויף דיזער פראַגע ניט געפונען.

זאַכען וואָס איהר דאַרפט וויסען

פון וואָס ווערט געמאַכט וואַסער?

יעדער סובסטאַנץ איז געמאַכט פון זעהר קליינע איינצעלהייטען, וואָס זיינען פונקט פון דעם זעלבען מאַטעריאל וואָס דאָס גאנצע, יעדע אָבער איז אזוי קליין ... עס איז דאָס אונמעגליך צו זעהן אינדיווידועל. א הויפען מעהל באַשטעהט פון א צאָהל דינע קערענדלאך און א פלעשעל וואַסער איז געמאַכט פון קליינע זאַכעלאך, וועגען וועלכע מיר קענען טראַכטען ווי וועגען ,,קערענדלאך" וואַסער. די דאָזיגע טראָפּענס וואַסער זיינען אזוי קליין אז מיר קענען זיי ניט זעהן און זיי ווערען גערופען ,,מאָלעקולעס". ווייסט איהר אז ווען איהר ריהרט איינמאָל צו אייערע ליפּען צו העלמאָר וועט איהר שוין מעהר קיינמאָל ניט פארלאַנגען אירגענד וועלכען אנדער סיגאַרעט? איהר דאַרפט טרעפען העלמאָר היינט.

אזוי צו דער האַנט ווי אייער גראַסער...

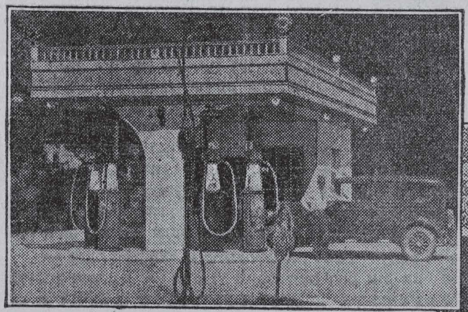

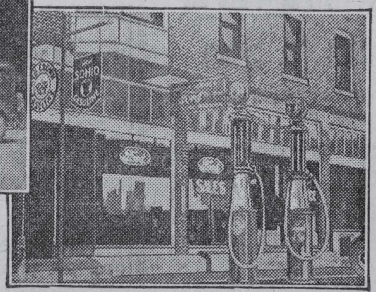

,,פּאַמפּ-זוכעניש" הערט אויף

ווען איהר געהט איבער צו סאָהייאָ

געהט איבער צו סאָהייאָ עטהעל געזאָלין און שטעלט אָפּ ,,פּאַמפּ-זוכעניש". יעדעס מאָל וואָס איהר בלייבט אָהן געזאָלין ווען איהר זייט אויסער אייער נאכבארשאַפט! וואו איהר וואוינט אין אָהייאָ, איז פּאַראַן נאָהענט א סאָהייאָ פּאַמפּ — אזוי צו דער האַנט ווי אייער גראָסער. וואו איהר געהט אין אָהייאָ דאַרפט איהר קיינמאָל ניט ,,ארומדרעהען זיך" זוכען א סאָהייאָ דיעלער אדער רעד-ווייס-און-בלויע סטאַנדאַרד סוירוויס סטיישאָן — עס איז פּאַראַן איינער לעבען אייך.

זייט איהר ערשיינונג אין דזשולאַי, 1928, זיינען טויזענדער און טויזענדער אָהייאָ'ר מאָטאָריסטען געוואָרען סאָהייאָ נוצערס. די דאָזיגע מאָטאָריסטען באַגרייפען אז עס איז פּאַראַן אן אונטערשייד אין געזאָלין; אז עקסטרא רעפיינינג אויפּפּאַסונג, מאָדערנע איינריכטונג און עקספּערט מענשליכע ארבייט מאַכט סאָהייאָ א געזאָלין פון עכטע קוואַליטעטען.

מיר האָבען דאָס געמאַכט גרינג פאַר יעדען מאָטאָריסט צו קריגען סאָהייאָ וואו עס קומט איהם אוים צו זיין אין דעם סטייט אָהייאָ. מעהר ווי 700 סטאַנדאַרד סוירוויס סטיישאָנס און איבער 3000 דיעלערס צושפּרייט פון לייק אירי ביז דעם ריווער פאַרקויפען סאָהייאָ עטהעל געזאָלין. די דאָזיגע גרויטע ברויכבאַרקייט אין יעדער קאָמיוניטי איז איין אורזאַכע פאַר סאָהיאָ'ס שנעלע און פארגרעסערטע פּאָפּולאַריטעט.

טרייט אוים סאָהייאָ אליין. עס איז פּאַראַן א סטאַנדאַרד סוירוויס סטיישאָן אדער א סאָהייאָ דיעלער פונקט לעבען אייער הויז. פילט אן מיט סאָהייאָ. שטעלט דאָס צו יעדער טעסט וואָס איהר פארלאַנגט — אין אייער אייגענער קאַר. לערענט פאַר זיך זעלבסט אז עס איז פּאַראַן אן אונטערשייד אין געזאָלין.

WTAM . . . WLW
The SOHIOANS—
every Tuesday
night, commencing
at half-past seven.

	טרייט דיעזען נייעם געזאָלין
1	טהוט זי אריין אין א קאַר וואָס קלאַפּט
2	נוצט עס אין הייקאַמ־פּרעשאָן מאָטאָרס
3	טשעקד אייער מיילעדזש
4	פּרואווט זי פאַר קראַפט אויף בערג
5	וואַטשט אייער איל דיילושאָן
6	באַמערקט אירע אַנפאַנג קוואַליטעטען

רעד קראַון געזאָלין

דיזעלבע סטאַנדאַרדס פון אויפּפּאַסונג און יוניפאָרמיט, קאָנטראָלירען אויך דאָס מאַנופעקטשורען און דיסטריביושאַן פון רעד קראַון. מיר מאַכען רעד קראַון אין דיזעלבע גרויסע פּלענטס וואָס פּראָדוצירען סאָהייאָ, ווייל אונזערע קאַסטימערס זיינען ערצויגען צו א בעסערען גראַד גאַזאָלין ווי געוועהנליכע מאָטאָר גאַזאָלינס אזעלכע ווי מיר קענען קויפען אין דעם אָפענעם מאַרקעט.

Summer
SOHIO
ETHYL
GASOLINE
ANTI-KNOCK

and—
new SOHIO MOTOR OIL
—of course

THE STANDARD OIL COMPANY (An Ohio Corporation)

דעסרב'ס טאכטער

(ראָמאַן)

געשריבען ספּעציעל פאַר די „אידישע וועלט"

— פון —

לעאָן וויעזענפעלד

(פאָרטזעצונג)

ער האָט אָבער געוואוסט, אז דערווייל טאָר ער ניט אָננעהמען קיין שום שטרענגע מיטלען, און טאַרניט האַנדלען אויף אַזאַ אופן, אַז די פּרינצעסין זאָל ווערען פאַרדעכטיג. ער האָט דערפאַר אָנגענומען א פרעהליכע האַלטונג און האָט געזוכט די אַלע רייד פון דעם הויף־נאַר צו פאַרוואַנדלען אין א שפּאַס.

— זאָג מיר, ארגוס, — האָט דער פּרינץ איהם לאַכענדיג געפרעגט, — פון וואַנען קומען אַזעלכע נאַראָנים ווי דו ביזט? איך מיין, וואו ווערען זיי געבאָרען און פון וואַנען וואַקסען זיי ארויס?

— פון וואַנען? — האָט איהם ארגוס טייפליש צוריקגעפרעגט — דו, — מיין דורכלויכטיגער פּרינץ, ווילסט וויסען פון וואַנען אַזעלכע ווי איך וואַקסען ארויס?

— יאָ, איך וואָלט געוועזן א בעלן צו וויסען פון וואַנען עס נעהמען זיך אַזעלכע ווי דו... — האָט דער פּרינץ געענטפערט.

— איז דיר, מיין פּרינץ, — האָט ארגוס אין דעמזעלבען טייפלישען און גיפטיגען טאָן איהם ווייטער געפרעגט — איז דיר באַקאַנט וואו דער ערשטער פּרינץ איז געבוירען געוואָרען?

— וואָס מיינסטו דערמיט? — האָט זיך די פּרינצעסין אריינגעמישט.

— איך מיין, אייער האָהייט, אַז אַזעלכע ווי איך קומען אויך פון דאָרטען, — האָט ארגוס געענטפערט און האָט דביי ווידער געלאַכט.

— איך פאַרשטעה דיך ניט, — האָט די פּרינצעסין געענטפערט.

— ס'איז נישטאָ וואָס צו פאַרשטעהן, האָהייט, — האָט ארגוס ווייטער שעלמיש געענטפערט. — די געשיכטע איז איינפאַך: נאַראָנים זיינען ארויסגעוואַקסען פון פּרינצען. צוערשט איז ערגעץ וואו געבוירען געוואָרען איינער, וואָס מען האָט איהם גערופען פּרינץ, און באַלד דערנאָך איז פון איהם ארויסגעשפּרונגען א קליין נאַרעל, און זייט דאַמאָלט געהען פּרינצען און נאַרען שטענדיג צוזאַמען...

— אָפּטמאָל פאַלט מיר איין — האָט דער פּרינץ זיך אָנגערופען — אַז ארגוס איז גאָרניט קיין נאַר. ער איז צו גיפטיג, צו שלוי, צו ראַפינירט אין פיעלע פון זיינע האַנדלונגען און נאָך מעהר אין זיינע רייד. זיינע איצטיגע ווערטער זיינען ניט קיין ווערטער פון א נאַר, נאָר זיי זיינען גוט באַרעכענט אייך, טייערע מוטער, און מיך צו באַליידיגען, און דאָס איז שוין געוויס פיעל מעהר ווי מיר קענען זיך ערלויבען.

דער פּרינץ, וועלכער האָט גוט געקאַנט זיין מוטער, און האָט געוואוסט, אַז זי איז זעהר עמפּפינדליך און שנעל זיך צו באַליידיגען, האָט מיט זיינע ווערטער געוואָלט אויפרייצען איהר צאָרן כדי זי זאָל זיך ניט אריינלאָזען מיט ארגוס'ן אין קיין ווייטערע געשפּרעכען און זאָל איהם פאַרטרייבען פון זיין שלאָף־צימער.

די פּרינצעסין איז איצט אָבער געוועזן אַזוי געקרענקט און באַזאָרגט וועגען זיין קראַנקהייט, אַז זי האָט אין דער אמת'ן גאָרניט פאַרשטאַנען ארגוס'עס ווערטער און האָט זיך אין זיי ניט אריינגעטראַכט. זי האָט געוואוסט, אַז דער פּרינץ פאַרמאָגט ניט קיין גרויסע ליעבע פאַר איהר הויף־נאַר, און דערפאַר האָבען זי אויך ניט געאַרט די ווערטער, וועלכע ער האָט וועגען איהם ארויסגעזאָגט.

ארגוס אָבער האָט דעם פּרינץ זעהר גוט פאַרשטאַנען, ער האָט געוואוסט, אַז דער פּרינץ איז ביז איצט געוועזן דער ערשטער אין הויף, וואָס האָט איהם באַגריפען, וואָס האָט פאַרשטאַנען, אַז ער איז ניט קיין נאַר. אָבער ער האָט זיך דערפאַר ניט דערשראָקען. דערווייל איז עס ער — האָט ער זיך געטראַכט — וואָס איז פאַרליעבט אין א אידישער מיידעל, און ווען איך וועל דאָס דערצעהלען זיין מוטער, וועט זיין, אַז אָך און וועה צו איהם און צו זיין שעהנער געליעבטער.

זעהענדיג, אַז זיינע ווערטער זיינען געבליבען אָהן א ווירקונג אויף דער פּרינצעסין, האָט דער פּרינץ געענדערט זיין האַלטונג.

— מיין קאָפּ וועט מיר קיינמאָל ניט אויפהערען וועה טאָן, — האָט ער געזאָגט, — אויב איך וועל ניט האָבען קיין רוה. איך פאַרזיכער אייך, טייערע מוטער, אַז איך וועל באַלד ווידער פיהלען גוט, אָבער איצט וואָלט געווען אַמבעסטען ווען איהר לאָזט מיך אַליין, ביז איך וועל ווידער צו זיך קומען.

— אָבער דו האָסט דאָך מיר נאָך ניט געזאָגט, וואָס דיר איז אין דער אמת'ן. ארגוס האָט מיר פאַרשאַפט פיעל קרענקונג מיט זיין באַמערקונג, און איך וואָלט זעהר געוואָלט וויסען מעהר וועגען דיין קראַנקהייט, וואָס פאַר א...

וועט פאַרלאָזען מיין בודואַר, וועל איך זיך אָנקליידען און וועל קומען אין שפּייזע־זאַל מיט אייך צוזאַמען עסען.

— דאָס איז גאָרניט קיין קונץ, — האָט ארגוס שנעל א בורטשע געטהאָן. — דאָס קענען אויך אַנדערע אַזעלכע, וואָס ליידען אויף דיזעלביגע קראַנקהייט... אַזאַ איינער קאָן זיך אָנקליידען, קאָן עסען, טרינקען, זיך באַוועגען פריי, טאַנצען, שפּיעלען און אונטערהאַלטען זיך. אָבער ער איז טראָצדעם קראַנק און זיין קערפּער ווערט לאַנגזאַם פאַרצעהרט פון דער קראַנקהייט...

— אָדער דו רעדסט צו מיר אַזוי, אַז איך זאָל דיך קאָנען פאַרשטעהן, — האָט די פּרינצעסין אויסגערופען, — אָדער האַלט בעסער דאָס מויל און שרעק מיך ניט מיט דיינע רייד. איך ווייס, אַז ווען דו ווילסט, קאָנסטו אויך רעדען ווי א מענש און צו דער זאַך. פאַס זיך דערפאַר קורץ, און זאָג מיר, אין וואָס דעם פּרינץ'ס קראַנקהייט באַשטעהט.

ארגוס האָט געזעהן, אַז לענגער אָפּציהען וועט ער שוין ניט קענען. אייגענטליך איז עס איהם אויך זעהר ווייניג אָפּגעקומען אויף דעם צי די פּרינצעסין וועט שוין איצט געוואָהר ווערען פון איהר זוהנ'ס גרויסער ליעבע צו א שמוציגער, נישטיגער אידישער מיידעל פון דער געטהאָ, צי זי וועט דאָס וויסען אביסעל שפּעטער. ער האָט בלויז געוואָלט דעם פּרינץ וואָס מעהר וועה טהאָן און דער פאַר האָט ער זיך אביסעל לוסטיג געמאַכט און האָט גערעדט אביסעל אונפאַרשטענדליך. איצט אָבער האָט ער ביי זיך אָפּגעמאַכט ארויסצוקומען מיט דעם גאַנצען אמת.

— אין אונזערע לענדער, אייער האָהייט, — האָט ער אין דעם פריהערדיגען טאָן ווייטער געצויגען זיינע ווערטער, — רופט מען אַזאַ קראַנקהייט מיט דעם פיל־באַוואוסטען וואָרט: — ליעבע... ווען איינער איז פאַרליעבט אין א פּערזאָן, וועלכע ער קען ניט באַזיצען, ווערט ער פון דעם קראַנק און פאַרצעהרט... מיט אונזער פּרינץ איז איצט אויך דאָסזעלבע... יאָ, אייער האָהייט! דער פּרינץ איז פאַרליעבט, און פאַרליעבט, איבער די אויערען, כעכעכע!

(פאָרטזעצונג פאָלגט)

נאָך לאַנג פאַר הערצל איז שוין געווען פּלאַן ווי צו קריגען א"י

(שלום פון פּיידוש 4)

דער, וואָס אידען ליידען דאָרט א שטאַרקען גלות, וועלען דאַרפען צוגעגרייט ווערען די אומשטענדען אין ארץ ישראל, אַז די מאַסען איינוואַנדערער זאָלען קענען באַלד האָבען פּרנסה און זיי זאָלען נישט דאַרפען ארויסקוקען אויף נדבות. די ערשטע פון די איינוואַנדערער וועלען דאַרפען זיין ערד ארבייטער, ווייל אויף ערד ארבייט וועלען מיר באַגרינדען די יסודות פון אונזער לאַנד. און כאָטש מיר ווייסען היינט זעהר ווייניג וועגען ערד ארבייט, וועלען דאָס אונזערע קינדער זיכערליך אויסלערנען אין א קורצער צייט, און די וואָס דענקען, אַז ירושלים דאַרף זיין א שטאָדט בלויז פאַר לערנערס, האָבען נישט קיין ידיעה אין די ענינים פון ישוב, ווייל דאָרט וואו עס איז נישטאָ קיין ארבייט, קען אויך נישט זיין קיין תורה.

10) אַזוי ווי עס וועט זיין נאָר דער ישוב פון אידען אין ארץ ישראל האָבען געהעריג אנטוויקעלט, וועלען אַלע אידישע קצינים זיכערליך אריבערפיהרען זייערע געשעפטען פון חוץ לארץ — און נאָך זיי וועלען זיך ציהען אַלע אַנדערע אידען. אונזער לאַנד האָט אויך די ספּעציעלע מעלה, וואָס עס געפינט זיך ביים ברעג פון מיטלענדישען ים און עס קען צוריק ווערען דער האַנדעלס צענטער פונ'ם מזרח, גלייך ווי עס איז אַמאָל געוועזן.

11) פאַר די באַדערפענישען פון די „עולי גולה" וועט יעדער איד אין חוץ לארץ דאַרפען געבען „מעשר" פון זיין הכנסה, דער מעשר וועט דאַן געזעצליך איינגעפיהרט ווערען אין אונזער לאַנד, אויסערדעם וועט מען אויך דאַרפען געבען א „מחצית השקל", וועלכעס איז א רמז אויף דער אידישער אחדות, וואָס דער עושר דאַרף נישט געבען מעהר און דער אָרימאַן דאַרף נישט געבען ווייניגער. דאָביי דאַרף מען שטענדיג האָבען אין זינען, אַז ווען „ישוב ארץ ישראל" וועט זיין בלויז א צדקה זאַך, וועט עס נישט האָבען קיין קיום, ווייל מען דאַרף דאָס לאַנד באַזעצען אויף א ריינער געשעפטס באַזיס.

12) די שפּראַך פונ'ם לאַנד וועט זיין העברעאיש. די ערד ארבייטער וועלען געבען אַלסדינג וואָס די לומדי תורה דאַרפען האָבען, וועט דאָס פאַראייניגען אַלע טיילען פונ'ם אידישען פאָלק און עס וועט אויפהערען דער חלק צווישען לומדן און עם הארץ.

13) פרייהייט וועט זיין דאָס פּרינציפּ פון דער רעגירונג אין ארץ ישראל, פרייהייט צו אַלעמען אָהן אונטערשייד פון רעליגיאָן און נאַציאָנאַליטעט. יעדער איינוואוינער פונ'ם לאַנד זאָל קענען דינען זיין גאָט און אָנהאַלטען די געפיהלען פון זיין נאַציאָנאַליטעט לויט זיין אייגענעם שכל. און באַשיצען דאָס לאַנד פאַר אַן אויסווענינגסטען שונא וועלען די מלכי חסד פון אייראָפּא, גלייך ווי זיי באַשיצען די אַנדערע לענדער פון ארום דעם טייך דונאַי, וואָס זיינען פריהער געשטאַנען אונטער דער טערקישער מלוכה.

צו דער לעבענס געשיכטע פון יהודה אלקלעי איז נאָך כדאי צו דערמאָהנען אַז ער איז געשטאָרבען סוף 1878 אין ירושלים, א בן שמונים, נאָכדעם ווי ער איז נאָך געהאַט געוועזן אויף זיינע אַלטע יאָהרען ביים קרעמיאָה, בעטען איהם, מען זאָל ארויפברייגען די פראַגע פון ארץ ישראל אויפ'ן דיפּלאָמאַטישען טיש ביים „בערלינער קאָנגרעס" — און מען האָט עס איהם נישט צוליעב געטהאָן.

פליהען נאָך אַלץ ניט — די אמעריקאַנער לופטפליהער פון די „גרין פלעש" זיינען נאָך אַלץ אין דער היים. נעכטען האָבען זיי שוין געוואָלט פליהען, האָט זיך א ראָד פון עראָפּלאַן צובראָכען איידער זיי האָבען זיך אויפגעהויבען. אויבען ווערען געוויזען ראַדזשער וויליאַמס, לינקס, קעפּטיין, וויליאַם יאַנסעי, רעכטס, און ליוטענאַנט מעלקאָ, אין אַלד אָרטשאַרד, מעין.

FOR DIVULGING a vote taken in executive session, Paul R. Mallon of the United Press has been barred from the Senate floor.
(Graphic Syndicate Photo.)

זאָגט אויס פון חדר — פאַר ארויסגעבען א וואָוט פון סענאַט, איז פּאָול ר. מאַללאָן, פון די יונייטעד פּרעסס, אויסגעזידעלט געוואָרען אין דעם סענאַט.

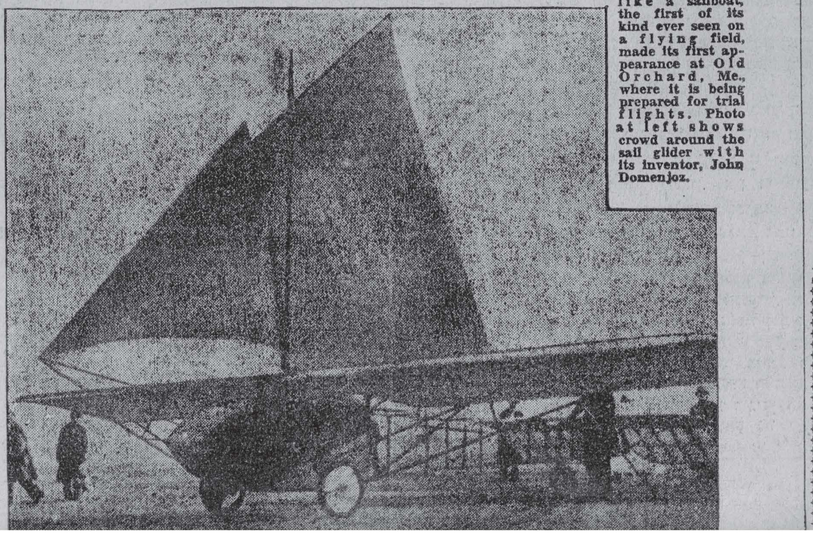

A PLANE rigged like a sailboat, the first of its kind ever seen on a flying field, made its first appearance at Old Orchard, Me., where it is being prepared for trial flights. Photo at left shows crowd around the sail glider with its inventor, John Domenjoz.

סטאָוויסקער גאון
(הרב ר' ראובן כ"ץ)
האַלט זיך אויף אין
10932 מאַססיע עוועניו
טעל. עדדי 1459-דזשיי

תנו כבוד לתורה!
א גראַנדיעזער קבלת פנים ווערט געגעבען
היינט דאָנערשטאָג (ה' בחוקותי, 30טען מאַי)
8 אוהר אָווענד — פון קליוולאַנדער אָרטאָדאָקסישען יודענטהום אין דער
חבת ירושלים שוהל

— אָבער דו האָסט דאָך מיר נאָך ניט געזאָגט, וואָס דיר איז אין דער אמת׳ן. ארגוס האָט מיר פארשאפט פיעל קרענקונג מיט זיין באמערקונג, און איך וואָלט זעהר געוואָלט וויסען מעהר וועגען דיין קראנקהייט. וואָס פאר א קראנקהייט איז דאָס, ארגוס? — האָט זי זיך ווידער געווענדעט צו דעם הויף־נאר.

ארגוס האָט צוגעוואָרפען דעם פרינץ א טריאומפירענדען בליק, ווי ער וואָלט זאָגען: „נו, ווער פון אונז איז דער שטארקערער.״ ער האָט איהם פשוט גע־שטאָכען מיט זיינע אויגען און עס האָט געדויערט א מינוט אײדער ער האָט דער פרינצעסין געענטפערט אויף איהר פראגע. אָבער אויך דאן האָט ער גערעדט לאנגזאם, ציהענדיג מאָדנע די ווערטער, כדי זיי זאָלען ווי גיפטיגע פיילען טרעפען דעם פרינץ גלייך אין הארצען און זאָלען איהם אָנטהאָן די גרעסטע יסורים.

— אייער האָהייט! — האָט ער געזאָגט — ס׳טהוט מיר ווירקליך פון גאנצען הארצען לייד אייך אָנצוזאָגען די טרויעריגע בשורה, אז אונזער דורכלויכטיגער און גנעדיגער פרינץ איז אריינגעפאלען אין דעם נעץ פון אזא קראנקהייט, וועלכע וועט איהם ניט אזוי שנעל ארויסלאָזען פון איהרע הענט...

— אָבער וואָס פאר א קראנקהייט איז דאָס? — האָט די פרינצעסין אונ־געדולדיג געפרעגט. — אויב דו ווייסט וואָס דאָס איז, אזוי זאָג עס מיר און הער אויף איצט צו טרייבען דיינע פוילע שטיק. איך בין איצט ניט אויפגעלייגט צו דיינע נארישקייטען.

— דאָס איז א קראנקהייט, דורכלויכטיגע פרינצעסין, — האָט ער ווייטער געצויגען די ווערטער, ניט אכטענדיג אויף דעם אונגעדולד פון דער פרינצעסין, — וועלכע שוואכט ניט בלויז אָפּ איהר קרבן, נאָר וועלכע פרעסט זיך אויך אריין טיעף, טיעף, אין הארצען. זי האלט געשפאנט פאר א לאנגער, לאנגער, צייט, און אמאָל ווערט זי אויך כראָניש און עס איז זיך אינגאנצען אונמעגליך פון איהר צו באפרייען...

דער פרינץ איז ניט געוועזען אזוי דורכגעטריבען צו פארשטעהן גענוי וואוהין דער שלויער ארגוס ציעלט מיט זיינע ניט־קלאָהרע ווערטער. ער האָט אָבער פארשטאנען, אז עפּעס באהאלט ער הינטער זיי, אז עפּעס וויל ער. דערפאר איז זיין אונרוהיגקייט געוואקסען פון מינוט צו מינוט און ביסלעכווייז האָט ער אויך אָנגעפאנגען צו פיהלען, אז ער ווערט אינגאנצען קאָנטראָלירט פון זיין באהאל־טענעם כעס, וועלכען ער וועט מעהר ניט קאָנען לאנג באהאלטען.

— שווייג, דו נאר! — האָט ער ענדליך אויסגערופען מיט א פעסטען טאָן.

— שווייג! איך וויל מעהר ניט הערען קיין וואָרט פון דיר.

— אויב דו, מיין דורכלויכטיגער פרינץ, פארשטעהסט, אז מען דארף שוויי־גען, — האָט ארגוס איראָניש געענטפערט, — נו, גוט! וועל איך שווייגען... דו ווייסט דאָך, אז אָרגוס סען ניט בלויז רעדען, נאָר ער קאָן אויך שווייגען, ווען מען דארף דאָס... אויף דיין ערגעבענסטען און אונטערטעניגסטען דינער, זיינען עקסעלעניץ, דעם הויף־נאר ארגוס, קענסטו זיך פארלאָזען... מסתמא, אז דו הייסט שווייגען, דארף דאָך די פרינצעסין ניט וויסען אין וואָס דיין קראנקהייט באשטעהט? נו, נוט, גוט, וועל איך שווייגען!...

ווען די פרינצעסין וואָלט זיך איצט ניט געפונען אין זיין צימער, וואָלט דער צורייצטער פרינץ זיך זיכער געווען ארויפגעוואָרפען אויף דעם הויף־נאר ווי א טיגער און וואָלט איהם געווען צוריסען אויף שטיגער. אָבער אויס רעספּעקט צו זיין מוטער, האָט ער געמוזט פארבייסען מיט די ליפּען און זיך לאָזען באַ־ליידיגען פון דעם מענשען, וועלכען ער האָט איהם געהאסט ערגער פון דעם טויט.

אין דערזעלבער צייט איז אָבער די פרינצעסין פון ארגוס׳עס לעצטע ווערטער נאָך מעהר באאונרוהיגט געוואָרען און האָט איצט אין א שטרענגען טאָן אויפגע־פאָדערט דעם הויף־נאר פאר איהר ניט צו באהאלטען קיין זאך, נאָר איהר אלץ צו דערצעהלען. די געגנערשאפט פון דעם פרינץ, האָט זי ניט בלויז ניט באַרו־היגט נאָר, פארקעהרט, זי האָט נאָך מעהר גערייצט סיי איהר זאָרג וועגען איהם, און סיי איהר נייגעריגקייט צו וויסען וואָס דער פרינץ האָט עפּעס אָפּגעטהאָן הינטער איהרע פלייצעס, וואָס עס האָט איהם אריינגעלעגט אין בעט א קראנקען, און האָט איינצייטיג געגעבען איהרע הויף־מענשען מאטעריאל וועגען איהם ארומצוטראָגען און צו פארשפּרייטען רכילות.

די פארזיכערונגען פון דעם פרינץ, אז איהם פעהלט קיין זאך ניט אויסער וואָס ער ליידעט אויף א לייכטען קאָפּשמערץ, האָבען די פרינצעסין ניט באוויזען די ריכטיגקייט פון זיינע רייד. זי איז ווייטער באשטאנען אויף דעם, אז ארגוס זאָל איהר דערצעהלען אלץ, וואָס ער ווייסט.

— רעדט צו מיר ניט קיין האלבע ווערטער און באהאלט ניט דאָס, וואָס דו האָסט צו זאָגען אונטער אונקלאָרע אָנדייטונגען. — האָט זי איהם באַ־פוילען. — אויב דו האָסט ווירקליך עפּעס צו זאָגען, אזוי זאָג דאָס קלאָר, קורץ און שארף, און הער מיך אויף צו מאטערען.

— דער באפעהל פון אייער האָהייט, איז ביי מיר א הייליגקייט, — האָט ארגוס געענטפערט מיט אונטערטעניגקייט, האלטענדיג ווייטער זיינע שפּאָטישע אויגען אויף דעם פרינץ. — אויב אייער האָהייט פארלאנגט, אזוי קומט מיר, אייער אונטערטעניגען דינער, ניט אויס מעהר ווי אייך אלץ צו זאָגען...

— אָבער צו וואָס, טייערע מוטער, זאָלט איהר פארשווענדען אייער וויכ־טיגע צייט מיט איינהערען זיך צו די רייד פון א נאר? איך פארזיכער אייך, אז מיר איז גאָרניט, און אז איך פיהל שוין איצט בעסער. אזוי שנעל ווי איהר

חבת ירושלים שוהל

פארקוואוד דרייוו און ברייענט עוועניו, פאר דעם

סטאָוויסקער גאון

הרב ר׳ ראובן כ״ץ, שליט״א

וויים פרעזידענט פון דער ישיבה הק׳ בראדיז. אונטער דער פיהרערשאפט פון הגאון הקדוש „חפץ חיים״.

אַלע קליוולאַנדער רבנים ובראשם זקן הרבנים הרב הגאון גיטעלסאָן, וועלען אדרעסירען די פארזאַמלונג.

מיר האפען דער עולם וועט קומען אין מאסען צו אפּגעבען דעם כבוד התורה דעם גרויסען גאון און הערען א וויכטיגען גרוס פון פוילישען יודענטהום.

בודינ׳ס כשר דעליקאטעסען

איז יעצט אָפען מיט אַ פולען ליין פון אימ־פּאָרטירטע און דאָמעסטיק דעליקאַטעסענס, פּייסטרים און סענדוויטשעס פון דעם בעסערען סאָרט. — אויך סיגאַרס, סיגאַרעטס און טאָבעקאָ — קומט און באַזוכט אונז.

Budin's Kosher Delicatessen

15600 קינזמאַן ראָוד

חזן פינטשיק

אַ גאַסט אין קליוולאַנד!

אלע קליוולאנדער אידען וועלכע ווילען הערען דעם גרעסטען אידישען מנגן און עמוד קינסט־לער, האָבען יעצט די געלעגענהייט. חזן פּינטשיק, וועלכער איז אנערקענט אלס דער וואונדערבארסטער חזן, וועט דאווענען מיט א כאהר שבת מבה״ח, פרשה במדבר, פרייטאג אווענט, דזשון דעם 7טען, קבלת שבת, און שבת פריה דעם 8טען דזשון, שחרית ומוסף אין דער שוהל אור חדש אנשי ספרד, קארנער איימאר עוועניו און איסט 105טע סטריט.

איינטריט בלויז $1.00 פּאַר מענער און 50 סענט פאַר פרויען

קיינער טאהר ניט פארפעהלען צו קומען איהם הערען. באזארגט אייך באצייטענס מיט טיקעטס. טיקעטס זיינען שוין צו באקומען אין די פאלגענדע פלעצער: יעדען טאג ביים שמש פון שוהל; אין ליטוואק׳ס בעקערי, געגענאיבער אידישען צענטער; ראזענבערג׳ס רעסטאראנט, 1066 איסט 105טע סטריט; ווייסבערג׳ס בוטשער שאפּ, 855 איסט 105טע סטריט; און אין קינזמאן געגענד אין גינזבורג׳ס מוזיק סטאר.

די קאָמיטע

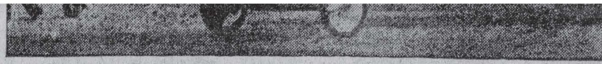

אַ נייער מין עראָפּלאַן — אן עראפּלאן וואס קוקט אויס ווי א זעגעל שיף, דער ערשטער פון זיין סארט. האט זיך באוויזען אין אלר ארטשארד, מעין, וואו ער ווערט אויסגעפּרובירט. די בילד צייגט ווי אן עולם האט זיך פארזאמעלט צו זעהן דעם נייעם עראפּלאן און זיין ערפינדער דזשאהן דאמענדזשאז.

The BAILEY Co.

טשערדי 3820 — אנטעריאָ און פּראספּעקט

פ ר י י ט אָ ג—

ענדע מאָנאט סייל

מוירטשענדייז מיט ניט־פאלקאמענע קאלירען און סייז אויסוואהלען, אדדס און ענדס, קאונטער־באפלעקטע אדער בלויז עטוואָס פעהלערהאפטע אייטעמס ווידער געפּרייזט אין דיזען ענד־פון־מאנאט סייל פאר שנעלען אויספארקויף! הונדערטער אייטעמס העכסט ווינשענסווערטה... געפּרייזט צו געבען אייך גרויסע סייווינגס!

מוירטשאנטס רויטע סטעמפּס סייווען אייך 3% עקסטראַ

ענדע - מאַנאַט סייווינגס אין בייסמענט

מענער סאָקס, 9 סענט

200 פּאָר דרעסס אדער ארבייט סאקס; עטוואָס סעקאָנדס. בייסמענט.

300 ארבייט העמדער, 49 סענט

מענער בלויע טשעמברעי קאָוט־סטייל ארבייט העמ־דער פאר מענער. בייסמענט.

שוירטס אָדער דראָערס, 35 סענט

250 מענער באלבריגען עקרו אָדער ווייסע שוירטס און דראערס אין סייזעס 34 ביז 46. בייסמענט.

מענער יוניאָן סוטס, 49 סענט

145 מענער באלבריגען יוניאן סוטס, קורצע סליווס, קניע לענג. בייסמענט.

באָיס ווייסט סוטס, 19 סענט

195 פינטשעק פענטי ווייסט סוטס, עטוואָס סעקאנדס —כמעט אלע סייזעס. בייסמענט.

מענער טאַיס, 25 סענט

185 סילק־און־רעיאן געמישטע טאיס און באו טאיס. בלויז 25 סענט. בייסמענט.

רעיאָן יוניאָן סוטס, 65 סענט

35 מענער יוניאן סוטס, סייזעס 36 ביז 38. עט־וואס באפלעקטע. בייסמענט.

פלייער ראָללס, 15 סענט

1000 פולע גאראנטירטע פלייער ראללס; גוטע מייקס אריינגערעכענט. בייסמענט.

פאָנאָגראַף רעקאָרדס, 17 סענט

2000 צעהן־אינטש דאבעל פייסד וואקאליאן רע־קאָרדס, גוטע פארשידענהייט. בייסמענט.

ארבייטס פענטס פאַר 95 סענט

מענער טונקעלע־פעטערן פענטס מיט קאָפס; סייזעס 30 ביז 42. בייסמענט.

300 קאָוועראָל סוטס, צו $1.00

קהאקי קאוועראללס אין איין־שטיק סטייל פרא מע־נער. סייזעס 38 ביז 46. בייסמענט.

125 דאָק פענטס צו $1.29

ווייסע דאָק פענטס פאר מענער; קאפס; סייזעס 28 ביז 40. בייסמענט.

98 קאָרסעטס, $1.48

בעק־לייס סטייל קאוטיל אָדער גאוועלטי פאבריק קארסעטען. בייסמענט.

48 באָיס סוטס, $6.98

צוויי לאנגע פענטס סוטס פון טוויד אָדער קאסימיר; סייזעס 12 ביז 17. בייסמענט.

מענער גאָלף ניקערס, $2.79

50 פּאָר מענער לינען ניקערס, סייזעס 29 ביז 38. פליינע אָדער אוורפלעד. בייסמענט.

מענער אָוועראָלס, 88 סענט

200 בלויע אָדער ווייסע אוועראלס; בלויע 38 ביז 42; ווייסע 38 ביז 46. בייסמענט.

מענער רעגענקאָוטס, $3.79

45 שווארצע לעדערעט רעגענקאוטס אין סייזעס 36 ביז 42 פאר מענער. בייסמענט.

וואַש רעמנאנטס, א יארד 12½ סענט

3000 יארדס פון וואש גודס רעמנאנטס... פערקיילס, לינענס, רעיאנס, א. ז. וו. בייסמענט.

בראָדקלאָטה, אַ יאַרד 15 סענט

2000 יארדס פון פליינע קאלירטע בראדקלאטהס א יארד די ברייט. בייסמענט.

ברוינע מאָזלין, אַ יאַרד 10 סענט

500 יארדס פון ניט געבליטשטע מאזלין, 38 אינ־טשעס ברייט. בייסמענט.

...זיט הונדערט יאהר צוריק האט א רב פאר־ ...געשלאגען א פלאן פאר פאליטישען ציוניזם

הרב אלקלעי'ס פראגראם פאר דער טעטיגקייט פון ישוב ארץ ישראל.— אויך נאציאנאלע פאנדען האט ער ניט אויסגעלאזט פון זיין פלאן. — דריטער ארטיקעל פון דער סעריע „די חבת ציון באוועגונג און איהרע פארקעמפער." —

פון יוסף שפירא

...קלעי האט צוגעזעהן די צרית ...ין פאלק און אויך ווי די אנדע־ ...עלקער געהן צו זייער באפרייאונג ... ער האט אנגעפאנגען נאכפאר־ ...ען, אויב מען קאן ניט געפינען א ...עזונג פאר דער נאציאנאלער פראגע ...ון דעם אידישען פאלק.

עס זיינען אבער געווען אזעלכע, וואס האבען געזאגט, אז מען קאן ...ארניט טהאן, מען דארף זיך אונ־ ...טערוואלפען דעם גורל — דעם אידי־ שען גורל. אונזערע עלטערען הא־ בען אויך אויסגעשטרעקט זייערע העלדזער צו דער שחיטה. ער וויל דאס נ... אנלע...מען און ער שרייט אוי...

...ן די וואס זאגען, אז ...ף וועגען דעם ניט רע־ ...גוטס אדער שלעכט — ...לש. עס איז אן איינ־ ... די גרויסע, הייליגע ... קהלות ווערען פאר־ ... און אלע הייזער פון ... ווערען חרב — און קיי־ ...קוקט זיך ניט אום. וואס ... שווייגען?

... מעהר ער טראכט אלס קלאה־ ...רט פאר איהם, אז עס איז א ...אר מעשים און אלס דייטליכער ... ער די אידישע אויסלעזונג, וועלכע מוז קומען דורך דעם שטאר־ קען ווילען פון דעם פאלק.

שוין אין יאהר תקצ"ד (1834) פאנגט ער אן פארשפרייטען זיינע געדאנקען. אין דעם יאהר קומט ארויס זיין ספר'ל „שמע ישראל", אין וועלכער עס איז שוין פאראן אן אנדייטונג אויף זיין פראגראם. ער שטעלט זיך ניט אפ אויף קיין קליי־ ניגקייט. אין ישוב ארץ ישראל זעהט ער בלויז די „אתחלתא דגאלה", די טריט פון דעם מלך המשיח. זיין ענד ציעל איז אבער א אידען־שטאט. זיין פראגראם איז א נאציאנאל־ ...

כלל ישראל, איז אלעס וואס מען האט גערעדט וועגען גאלה איז געזאגט גע־ ווארען בדרך כלל. דאס איז אן אנ־ דייטונג, אז מען דארף פארשטאר־ קען דעם אלגעמיין־נאציאנאל גע־ פיהל, וואס איז דער ערשטער תנאי אויף דעם וועג צו דעם ציעל. דאס וואס ווערט געזאגט, אז עס האבען זיך געענדיגט אלע קצים און די זאך איז בלויז אנגעווענדעט אין תשובה, מיינט דאס, אן אלגעמיינע תשובה, אן אלע אידען זאלען זיך אומקעהרען אין לאנד פון זייערע עלטערען. פאר אלקלעי'ן איז דאס זעלבסטפאר־ שטענדליך, אז מיר קאנען ניט זיין ווי אלע פעלקער און צוגעבען נאך א קליין פאלק צו דער צאהל פעל־ קער וואס עקזיסטירען שוין, נאר מיר וועלען דארפען זיין דאס געטליכע פאלק. אויסער דעם געפיהל פון תשובה וואס איז א מאראליש אי־ דעאליסטיש־חלוצישער ענין, פאר־ זעהט אלקלעי אויך ניט דעם עקאנא־ מישען מאטיוו. „אידען טהוען קיין תשובה ניט נאר פון צער און נע ...נד און צוליב דעם וואס זיי האבען ניט קיין פרנסה". די דאזיגע צוויי זאכען: די נשמה בענקענישען צו א פרייען לעבען און די רדיפות פון שונא צוזאמען מיט דער שווערער עקאנאמישער לאגע פארשטארקען דעם נעראנג פון תשובה און באוועגען צו גרויסע מעשים.

ב. פראפאגאנדא — אום צו וויי־ קען דאס פאלק צו אויפלעבונג, מוז אנגעפיהרט ווערען א ברייטע פרא־ פאגאנדא. עס איז נויטיג, אז מען־

פאר דער באלפור דעקלאראציע. מען דארף בלויז געפינען די מענשען וואס זיינען פאסיג פאר א דיפלאמאטישער שליחות און דאס זיינען די אידען וואס „וואוינען אין פרייע לענדער".

די דיפלאמאטישע ארבייט וועט ניט זיין צו שווער, ווייל אונזער לאנד וועט זיין „דאס לאנד פון פרייהייט פאר אלע איינוואוינער אהן אונטער־ שייד פון גלויבען". ער האט באַ־ זונדערס געהאפט אויף דער הילף פון ענגלאנד:

— גאט האט געלאזט אונז פיהרען צו דעם עק פון דער וועלט, דאס איז ארץ בריטניא וואס געפינט זיך אין עק פון מערב, אז זיי זאלען זאגען צו דער טאכטער פון ציון, אט קומט דיין הילף — און הילף מיינט די טעג פון משיח. ווייל די בריטישע רעגירונג וועט זיין די ערשטע צו האבען די השגחה איבער אונז און נאך איהר וועט קומען פראנקרייך.

אלקלעי מאכט אויך זיכער, אז ער האט ניט אין זינען קיין שתדלנות, ווייל דאס לאנד באלאנגט צו אידען:

— נעמט א בייספיל פון אברהם אייער פאטער, וועלכער האט זיך געבעטען ביי די איינ־ וואוינער פון לאנד, אז זיי זא־ לען ווירקען אויף עפרון בן צחר, אז ער זאל איהם פארקויפען די מערת המכפלה פאר פיל געלד און דערפון דארפען זיינע קינ־ דער לערנען, אז זיי זאלען בע־ טען פון די מלוכות פון דער

קריגט דעם ערשטען פלאץ—עס איז דארום א פליכט צו וועקען די לעהרער, אז זיי זאלען רעדען העברעאיש מיט די קינדער . . . דאס איז דער כבוד פון דער תורה, איהר שעהנקייט און לויי־ טערקייט און עס איז א שאנדע פאר אונז צו פארלאזען העברע־ איש און זיך באגנוגענען מיט א פרעמדער שפראך . . . מיר הא־ בען, א דאנק גאט, אין יעצטיג־ גער צייט טייערע לעהרער, וועל־ כע קענען אויפלעבען די העברע־ אישע שפראך און זיי אריינ־ ברענגען אין דער מויל פון די קינדער.

העברעאיש פארשטארקט אויך די אידישע אחדות, ווייל זי פאראייניגט די אידען פון פארשידענע לענדער. ארץ ישראל וועט אויך פאראייניגען די אידען און עס וועלען מעהר ניט זיין ספרדים, אשכנזים און אזוי ווייד טער, נאר אלע וועלען זיין—אידען.

* * *

דאס איז אלקלעי'ס פלאן, פארגע־ שלאגען מיט לערך הונדערט יאהר צוריק און ווי עס ווייזט אויס, איז דאס פארגעסען געווארען און עס האט געמוזט קומען דער פאליטישער ציוי־ ניזם און „מגלה" זיין די זעלבע תורה.

אלקלעי האט זיך ניט באגנוגענט מיט אויסארבייטען א פראגראם. ער האט אנגעפיהרט א שטארקע טעטיג־ קייט זיין פלאן צו פארווירקליכען. ער איז ארומגעפאהרען איבער פאר־ שידענע לענדער און געפיהרט פרא־ פאגאנדא. ער האט געפיהרט פא־ האנדלונגען מיט דער געזעלשאפט „כל ישראל חברים". אין יאהר תרל"א (1871) איז ער געקומען קיין ארץ ישראל, וואו ער האט געזוכט טרייסט אויף זיינע דורכפאלען אין גלות. ער איז שוין דאן געווען אלט, דריי און זיבעציג יאהר. ערשט דא האט ער זיך איבערצייגט, אז מען דארף עטוואס טאן, צו דערנעהענטע־ רען די אידישע גאלה. די ספרדים האבען זיך צוגעהערט צו איהם. מיט די אשכנזים איז דער ענין צוגעגאנגען שווערער. ער באשליסט זיך צוריק אומקערען אין גלות און פארשטארקען זיין פראפאגאנדא און איידער ער פארלאזט דאס לאנד, קומט ער תפלה טאן צו דער כותל המערבי. ער שטעהט פאר דעם לעצטען נסיון — וועט ער מצליח זיין? זיינע אויגען פארגיסען טרעהרען און מיט א צוי־ בראכען הארץ טהוט ער תפלה.

און ביינאכט א חלום:

אליהו הנביא ערשיינט מיט א שטראהלענדען פנים אויף וועלכען עס איז אויסגעגאסען א געטליכע שעהנ־ קייט. אויף זיינע ליפען שוועבט אן אנגענעמער שמייכעל און ער גיט איהם א ברכה פאר זיין גרויסער ווערק. ווען דער נביא פארשווינדעט הערט ער א קול פון א פרוי וועלכע ברומט מיט א שטילען געוויין: רחל באוויינט איהרע פארלארענע און פאר־ שטויסענע קינדער, וועלכע זיינען פארטריבען געווארען פון זייער פא־ טער'ס טיש — און זיינען געווארען צו שפאט און שאנד צווישען די פעל־ קער. האט ער אויך געוויינט אין שלאף. פלוצלונג האט זיך אבער

(שלוס אויף פיידזש 6)

ווי אזוי זעהט אויס דאס פאמי־ ליען לעבען אין ניו יארק?

א אידישער שרייבער פון ארגענ־ טינע, וועלכער האט פארבראכט צעהן וואכען אין ניו יארק, דער־ צעהלט אינטערעסאנטע איינ־ צעלהייטען.

פון יעקב באטאשאנסקי

וועגען פאמיליען־לעבען אין ניו יארק איז אביסעל ריזיקירט צו שרייבען נאך א צעהן וואכיגען באזוך. ווען מען קאן דערצו נאך קוים קוים א פאר ענגלישע ווערטער. א גרויסע שטאדט איז ווי א הארטע נוס: שווער צום איינבייסען. דאך ווערט מען עפעס געוואויר, ווען מען איז פון דער נאטור א נייגעריגער און א — באאבאכטער. דאס, וואס איך וועל אין אט דעם קאפיטעל שריי־ בען, וועט דאך ניט זיין קיין איבער־ טרייבונגען, נאר אביסעל פאקטען.

די לייענער ווייסען שוין, אז אין ניו יארק עסט דער מאן ניט קיין מיטאג אין דער היים און ער איז א גאנצען טאג ניטא אין דער היים. די פרוי איז, אלזא, א גאנצען טאג אין דער היים אליין. ביי די ארימע איז די פרוי פאר־ נומען אין דער היים מעהר ווי דער מאן ביי דער ארבייט. אמאל, צוריק מיט יאהרען, פלעגען די ארימע האלטען קווארטיראנטען און א קווארטיראנט איז געווען א פארטיגער מכשול. די קווארטיראנטען זיינען על פי רוב גע־ ווען מענער, וואס האבען געלאזט די ווייבער אין איראפא און ס'איז פשוט געווען א רחמנות אויף איהם. די קוואר־ טיראנטען רופט מען אין פליינעם אי־ דיש „באָרדערס" און די וועלט איז אמאל פול געווען מיט די באָרדערס. איין ב. קאָוונער האט פון די „באר־ דערס" אויסגעמאלקען א פאר טויזענט „יענטע טעלעבענדע" פעליטאנען. זא־ גען מעג מען, אז נאך אין דער אלטער היים איז שוין עפעס געווען צווישען די ווייבער און זייערע שכנים. דאס אלטע פאלקס־נאסען לידעל „האט א איד א ווייבעלע" האט אזא מין שטראף:

האט א איד א ווייבעלע,
טהוט זי איהם אויף צו להכעיס,
דעם שכן גיט זי אוועק דאס בעסטע
דעם מאן גיט זי קרחות.

די וויצען, פעליעטאנען, שפאסען, לידלעך און מעלאדראמעס וועגען די באָרדערס זיינען אלע געוועזן פו זעלבען מין.

היינט זיינען קיין אימיגראנטען ני־ טא, האט אויפגעהערט די סחורה „באָרדערס". אבער דאס ווייב איז דאך א גאנצען טאג אליין אין דער היים. ביי א סך פון זיי געהט דאס ווייב אויך ארבייטען און בעת דער ארבייט פלירטעוועט מען גיט אין אמעריקא.

איך וויל ניט זאגען, אז דאס חתונה־לעבען ווי עס איז, איז ביי ארימע און ארבייטער אין דער בעס־ טער ארדנונג. אגיד דא „איז פאראן פוילעס אין דענעמארק", מען ווערט זיך אביסעל נמאס, מען קריגט זיך, מען פארשטעהט זיך ניט גענוג אויך... אבער ס'איז א פאקט, אז א פאמי־ ליען לעבען הויבט אן געבראכען און צעבראכען ווערען, ווען עס מישט זיך אריין א ליעבע און ביי ארבייטער און ביי ארימע קומט עס פאר זעלטען, ווייל עס איז קיין צייט ניטא.

ביי אביסעל, רייכערע איז דאס שוין אנדערש. עס איז פאראן א דינסט און די פרוי האט ניט וואו אהין צו טאן דעם טאג. אין א פאר

דערפון געוואויר די לעצטע . . . אבער אמאל דערוויסען זיי זיך פארט און מיט וואס זאל די פרוי אפצאה־ לען דערפאר דעם מאן? ביי די גאר רייכע מאכט מען א סקאנדאל, פאר־ פיהרט מען א גט־פראצעס, ביים מי־ טעלקלאס טהוט מען דאס נישט.— ראשית קאסט דאס שטארק טייער, צווייטענס איז דער מיטעלקלאס מא־ ראלישער, האט די בושה ניט פאר־ לוירען, דריטענס האט דער מיטעל־ קלאס אויף דעם חשבון ניט פארלוי־ רען; זיך צוגעהן, דארף מען צוויי־ ערליי שטיבער, צוויי ערליי הוצאות און די קינדער וועלען ערגען אומקו־ מען אויף די וועגען צווישען טאטע־ מאמע. ביי דער גרויס־בורזשואזיע ווערען די קינדער סיי ווי באזונדער דערצויגען. איז דער שכל מתחייב, אז זיי נארען אביסעל אפ צוריק די מענער. אודאי איז דער פראצענט פון די פרויען, וואס נארען אפ די מע־ נער א פיל קלענערער, ווי דער פרא־ צענט פון די מענער, וואס נארען אפ די פרויען, אבער מען נארט זיך שוין אין קוואדראט . . .

אויך ביים מיטעלקלאס קומען פאר דייסעריען און טראגעדיעס און די אינסטיטוציע, וואס הייסט חתונה וואַ־ קעלט זיך דא היבשלעך און עס האלט דא אויך ערב רעוואלוציע. דער קריי־ זיס האט די חתונה אינסטיטוציע פאר דעם מאמענט אביסעל געראטעוועט. עס זיינען איצט פאראן אנדערע דאגות, אבער אויף ווי לאנג זי איז געראטעוועט איז שווער צו אורטיי־ לען, ווייל מאטעריעלע נויט האט א טבע ביים אנהויב צו ווירקען—אזוי צו זאגען—מאראליזירענדיג און שפע־ טער אביסעל קארומפירענדיג. אז די פרוי איז געוואוינט צו טראגען פיינע זאקען און דער מאן איז ניט בכח צו קויפען, הויבט זי אן צו קריגען מתנות . . . אין פוילען, אין רומע־ ניע, אין דייטשלאנד און נאך אין א סך לענדער קומט דאס פאר און מיינט

פאר'ן פאטערלאנד . . .

(פון מיינע מלחמה זכרונות)

פון יעקב בעללער

מיט'ן אנקומען פון רעגענדיגע אלול טעג, און נאסע קאלטע נעכט, איז דאס ...

...גע איז צו געפעהרליך, דער שונא גרייט זיך צו אן אטאקע אויף וועלכער מיר ווארטען יעדער מינוט.

ער גלויבט דאן, אז די חכמים פון ירושלים דארפען זיין די ערשטע וואס זאלען אויפוואכען און ער ווענ־דעט זיך צו זיי מיט א רוף:

— איך באשווער אייך דאר־הום, בנות ירושלים, ביי דעם בלוט פון די הרוגים על קדוש השם, אין דעם יאהר טויזענד און זיבען הונדערט און אכציג נאך דעם חרבן פון דער הויז פון אונזער גאט, און ביי דעם בלוט פון זיינע חסידים, וואס איז פארגאסען געווארען, ווי די וואסערען ארום ירושלים, אז איהר זאלט ניט זיין נאכלעסיג אין דער זאך. איהר דארפט באהאנדלען די דאזיגע ווערטער מיינע, ביז וואנען עס וועט ארויסקומען דער אמת און פאר אייך פאסט זיך דאס מעהר ווי פאר אלע אידישע חכמים, ווייל מיר האבען ניט קיין תורה ווי די תורה פון ארץ ישראל.

אין ... יאהר ת'ר (1840), דאס ... בלבול אין דמשק. ... בלייבען רוהיג. ... דייר דאזיגער טרי־ ... די ,,נחמה פון לאנד ... פאלק''. ווייל, עס איז ... אז מען זאל דער־ ... ציהען די אמתע קאנסעקווענ־ ... ער שרייבט דאן זיין העפט ... יהודה''. אין וועלכען ער ... נאך קלאהרער זיין פראגראם ... אין וועלכען ער רופט צו מעשים. ... זאגט גאנץ אפען, אז אין דעם ... אהר ת'ר מוז זיך אנפאנגען די אי־ ... ישע אויסלייזונג.

... וואס איז געווען אלקלעי'ס פרא־ ... אם?

... דער ציעל איז פאר איהם געווען ... אהר: א פאלקאמענע אויסלעזונג ... אידישען פאלק אין זיין היסטא־ ... טען פאטערלאנד. א פאלקאמענע ... סלעזונג אין אלע הינזיכטען: א ... ליטישע אויפלעבונג, רעליגיעזע, ... נאמישע, מאראלישע, שפראכלי־ ...

... אזוי קאן מען אבער דערגריי־ ... דעם דאזיגען ציעל?

... קלעי'ס פראגראם וואלטען מיר ... געשטעלט אויף פאלגענדע זי־ ... פונקטען:

א) פאלק'ס ווילען.
ב) פראפאגאנדא.
ג) א נאציאנאלע ארגאניזאציע.
ד) דיפלאמאטיע.
ה) נאציאנאלע פאנדען.
ו) פריוואט קאפיטאל.
ז) העברעאיש.

א. פאלקס ווילען — קיין אויסלע־זונג קאן ניט זיין אהן קיין ווילען צו אויסלעזונג, אהן איבערגעבענהייט צום כלל, אהן א באשלוס צו ענדערן די פארמען פון לעבען. אלקלעי ווייזט אן, אז צוליב דעם וואס די גאלה [illegible]

שען מיט א הויכען גייסט זאלען פאר־שפרייטען צווישען דעם פאלק דעם געדאנק פון אויסלייזונג. דער שטאר־קער ווילען פון פאלק איז דארום דער ערשטער תנאי צו אן אויסלייזונג, וואס דארף קומען אויף א נאטיר־ליכען אופן. אלקלעי זעהט דעם דורכ־פאל פון די פארשידענע משיחים אין דעם, וואס זיי האבען געוואלט ברענ־גען די גאולה ניט לויט דעם דרך הטבע, נאר דורך קפיצת הדרך און דורך סודות. וואס איז געגען דעם ווילען פון דעם באשעפער פון דער נאטור. מענשען מיינען טאקע, אז ,,עס וועט ארונטערקומען א מענש פון הימעל אין א וואגען פון פייער און פערד פון פייער, און וועט צו־זאמענעהמען די אידישע פארשטוי־סענע''. די דאזיגע מיינונג האט אבער געבראכט שאדען און מען דארף יעצט אנפאנגען ווי עס פיהרט זיך אויף דער וועלט. ,,די תורה זאגט אן אז דער מענש זאל טהאן אלעם וואס ער קאן לויט דעם דרך הטבע — און וואס עס קומט ניט לויט דער נאטור וועט פארענדיגען דער נס''.

דורך דעם שטארקען פאלקס ווילען און א פאראייניגונג צווישען די פאר־שידענע טהיילען פון פאלק, וועט גע־שאפען ווערען די פארבינדונג צווי־שען ארץ ישראל און דעם גלות און דא קומט מען צום דריטען פונקט.

ג. ארגאניזאציע — דאס איז דער ,,סוד פון דער ציקונפטיגער גאלה''. עס ווערט אנגעדייטעט אין דעם ,,שמע ישראל''. ,,שמע'' איז אן אויסדרוק פון צוזאמענעהמען און דער אנפאנג פון דער גאלה איז אז אידען זאלען זיך פאראייניגען אין איין ארגאניזאציע. דאס וועט זיין א מין נאציאנאלער קאנגרעס, וואס וועט האבען די אויפזיכט איבער דער גאנצער ארבייט. צו דעם קאנגרעס קומען דעלעגאטען און ערוועהלען א ועד הפועל (אקציאנס קאמיטעט). דער קאנגרעס וועט באשטעהן פון די גרעסטע אידען אין אייראפא.

געהט דאס אזוי — דער ווילען ברענגט צו אחדות, אחדות ברענגט צו ארגאניזאציע, די ארגאניזאציע ערוועהלט איהרע פיהרער און זיי פאנגען אן די ארבייט.

ד. דיפלאמאטיע. — די אמות העולם האבען נאך דעם כח אין זייע־רע הענט און מיר מוזען אנקומען צו זיי. מיר בעטען גאט אז ,,ער זאל ווייך מאכען די הערצער פון מלכים און שרים, אז זיי זאלען זיך דערבארימען אויף אונזער פאלק וואס איז צושפרייט איבער די פיער עקען פון דער וועלט פאר די לעצטע אכ־צעהן הונדערט יאהר''. צו דער זעל־בער צייט דארפען מיר אבער אויך פאדערען אונזערע רעכט: דאס איז געזאגט געווארען לערך זעכציג יאהר פאר באזעל און לערך אכציג יאהר

וועלט. אז זיי זאלען ווירקען אויף אונזער האר דעם סולטאן, אז ער זאל אונז אומקעהרען דאס לאנד פון אונזערע עלטערען פאר א באשטימטער סומע.

ערשט נאכדעם ווי מען וועט קרי־גען די ערלויבניש (אויף הערצל'ס שפראך—טשארטער) קומען די אמת'ע שוועריגקייטען. די עקאנאמישע. קיין עולים, איז אלקלעי זיכער, וועלען ניט פעהלען און אין ארץ ישראל איז קיין פרנסה ניטא. און ,,ווען עס איז ניט פאראן קיין פרנסה איז ניט פאראן קיין גאלה''. שלאגט ער פאר פארשידענע פלענער ווי אזוי צו שא־פען א ישוב.

ה. נאציאנאלע פאנדען — אלקלעי שלאגט פאר א פאנד וואס ווערט גע־שאפען פון פאלק'ס ביישטייערונגען אויף אויסצולייזען דעם באדען. ער רופט דאס ,,צדקה כללית'' און עס איז אייגענטליך דאס זעלבע וואס דער נאציאנאל פאנד. וואס איז גע־שאפען געווארען מיט לערך זיבעציג יאהר שפעטער. די דאזיגע צדקה דערנעהנטערט די גאלה. ער שטיצט זיך אויף דעם פסוק ,,גאלה תתנו לארץ''. אויסלייזען דעם באדען איז אבער ניט גענוג. מען דארף האבען מיטלען ארויסצוהעלפען די עולים, ביז די ערד וועט געבען איהר תבואה און מען דארף אויסהאלטען די אנשטאל־טען פון ישוב. דארויף דארף מען א פאנד וואס זאל זיין געשטיצט אויף מעשר: ק ר ן ה י ס ו ד. סיי יחידים, סיי ארגאניזאציעס זא־לען שטיצען דעם דאזיגען פאנד, צא־לענדיג מעשר.

ו. פריוואט קאפיטאל — נאציא־נאלער קאפיטאל איז אבער ניט גענוג און ער פאדערט דארום די באטיילי־גונג פון פריוואט קאפיטאל. ער שלאגט פאר גרינדען א גרויסע געזעל־שאפט פאר א נאציאנאלער הלואה, וועלכע זאל פארקויפען אקציעס און דא קענען די רייכע ארויסצייגען זיי־ער איבערגעבענהייט צו זייער פאלק.

אויף די דאזיגע יסודות ווערט גע־בויט דער ישוב, וועלכער וועט ראשית כל זיך פארנעהמען מיט ערד ארבייט. ,,ווען אידען וועלען אויפנעהמען צו באארבייטען די ערד, פון וועלכער זיי זיינען צוגענומען געווארען, איז דאס דער אנפאנג פון דער גאלה''. נאכדעם וועלען אויך קומען בעלי־מלאכות און סוחרים און עס וועט זיך אנפאנגען אנטוויקלען די אינדוס־טריע.

ז. העברעאיש. — אידען וועלען אויך רעדען די שפראכען פון די פעל־קער אבער די העברעאישע שפראך וועט זיין דער עיקר און וועט ווערען די אומגאנגס שפראך:

— מיר מוזען האבען איין שפראך און אונזער היילינגען לאנד און עס איז מעהר ניט ווי רעכט. אז אונזער היילינע שפראך

געווארען, מ'האט זיך פון ביידע זייטען אנגעהויבען צוגרייטען פאר'ן קו־מענדיגען ווינטער. און באווארענען זיך פאר'ן רעגען און שניי. וואס פלעגען דארט פון די בערג, אין גאנצע הויפענס פארפלייצען אונזערע גראבענס (טראנ־שייען).

אין א קאלטער הערבסט נאכט. ווען איך האב געהאט דינסט, און ארומגע־גאנגען קאנטראלירען די פאזיציעס, האב איך ניט ווייט פון מיר דערהערט א קול וואס האט זיך ווי איינגעפלאכ־טען אין דער שטילער נאכט אריין.

לך ארני הצדקה ולנו בושת הפנים!

איך האב מיך פלוצים דערמאנט אז היינט איז די ערשטע סליחות נאכט, א מאדנער געפיהל האט מיך באַ־הערשט. ביי דער גאנצער הארטקייט פון מיין סאלדאטען לעבען אין דער פראנט, האב איך מיך ניט געקענט באפרייען פון ווייכע סענטימענטאלע זכרונות. מיר האט זיך אויסגעוויזען אז איך בין גאר ניט אויפ'ן פראנט. ס'איז אינגאנצען קיין מלחמה ניט אויף דער וועלט. מיט פארמאכטע אויגען האב איך מיך צוגעהערט צום קול וואס האט מיך ווי פארוויגט אין זכרונות.

. . . איך בין א קליין אינגעל. דער שמש קלאפט מיט'ן האמער אויפ'ן לאדען ,,שטעהט אויף צו עבודת הבורא.'' איך שפרינג אראפ דער ערד־שטער פון ווארימען ווייכען בעט. — דער עולם איז פארזאמעלט אין בית המדרש. איך שטעה ביים טאטענס זייט. הער זיך צו צום חזן וואס ציהט מיט א וויינענדיגען קול לך ד' הצדקה,

— — — ווי־אזוי? וואס פאר א נאר־רישע קינדישע געדאנקען. מלחמה! מ—ל—ח—מ—ה! מארדען שיסען בלוט!

איך בין נעהענטער צוגעגאנגען צום פלאץ פון וואנען דאס קול איז געקו־מען, אן עלטערער אידישער סאלדאט מיט א קליין בערדעל איז א דערציטער־טער אויפגעשפרונגען, אויסגעצויגען זיך ווי א סטרונע און סאלוטירט.

— ס'איז היינט סליחות האט ער זיך ווי פארענטפערט.

— זאגט ווייטער האב איך צו איהם גוטמוטיג געזאגט.

פון יענעם טאג אן, האב איך אנגע־הויבען פיהלען א נאהענטקייט צו איהם. ער איז, ווי ער האט מיר שפעטער דערצעהלט, א שוחט פון א קליין שטעדטעל וועמען די צווייטע מאבילי־זאציע ביז אריבער פופציג יאהר, האט ארויסגעריסען פון זיין שטעדטעל, פון ווייב און קינדער, און געבראכט אהער אויפ'ן פראנט.

איך האב אנגעהויבען באמערקען אז דער שוחט, שרעקט זיך זעהר פאר שי־סען; אליין ניט אפגעריכטעט ווי גע־העריג, אויף שנעל געשיקט אין פראנט. פאר ,,קאנאנען פלייש''. דאצו אן על־טערער מענש. פלעגט ער ביי יעדעם מאל ווען דאס שיסען פון שונא'ס זייט האט זיך אנגעהויבען, אנשטאט דאס ערשטע אוועקלייגען דעם קאפ.

און דעקען זיך. פלעגט ער א צעטומל־טער און א דערשראקענער, אויפהויבען דעם קאפ און אויסשפרייטען די הענט ווי צו א תפלה.

איך האב איהם געווארענט, אז ס'איז סכנות נפשות אויפצוהויבען דעם קאפ. ס'ערשטע דעקען דאס הארץ און דעם קאפ.

ערב יום כפור פארנאכט האט אונ־זער אפטיילונג באקומען דעם באפעהל יודען אויסטרעטען!

ווי פון אונטער דר'ערד אפיר האבען אנגעהויבען ארויסקריכען גרופעס אידי־שע סאלדאטען אויף דער גאנצער לי־ניע, שווארצע, פאר'חושכ'טע מיט פארוואקסענע פנים'ער, אויסגעשטעלט זיך אין מיליטערישע רייהען און גע־ווארט אויף א צווייטען באפעהל.

א ראטמייסטער פון אן אונגארישען הוזארען רעגימענט, אויך א איד האט איבערגענומען דאס הויפט קאמאנדע איבער אלע אידישע אפטיילונגען.

פארווערטס, מארש!!

האט געדונערט זיין שטרענג מילי־טערישע שטימע. אונזערע אפטיילונגען געפיהרט פון אידישע אפיצירען, האבען זיך געלאזט אין איין ריכטונג צום נא־הענטען וואלד.

אין וואלד האבען פון אלע זייטען אנגעהויבען צוקומען נייע אפטיילונ־גען אידישע סאלדאטען, דייטשע אי־דען, עסטרייכישע אידען, אפטיילונגען פון די אונגארישע לאנדוועהר.

אין איין האלבער שעה איז זיך אונ־זער אידישע ארמעע צעוואקסען אין אריבער טויזענד מאן.

עטליכע בוימער זיינען אויף שנעל אויסגעהאקט געווארען, אויסגעשטעלט א בימה כ'מט א ,,עמוד'' פון בוימער.

דער פעלדראבינער האט געהאלטען א רעדע מעניננה ריומא, צוגעפלאכטען מיט פאטריאטישע געפיהלען, אונזער פליכט פאר'ן ,,קאיזער און פאטער־לאנד'' און באלד האט מען זיך צוגע־גרייט צו ,,כל נדרי.''

א חזן פון צווישען די סאלדאטען, איז צום עמוד צוגעגאנגען איינגעהילט אין א טלית. און אנגעהויבען מיט דעם טראדיציאנעלען נגון:

כ—ל נ—ד—רי!

איך באמערק די פנים'ער פון די אפיצירען, די אנגעצויגענע מיליטערי־שע דיסציפלין הויבט ביסלעכווייז אן צו פארשווינדען, מיר דאכט זיך אז אויך זיי ווילען וויינען... נאר זיי שע־מען זיך.

אט דארט ניט ווייט פון דער בימה שטעהט א מאיאר, אויך ער איז א איד, דאכט זיך איין קוק זיינער, און ס'גאנ־צע רעגימענט ציטערט, זיינע צוויי שטרענגע וואנצעס זיינען איצט ניט מעהר ווי אנגעצויגענע דראטען, און דער בליק אביסעל ווייכער, מילדער. אוים סאלדאטען, אידען, — אידען, — מארבע פנות העולם.

אויפ'ן צווייטען טאג (יום כפור) הא־בען מיר ניט באקומען די דערלויבניש אפצוהאלטען א גאנצען דינסט. די לא־

אונטער מיר הער איך ווי דער שוחט דאווענט. אט האלט ער שוין ביים המלך, וועלכען ער זינגט שטיל צו.

— הארמאניסט בלאזען!

דונערט דער באפעהל פון אונזער רע־גימענטס קאמענדאנט.

די אטאקע פון'ם שונא האט זיך אנ־געהויבען.

פייער!!!

הערט זיך דער באפעהל אין אלע אפטיילונגען.

א האגעל פון קוילען אויסגעמישט מיט א משונה'דיגע פייפעריי און ווילי־דען ברומען באגעגענען אונז.

— נידער'!

הערט זיך א צווייטער באפעהל ווי פון איין מויל.

מיר ענטפערען דעם שונא אין גע־שלאסענע רייהען. באהאלטענדיג די קעפ אונטער די קליינע בערגלעך ערד.

דאס שיסען ווערט אויף א ווייל שטילער, דער שונא ווייזט אויס גרייט זיך אויף א נייער אטאקע מיט אר־טילעריע.

טראך, טאך, טאך! פיו! פיו! פיו! פייפען ארום מיר. איבער מיר די קוילען פון מאשינגעוועהר און ארטילעריע.

דאס שיסען ווערט שטארקער די קולות און געשרייען ווילדער. מיר דאכט זיך אז איך הער אין טומל דעם שוחט'ס קול.

— לבוחן לבבות. ביום דין! —

איך קוק מיך אום א ווייל, כאטש ס'איז געפעהרליך, איינגעהילט אין טלית, א דערשראקענער, א נערוועזער שרייט ער אויפ'ן קול און הויבט דעם קאפ איעדער מינוט.

— בויגט דעם קאפ צו ד'ערד! ברום איך פון צווישען די ציינער! אבער מיין געשריי ווערט פארשטומט אין טומעל.

— ונתנה תוקף! — שרייט ער שוין אינגאנצען א פארלוירענער, — ומי בחרב, ומי באש, ציטערט זיין שטימע.

טררראך! טררראך!

א שראפנעל האט דורכגעריסען די לופט, געפלאצט ניט ווייט פון מיר. איך בין אינגאנצען פארשיט געווארען מיט שטיקער ערד.

א פאר שריט פון מיר, איז געלעגען דער שוחט, איינגעהילט אין טלית צער־ריסען אויף שטיקער...

אין א פאר טעג ארום, ווען נאך א שווער־עקשנות'דיגען קאמף האבען מיר דעם שונא פארטריבען, ווען כ'בין צוריקגעקומען צו דער ערשטער פאזי־ציע, האב איך באמערקט, פון ביידע זייטען פון'ם וואלד, צוויי נייע פאר־מיליען־קברים, אויף איינעם פון זיי, איז געשטאנען א האלצענער צלם, אויף דעם אנדערען געגענאיבער בלויז א ברעט אויף וועלכען ס'זיינען געווען אויסגעקריצט מיט גרויסע אותיות:

,,פאנד דען העלדענטאד פיר'ס פאטער־לאנד!'' און אונטער די אויפשריפט צוויי שמאלע שורות מיט נעמען. גלייך פון דער 3טער שורה, אין 1טער זייט האט זיין נאמען צו מיר ווי אפירגער־ווינקען, איזראעל אמסטער...

טיג. די מענער נעמען דאס אין באַ־טראכט און זארגען, אז די פרוי זאל האבען א פרויען־געזעלשאפט. עס נעהמען זיך צונויף א פאר צענדליג פרויען, גרינדען זיך א פאראיין, שפי־לען כמעט אלע טאג אין קארטען — אין ,,ברידזש'', ,,ראמי'' א. א. וו.

— מאכען ,,פארטים'', פארוויילונ־גען, הייסט עס, פיקניקען און אויס־פלוגען, סאמע ווייבער. מען טרעפט קיינמאל ניט קיין מאן אויף אזעלכע פארוויילונגען. אביסעלע א קאמישע נאטקע האבען איבערהויפט די מיטינ־גען (זיצונגען) פון די ווייבערישע פאראיינען. מען רעדט און מען רעדט און מען רעדט. און ס'איז קא־מיש טאקע הורבדעם, וואס עס זיינען ווייבער אליין . . . .

דאס איז איבערהויפט ביים מיטעל־לען קלאס, ביי דעם אידישען, פונקט ווי ביים ניט אידישען. די מענער באזארגען די פרויען. ווי באזארגען די פרויען די מענער? — וועט איהר פרעגען. דער תירוץ וועט אפנים זיין, אז זיי באזארגען טאקע ניט. איך ווייס ניט ווי גרויס ס'איז דער פראצענט פון די מענער, וואס האבען חוץ די רעכטע ווייבער אויך ,,לינקע'' ווייבער, אבער קליין איז ער ניט. ס'איז דא א צייטונג. די לייענער היטען אפ זייער צייטונג און דערלויבען ניט, אז מען זאל שרייבען אפיקורסות אין איהר. וועט אימיצער שרייבען, אז די וועלט עקזיסטירט מעהר ווי 5691 יאהר, וועלען די לייענער פראטעסטי־רען, אבער פעליטאנען און ווערטען וועגען לינקע ליבעס וועט איהר אויך אין דער צייטונג טרעפען אהן א שיעור. אפנים, אז כלל בלייבט כלל, געגען פאקטען געהט מען ניט... איצט איז קריזיס, מען מאכט קלענער די בודזשעטען, מען זאגט זיך אפ פון פיל לוקסוס־זאכען, זאגט מען זיך אפ אויך פון געליבטע, וואס זיינען חלוטין ניט קיין ביליג מאכל. א גע־ליבטע וועט זיך קיינמאל ניט באנו־גענען מיט אזעלכע ביליגע זאקען, ווי א געוועהנליכע פרוי. אויף הייטש זאגט מען, אז ווען איינער קומט אריין אין א געשעפט קויפען פרויען־זאקען, פרעגט מען איהם:

—איז דא פאר די געליבטע (פאר דער פרוי) אדער עטוואס פיינערס?

אבער דער קריזיס איז ניט שטארק אלט און דערצו ליקווידירט מען ניט צוערשט די געליבטע. מען באַרעכע־נערט פריהער די הוצאות אויף גע־זעלשאפטליכע ענינים, מען מאכט פריהער קלענער די שטוב־הוצאות און ערשט דערנאך קומט מען צו דער גע־ליבטער . . .

די וועלט זאגט א ווערטעל: ווען א פרוי נארט אפ דעם מאן, ווערט דערפון דער מאן געוואויר דער לעצ־טער. קראהען קראקען שוין אויף די דעכער און דער מאן ווייסט ניט. ניו יארקער מענער—פונקט ווי אלע מע־נער פון דער גאנצער וועלט—נארען אפ די פרויען און די פרויען ווערען

ניט־אידען מעהרער.

איך האב די פראגע פון פאמיליען לעבען באריהרט נאר ביים מיטעל־קלאס ניט הלילה, ווייל איך האלט איהם פאר דער זאלץ פון דער ערד, נאר ווייל ביים אריבען קלאס עקזיס־טירט ניט ספעציעל קיין פאמיליען־פראגע. דאס גאנצע לעבען טויג דא ניט. ביי דער גרויס־בורזשואזיע איז דאס פאמיליען־לעבען פאקטיש ניט עקזיסטירענדיג; וואס פאר א גרויס קאפיטאליסט גט זיך ניט און האט ניט חתונה אמאל פינף אין זיין לע־בען. דער מיטעלקלאס איז דער איינ־ציגער, ביי וועלכען עס עקזיסטירט לפנים די מאראל פון דער איצטיגער ארדנונג און ערשט דא איז פאראן מעהר ליגען ווי אמת . . .

און וואס איז מכח פראסטיטוציע אין ניו יארק? פראסטיטוציע איז דאך א גאנצע קרובה מיט פאמיליען לעבען, ווי מען זאל זיך מיט איהר ניט שעהמען, אפיציעל איז אין ניו יארק פראסטיטוציע פולשטענדיג פאר־באטען, אבער דא חזר'ט זיך איבער די זעלבינע קאמעדיע, וואס מיט'ן ,,פראהיבישאן''. איהר טרעפט א ווייב אין האטעלען און אין ספעציע־עלע הייזלעך און—ס'זאל אונז צו קיין שאנדע ניט זיין—א גרויסער פראצענט פון די קעגנערישעס אין די רעסטאראנען זאגען [illegible]. ווען מען לאדעט זיי [illegible] טייל טהוט דאס פאר איינציגע פארגעניגען און א טייל פאר פרנסה. [illegible] די האטעלען זעהר כשר'איש אין ניו יארק און א מאן מיט א פרעמדער פרוי וועט מען ניט ארויפלאזען, אבער אז א פאר פאק קומט צו א לאבי (פאיע) פון א האטעל מיט א רעגצעל, לאזט מען אריין, און א רעגצעל קריגט מען אין ניו יארק אפילו פאר דרייסיג צענט.

פאראן אין ניו יארק פראסטיטוי־ציע אנשטאלטען, וואס קאנען געבען א היבש ביסעל פאר אפילו די אנ־שטאלטען פון זעלבען מין אין פאריז און אין אנטווערפען. איהר זעהט דא כל המינים ,,ראפינירטע'' אקטען, וועלכע זיי דרייסט מען זאל ניט ווער־לען זיין, קען מען זיי ניט באשריי־בען. עס זיינען פאראן אין ניו יארק אנשטאלטען פון האמאסעקסואליזם און לעסבישע א. ז. וו. און פרויען האנדעל פעהלט חלילה אויך ניט. אין משך פון מיין זיין אין ניו יארק האב איך אין א אידישער צייטונג געלייענט אן ענטפער צו א גרויסע אידין, וואס באקלאגט זיך, אז א איד, וואס האלט א שיינקעל און א הייזעל, קומט צו זיי אין שוהל אריין. די צייטונג האט געענטפערט, אז ארויסטרייבען קאן מען איהם ניט—אין ניו יארק איז דער גאנצער ענין א לייכטערער, ווי אין בוענאס איירעס—אבער קיין נדר און נדבה זאל מען ביי איהם ניט נעהמען. און דער דערמאנטער איד איז מסתמא ניט איינער אויפ'ן יריד.

(שלוס אויף פיידזש 6)

נפתלי הארב

(ערצעהלונג)

פון י. גאטליב

א נידעריגער, אויף קורצע פיס, מיט לאנגע, מאלפישע הענט, מיט א לאנגען, שפיציגען נאז, מיט א מורא'דיגען ברייטיגען מויל, מיט א דארען, ברוינעם, געשטופעלטען פנים, פון וועלכען עס בלישטשען ארויס צוויי קליינינקע, מיוזעלישע, ביטרע אויגעלאך און מוט צוויי הויכע הויקערס, פון הינטען און פון פארענט, — אט־א־דאס איז דער פארטרעט פון נפתלי הארב.

נפתלי'ן קענען אלע אין שקודיטשיסק. ער איז א יתום, „א זיבעציגיאריגער יתום", אזוי זאגט נפתלי אויף זיך אליין און טהוט דערביי א ביטרען שמייכעלע. וואהנען וואוינט ער ביי מלכה'ן דער אלמנה אויפ'ן פיידעם־שטיבעל. טאן טהוט ער גארניט און לעבט לעבט ער פון די צעהן דאלאר, וואס זיין איינאיינציגע שוועסטער — א צאהן־דאקטארין — שיקט איהם צו פון אמעריקא יעדען פופצעהנטען אין חודש. די דאזיגע צעהן דאלאר קלעקען איהם אויף עסען און דיהרה־געלט. קיין קליידער מאכט ער זיך ניט. די לאנגע שיך מיט די שפיציגע, אלטמאדישע נעז און דעם גרויען היבש אפגעבליאקעוועטען אנצוג טראגט ער שוין אודאי א יאהר 20. זומער שפאצירט ער מיט אן אנטבלויזטען קאפ. „אזוי איז געזונטער" — דערקלעהרט ער. ווינטער טהוט ער אן אויפ'ן קאפ א „קוטשמע", פארוויקעלט זיך אין א „דעמיסעזאנעם" פאלטא און — פארטיג.

נפתלי האט ליב צו שפאצירען. צייט פארמאגט ער א סך. שלאפט ער דורך די איינזאמע נעכט זיך גוט אויס, שטעהט אויף אינדערפריה, כאפט אריין אין קוידענאווער שטיבעל א שחרית, ביסט עפעס צו און לאזט זיך ארויס אין גאס. ער שפאצירט זיך רוהיג־געלאסען איבער די שמאלע, הילצערנע טראטוארען, באגריסט זיך מיט באקאנטע און פינקעלט דערביי מיט זיינע ביטרע, מיזועלישע אויגעלאך. און אין דער אמת'ן: וואס פעהלט איהם נפתלי'ן? גארנישט! ער איז א פרייער פויגעל! זיין וועלטעל וועט ער שוין ווי עס איז דורכשפארען. פארשטעהט זיך: אליין, וועגען חתונה קלעהרט ער ניט. ס'איז ניט פאר איהם, געדאכט. קיינער וועט איהם ניט נעהמען מיט זיינע צוויי הויקערס.

נפתלי שפאצירט אזוי ביי א פאר שעה און כאפט זיך דערנאך אריין צו

גע, געקרייזעלטע אויף ארויף וואנצעס. אין יענע „שעהנע" צייטען איז נפתלי געוועזען זעהר לינק געשטימט. קארל מארקסען האט ער געקענט אויף אויסווענינג. מיט לענינ'ען און מיט די „איבעריגע" האט ער זיך אויך „איספראוועט." א מויל פארמאגט נפתלי — פעך און שוועבעל. האט זיך איהם פארוואלט „א פרואוו טאן די כחות." ער האט זיך צונויפגעזוכעט מיט'ן שטעדטעלשען „קאנספיראטיווען קעמערל" און מען איז אוועק „אגיטירען" צווישען די סאלדאטען פונ'ם „פארבלאנדזשעטען" גארניזאן. נאך א פלאמפיירדיגע רעדע, וועלכע האט זיך געצויגען פיער שעה נאכאנאנד האט נפתלי אריבערגעצויגען דעם גאנצען גארניזאן „אויף זיין זייט." די סאלדאטען האבען דאן געטאן איין קליינינקייט: מען האט געשאסען דעם עלטסטען, וועלכער אז געווען „קעגען" און אויף זיין ארט האט מען באשטימט נפתלי'ן...

נפתלי האט מיט'ן גארניזאן אוועקגעמארשירט קיין ווילנע — העלפען די באלשעוויקעס... אין ווילנע האט נפתלי א קורצע צייט געקערט וועלטען, ער איז געווען פארזיצער פון טשעקא און פלעגט מיט די איינענע הענט אונטערשרייבען טויט־אורטיילען... אט אזא צייט איז עס דאן געווען!... אינגיכען, אבער, זיינען אנגעלאפען די פאליאקען. נפתלי'ן האט מען פארנומען שרעקליך צעממית'ט און פארמשפט צום הענגען. בדרך נס איז נפתלי אנטלאפען פון דער תליה און געקומען צופוס אין שקודיטשיסק...

אהיים האט זיך נפתלי אומגעקערט א בעל תשובה. ער האט פארברענט אלע סאציאליסטישע ביכער און געווארען א דאוונער אין קוידענאווער שטיבעל. תחילת האט מען אין שטעדטעל געלאכט, געוויצעלט זיך איבער זיינע „משוגעת'ן." דערנאך האט מען זיי בארוהיגט. נפתלי נפתלי האט דעם מאל ניט געשפאסט. ער איז געווארען א הויזער חסיד און האט, אפילו, אויפגעהערט צו שערן די בארד.

פון צייט צו צייט, אבער, פלעגט נפתלי'ן באפאלען א דריקענדיגער אומעט. עס פלעגט זיך איהם פארוועלען „א פרואוו טאן די כחות"... אבער שקודיטשיסק איז א פארגרעבטע און פארפאסטע שטעדטעל. די אידען ווייסען נאר צוויי זאכען: פרנסה און רכילות...

פוסטאפעטשקע גע'חנ'דעלט דער „אייביגער שירעם." זיין פנים האט געשיינט — און זיין בארד, וועלכע באשטעהט פון דריי געצעהלטע האר, אט די דאזיגע טשיקאווע בארד האט זעהר אפט אפטימיסטיש געשמייכעלט...

נפתלי האט געשפאנט אין א נייעם ברוינעם אנצוג, אין נייע ברוינע „מעסטעס" און אין א נייער ברוינער שליאפע.

— וואוהין איילט זיך דאס אזוי צופרידען דאס דאזיגע פארל — האבען זיך די שקודיטשיסקער אידען שטארק געוואונדערט.

— דאס געהען זיי צו זלאטע דער בעקערין — האט אפגעראפארטירט שיינדעל די מעקלערין, א שווארצע אידענע מיט א מאנספילשען קול.

— נפתלי שדכנ'ט זיך צו זלאטעס בת יהודה, די, וואס מיט דער איין אונאיינציגער אויגעל!...

— ברוכים הבאים, סארא געסט! — האט זיך זלאטע די בעקערין, א דיקע נידעריגע אידענע — שטארק דערפרעהט. — גיטעל, וואו ביסטו? זעה, ווער ס'איז געקומען, רב פוסטאפעטשקע מיט נפתלי'ן!

זלאטעס בת יחידה, גיטעל די רויטע, איז אריין פון צווייטען צימער. זי איז אויך א נידעריגע און א דיקע, ווי איהר מאמע, מיט ציגעלר־רויטע האר און מיט איין אויגעל, א גרינעם און א צעשראקענעם. זי האט דערזעהן נפתלי'ן, און אויסגעפוצטען און צעטומעלטען און איז נאך רויטער געווארען. זי, גיטעל, האט נפתלי'ן גוט געקענט. פארשטעהט זיך, ניט פערזענליך. צו דעם איז עס ניט געקומען. אבער זי האט וועגען איהם א סך געהערט אין שטעדטעל. אויך אויפ'ן גאס פלעגט זי איהם אפט טרעפען. און אט זעהט זי איהם גאר נאהענט לעבען זיך. ער באגריסט איהר זעהר העפליך און צעשמייכעלט זיך מיט יענעם באקאנטען ביטרען שמייכעלע.

עטליכע מינוטען זעהר שווערע, שטומע. דערנאך פארוויקעלט זיך א געשפרעך. נפתלי דערצעהלט וועגען זיינע איבערלעבונגען אין ווילנע. אין יענער „שעהנער" צייט, ווען ער איז געווען „אויפ'ן פערד", וואס ווייטער רעדט נפתלי געלאסענער, רוהיגער, ער נעהמט אפענער באטראכטען גיטעלס איין־און־אויגען פנים.

דער קאמף ארום ביר־נערליכע סטודענטען־רעכט אין עסטרייך

(שלום פון פיירוש 4)

צווישען אט דער משומדים־קאטעגאריע ניט פאראן קיין פאליטישער אדער פראגראמאטישער צוזאמענהאנג נעהן זיי אבער פארט ענג פאראייניגט אין קאמף געגען דאזיגען געזעץ. עטליכע פאליטישע זשורנאליסטען פון אט דער קאטעגאריע זיינען ארויס מיט אן אויפרוף פון שווערען מוסר אויפ'ן אדרעס פון דר. סייפעל און קארדינאל־ערצבישאף פיפל, ווי אזוי זיי קאנען אלס קאטוילישע פאליטיקער צולאזען אזא געזעץ, וועלכעס שליסט אויס פון דייטשען פאלק אזעלכע אפשטאמלינגע וואס זיי און זייערע עלטערן האבען גענומען דעם סאקראמענט פון קריסטליכע קירכען? דער אויפרוף איז אין א געוואלדיגער צירקולאציע פארטיילט געווארען צווישען די הויכע קריסטליכע געזעלשאפטסקרייזען און ס'האט טאקע פאלד געהייסען, אז איינצעלנע קאטוילישע קלעריקער זיינען מיט דעם געזעץ ניט צופרידען. אבער די אמטליכע „רייכספאסט" פון דער קריסטליכסאציאלע פארטיי האט איצונד געענטפערט קלאר און דייטליך, אז „דאס שמד־סאקראמענט האט קיין שום שייכות ניט מיט דער פאלקסצוגעהעריגקייט. דאדורך ענדערט זיך ניט די פאלקסאבשטאמונג. מ'האט דערמיט געענדערט די רעליגיע, אבער ניט דאס פאלקסטום. קריסטענטום איז ניט קיין פאלק און ניט קיין שטאאט, נור א רעליגיע. מיט'ן איבערטרעטען אין א קריסטליכער רעליגיע, האט מען זיך איינגעגלידערט אין א קירכע פון יעזוס אלס רעליגיעזער געמיינשאפט, אבער ניט אין א פעלקישער אדער שטאאטליכער געמיינשאפט". די „רייכספאסט", באטאנט דערביי זעהר פעסט אז אזוי וועט עס בלייבען און דורך דער באגריף־פארמישונג וועט מען ניט לאזען פאלען דאס נאציאנאלע סטודענטען־רעכט. דאס געזעץ וועט באחד אדורכגעפיהרט ווערען אין'ם פראקטישען לעבען אויף אלע עסטרייכישע הויכשולען. עס וועט זיין אין דעם געזעץ גלייכבארעכטיגונג פאר יעדער סטודענטען־נאציע.

אט דאס לעצטע איז די הויפט־פראגע און מ'וועט מוזען אפווארטען מיט'ן לעצטען ווארט, ביז דאס

נייעס און קוריאזען פון דער אַלטער היים

מאן שפילט 6 מאנאט צייט די ראלע פון א פרוי און פארפיהרט א מאן

אין ליווערפולער קרייז־געריכט איז אויסגעהערט געווארען א סענסאציאנעלע געשיכטע. דער אנגעקלאגטער איז געווען א יונגערמאן, אויגוסטין דזשאזעף האל, 21 יאהר אלט, וועלכער איז ערשינען אין געריכט, אנגעטאן אלס א פרוי אין א קלייד מיט שפיצען.

יידער דער פראצעס האט זיך אנגעהויבען, האט זיין אדוואקאט געבעטען, דאס מען זאל ערלויבען זיין אנגעקלאגטען זיך אנטאן מענער קליידער, כדי עס זאל נישט הערשען קיין פאר־אורטייל געגען איהם.

דער ריכטער האט געזאגט, אז עס איז טאקע א כארנע זאך, דאס א מאן זאל ערשיינען אין געריכט אין פרויען־קליידער, אבער אזוי איז ער געגאנגען ווען ער איז ארעסטירט געווארען, און אזוי איז נויטיג צוליב די ערקלערונג פון די עדות, אז דאס געריכט זאל זעהן ווי ער האט אויסגעזעהן אלס פרוי. דער ריכטער וועט איהם ערלויבען אנטאן מענער־קליידער נאך דעם, ווי מען וועט האבען אויסגעהערט די עדות פון דער אנקלאגע.

דער אדוואקאט פון דער אנקלאגע בעט, אז מען זאל איהם ערלויבען רעדען וועגען אנגעקלאגטען אלס „זי", כדי עס זאל זיך פאסען צו זיין קליידונג.

די משונה'דיגסטע זאך אין דער קלאגע, זאגט דער אדוואקאט, איז וואס דער אנגעקלאגטער האט איבער 6 מאנאטען צייט זיך אנגעגעבען אלס פרוי און עס איז איהם געלונגען אבצונארען איינינע מענשען, צווישען זיי א מאן, דזשארדזש בארואס. דער דאזיגער מאן האט בפירוש געמיינט, אז האל איז א פרוי, און האט מיט איהר (דאס הייסט מיט איהם) געוואוינט צוזאמען. זיי האבען צוזאמען זאגאר גערעדט וועגען אפיציעל חתונה האבען.

האל — זאגט ווייטער דער אדוואקאט — האט דערצעהלט בארואס'ן, אז זי (דאס הייסט ער) וועט באקומען פינף טויזענד פונט, און „זי" מוז זיין אין לאנדאן. שפעטער האט בארואס „איהר" געזאגט, אז „זי" מוז זיך צוריקקעהרען קיין סט. העלענס, ביי ליווערפול, און אנגעקלאגטען זיך איבערצוטאן, און ער איז ערשינען אין מענער־קליידער. ער האט ערקלערט, אז ביי זיינע עלטערען אין דער היים האט מען איהם באהאנדעלט אלס א מיידעל. ער האט אויך געשפילט מיידעלשע ראלען אין א טעאטער פארשטעלונג. ביז צו דער עלטער פון 6 יאהר האט ער זיך געשפילט מיט מיידעלשע צאצקעס, און דערפאר האט ער א נייגונג צו טראגען פרויען קליידער. ער ליבט צו געהן אזוי געקליידעט. עס שטעלט איהם צופרידען, ווען מען האט איהם ארעסטירט אין בלעקפול, האט ער געהאט א האנט־ביטעל, מיט פודער און זאגאר רוזש זיך צו מאכען רויטע ליפען.

דר. ראנקין, א פסיכיאטער פון ליווערפול, באריכטעט, אז האל איז נישט קיין דעגענעראט. ער האט אבער נייגונגען און א מענטאליטעט פון א פרוי. א צווייטער דאקטאר האט דאס באשטעטיגט.

דער ריכטער האט פרמשפט האל'ן צו 1 מאנאטען שווערע תפיסה. הויפטזעכליך פאר אבנארען דעם מאן בארואס. ווען דער אורטייל איז ארויסגעגעבען געווארען, האט האל זיך צעוויינט.

בערד פון 2 שוואגערס געפראכט אין געריכט אלס „באווייז"

ווען קיין פרנסה איז נישט, ווען פרוי און קינדער בעטען עסען, איז דאן געוויס נישט גוט אויפ'ן הארצען, פארגעסט מען אלץ אין דער וועלט, מען פארגעסט אפילו זעהר נאהענטע קרובה־שאפט.

מרדכי קלוגמאן און יוסף מעזינגרהייט זענען צוויי שוואגערס, זיי האבען ביידע פאר פרויען צוויי שוועסטער. די געשעפטען פון ביידע שוואגערס זענען לעצטענס נישט גאר קיין „פויגעלדיגע." אפטמאל, און גאנץ אפט, טרעפט, אז זיי קומען צו זייערע פאמיליעס, נאך א שווערען טאג פון ארומלויפעניש איבער די גאסען פון ווארשא, אהן א גראשען געלד אויף א לאבען ברויט.

לעצטענס האבען זיך ביידע שוואגערס צוזאמענגעטראפען אין טויער פון

וויטש פיער מאל אויסגעשאסען.

די שכנים האבען די פארוואונדעטע אבגעפיהרט אין האספיטאל. קיין לעבענס־געפאהר דראהט איהר נישט. יאנקעלעוויטש'ן אזוי געלונגען נעלם צו ווערען.

דער צווייטער ארבייטער, גבריאל בוגאיעווסקי, וועלכער האט בייגעוואהנט די גאנצע בלוטיגע סצענע, איז בלויז אבגעקומען מיט שרעק.

האט זיך גע'סמ'ט זעקס מאל אין איין יאהר צייט

לייב הובערמאן צעהלט איינאנצע 20 לעבענס־יאהר, קראנק און צובראכען איז ער אבער ווי אנ'אלטער מאן. שוין יאהרען ווי ער וואלגערט זיך אין „ציירק" (דזיקא 4 צווישען שכורים און פארברעכער און קאן זיך אלץ נישט צוגעוועהנען צו זיין ביטערען גורל.

אין משך פון דעם לעצטען יאהר האט לייב הובערמאן שוין מאל פארזוכט זיך צו נעהמען דאס לעבען, אלע מאל איז אבער געלונגען איהם צו שיקען צוריק צו זיין צובראכען לעבען. איצט האט ער זיך צום זעקסטען מאל אין פארלויף פון דעם יאהר גע'סמ'ט מיט עסיג־עסענץ.

אין א שווערען צושטאנד האט איהם די גיכע הילף אבגעפיהרט אין אידישען שפיטאל.

א העפליך בריוועל פון גנבים

מ. פאסענשטיין (באניפראטערסקא 3) איז מיט איניגע טעג צוריק געפאהרען אין א קאר, וואו מען האט ביי איהם פון קעשענע ארויסגע'גנב'עט 500 זלאטעס מזומן און וועקסלען אויך אויף אזא סומע.

איצט האט פאסענשטיין באקומען א בריוו פון די גנבים אין זעהר א פריינדליכען טאן געשריבען, אין וועלכען זיי טיילען איהם מיט, אז זי האבען ביי איהם ארויסבאקומען דאס געלד פון קעשענע. זיי טיילען איהם מיט, אז וועגען אומקעהרען דאס מזומן געלד איז נישטא וואס צו רעדען, נאר אויב ער וויל באקומען צוריק זיינע וועקסלען,

וועט דאס איהם קאסטען נייע הונדר[ט] זלאטעס. זיי האבען איהם אויך מיטגעטיילט, אז וועגען דער טראנזאקצ[יע] וועלען זיי זיך מיט איהם טעלעפאנ[יש] דורכרעדען.

רב האט פארנעשלאגען פלאן פאר פאליטישען ציוניזם

(שלום פון פיידוש 5)

ארונטערגעלאזען פון הימעל אן עמודאש און אויף איהם זיינען אנגעשריבען מיט אותיות פון פייער: „וישבו בנים לגבולם" — און קינדער [ל]עלען זיך אומקעהרען צו זייער גרענע[ץ]...

ער קומט אין גלות, פיהרט [...] פאגאנדא, באוועגט די „כל יש[ראל] חברים" צו טאן עטוואס אין [ארץ] ישראל. די רעזולטאטען זיינען [...]נע. אין ארץ ישראל פאנגע[ן ...] פארשפרייטען רכילות'ן געג[ען] פון די „חלוקה" אידען.

טיידיגט און קעמפט און א מ[...] אויסגעמאטערטער קערט ער [...] קיין ארץ ישראל.

פינף יאהר האט ער נאך ג[...] אין ארץ ישראל. ד' תשרי, ת[...] (1878) איז ער אוועק פון דער [...] אין עלטער פון אכציג יאהר. זיין קאמף איז אבער ניט פארלארען געגאנגען.

און א לעגענדע וועט זיך טראגען:

— די פאמיליע פון הערצל האט געוואוינט אין אונגארן. שפעטער האט זיך די פאמיליע באזעצט אין סעמלין, סערביע. דארט האט געלעבט הרב יהודה בן שלמה חי אלקלעי. ער האט געשריבען ספרים און וועלכע ער האט געוועקט צו אידישער אויסלייזונג און די ספרים האט געלערענט שמעון (ליב) יהודה הערצל, דער זיידע פון טעאדאר הערצל.

דער זיידע האט עטוואס דערצעהלט זיין אייניקעל און ווער ווייסט אויב די דאזיגע ערצעהלונגען, וואס טעאדאר הערצל האט געהערט אין זיין

עד פוינגל! זיין וועלטעל וועט ער שוין
ווי עס איז דורכשפּאַרן. פאַרשטעהט
זיך: אליין, וועגען חתונה קלעהרט ער
ניט. ס'איז ניט פאַר איהם, געדאַכט.
קיינער וועט איהם ניט נעהמען מיט
זיינע צוויי הויקערס.

נפתלי שפּאַצירט אזוי ביי א פּאָר
שעה און כאַפּט זיך דערנאָך אריין צו
לייזער פונק'ן אין קראָם. לייזער פונק
דער שניט קרעמער — א הויכער, מאָ־
גערער איד מיט בלויע, קורצזיכטיגע
אויגען אהינטער אלמאָדישע „שפּאַקו־
לען" — איז דער איינציגער תושב אין
שקודיטשיסק, מיט וועמען מען קען
אויסריידען א פּאָר „געלערנטע ווער־
טער." אלייזער פונק האָט אמאָל גע־
לערנט אין לידער ישיבה, ניט נאָר
תלמוד און פּוסקים האָט ער געלערנט
נאָר אויך רוסיש, די רוסישע ליטעראַ־
טור, פיזיקע, אלגעברע און לאַטין...
נפתלי האָרב האָט אין קיין ישיבות
נוט געלערנט, אין קיין אוניווערסי־
טעטען — אודאי ניט. ווארום, ווי קומט
צו א זוהן פון אן אידישען אָרימען
שוסטער אזא השגה? נפתלי האָרב
האָט, אָבער, „געשטודירט" אליין,
„מיט'ן איינענעם קאָפּ" און א קאָפּ
פאַרמאָגט נפתלי א גאוניש'ען. אזוי
מיינען די שקודיטשיסקער עם־הארצי־
שע תושבים.

נפתלי האָרב, אז ער הויבט אָן צו
רעדען, וועט איהר איהם שוין ניט איר־
בערשפּאַרן מיט טויזענד מיילער. זיין
גאַנצער כח, נפתלי'ס ליגט אין זיין
ברויטען מויל. עס שיט זיך פון איהם
ווי פון א צעלעכערטען זאק. דער
„כוזרי" איז דער בוזרי, נאַפּאָלעאָן איז
נאַפּאָלעאָן, עלעקטרע איז עלעקטרע...
וועגען אלץ ווייס ער, נפתלי, און טאקע
„אויף די גאַנצע הונדערט פּראָצענט",
ווי ער נפתלי, האָט ליב זיך אויסצו־
דריקען...

לייזער פונק איז העפסט צופרידען,
דערזעהענדיג, אויפ'ן שוועל נפתלי'ס
קליינע, צעהויקערטע פיגורל. קיין לייי־
זונג איז סיי ווי ניטא, א שלעכטע
צייט. און קראָם איז כמעט פינסטער.
עס שמעקט מיט טוכלע, לייזערן איז
עפּעס אָנגעדראָלען אויפ'ן הארצען. אין
אזא מאָמענט איז ווי געוואונשען
אראָפּצוריידען זיך, צעשטרייען די פּע־
סימיסטישע מחשבות מיט א דיסקו־
סיעלע איבער יהודה הלוי, איבער דעם
„בעל התניא" אָדער גאָר וועגען ראַ־
טען־מאַכט...

אין הלכות־ראַטען־מאַכט איז נפתלי
האָרב א גרויסער ידען. וועה, וועה,
אָבער, ער, נפתלי, — ער ווייס דאָך
שוין אודאי וואָס אזוינס ראַטען־מאַכט
שטעלט מיט זיך פאָר. ער, נפתלי, האָט
דאָך עפּעס אמאָל געשפּילט גאָר־גאָר א
וואַזשנע ראָלע... געווען איז עס אין
אכצעהנטען יאָהר. די דייטשען האָבען
נאָר וואָס געהאַט אָפּגערייניגט ווילנער
געגענד און אויף ווילנע האָבען זיך
פאַרמאָסטען די באָלשעוויקעס. אין
שקודיטשיסק, אין נפתלי'ס היימשטעד־
טעל, האָט זיך דאַן ארומגעדרעהט עפּעס
א מיליטערישער גאַרניזאָן, וועלכער
האָט „פאַרבלאָנדזשעט אין וועג." אזוי
האָט פאַר די נייגעריגע און שרעקעדיגע
אידען דערקלעהרט דער עלטסטער פון
גאַרניזאָן, א ריזיגער קאָזאַק מיט לאַנ־

הערט צו שערן די באָרד.

פון צייט צו צייט, אָבער, פלעגט
נפתלי'ן באַפאַלען א דריקענדיגער אוי־
מעט. עס פלעגט זיך איהם פאַרוועלען
„א פּראָווו טאָן די כחות"... אָבער
שקודיטשיסק איז א פאַרגרעבטע און
פּראָסטע שטעדטעל. די אידען ווייסען
נאָר צוויי זאַכען: פּרנסה און רכילות...
ניטאָ מיט וועמען אויסצוריידען „א גע־
לערנטען וואָרט." דאַן פלעגט זיך
נפתלי אריינכאַפּען צו לייזער פונק'ן
אין קראָם.

* * *

— וואָס וועט זיין פון דיר דער
תכלית? — אזוי רופט זיך איינמאָל
אָפּ צו נפתלי'ן פּאָסטאָפּעטשקע דער
שדכן, — וואָסי — טהוט נפתלי האָרב
א ביטערן שמייכעלע — איהר ווילט
מיר, אפשר, חתונה מאַכען? — אָט־
אָט, געטראָפען, ווי איך בין א איד —
צעציקעלט זיך פּאָסטאָפּעטשקע דער
שדכן אויף זיין ציגעשען קול'כעל. דער
געשפּרעך קומט פאָר אין קוידענאָווער
שטיבעל, ס'איז נאָך שחרית. א לויטע־
רער פריהמאָרגען אין אָנהויב ניסן.

— איהר ווייסט דאָך, דאַכט זיך.
אליין; רב פּאָסטאָפּעשקע — קרעכצט
נפתלי — מיט אזא אויסזעהן, ווי מיי־
נער, און ביי מיינע יאָהרען, וועט מיך
קיינער ניט וועלען. מיר געהט שוין,
ברוך השם, דאָס אכט און דרייסיגסטע.

— פאַרלאָז זיך אויף מיר — צי־
קעלט פּאָסטאָפּעטשקע האַפּערדיג — אז
פּאָסטאָפּעטשקע דער שדכן זאָגט, איז
חוק ולא יעבור. — טאָ לאָמיר הערען
קלאָרע דבורים — ווערט שוין אויך
נפתלי האַפּערדיגער — ווער איז די
פלונית'טע? — די פלונית'טע — צע־
ציקעלט זיך פּאָסטאָפּעטשקע דער שדכן
מיט'ן ניגון פון דער הפטורה — די
פלונית'טע איז שוין איינמאָל א מויד,
א מויד א צימעס — גיטעל, זלאַטע
דער בעקערינס! — גיטעל? — דער־
שרעקט זיך נפתלי האָרב — גיטעל די
רויטע? זי איז דאָך אויף איין אויג!...
— און וואָס האָסטו געמיינט — צע־
כעסט זיך פּאָסטאָפּעטשקע דער שדכן
— אויף צוויי אויגען, א כלה אויף
צוויי אויגען וועט אויף אזא ווי דו
א שפּיי טאָן. אָט וואָס!

אויף נפתלי'ס פּנים באַווייזט זיך
דער באַקאַנטער ביטערער שמייכעלע. יע,
יע, ניטאָ מיט וואָס אויסצונעהמען. ער,
נפתלי, ווייס גוט זיין אייגענעם ווערט,
מען טאָר ניט צופיל בראַקירען... און
ער טוט שוין פאַרזיכטיג א פרעג: נו,
און זי, גיטעל, הייסט עס, איז מסכים?
— מיט אַ־דאָס פאַרלאָז זיך אויף מיר
—ווערט שוין פּאָסטאָפּעטשקע דער
שדכן ווידער האַפּערדיג — אז פּאָס־
טאָפּעטשקע דער שדכן זאָגט, איז חוק
ולא יעבור!...

* * *

אין איינעם א פריהמאָרגען, ס'איז
געווען חול המועד פּסח, האָבען די
שקודיטשיסקער נייגעריגע תושבים
דערזעהן, ווי נפתלי שפּאַנט זעהר האַ־
פערדיג ביי דער רעכטער זייט פון פּאָס־
טאָפּעטשקע דעם שדכן. דעם שדכנ'ס
היבש ביכעל, א בייכעל פון א טראַ־
געדינגער אידענע אין די „הויכע מאַ־
נאַטען". האָט זיך לוסטיג געקייקעלט
פאָראויס. אונטער'ן אָרעם האָט זיך ביי

שטומע, דערנאָך פאַרוויקעלט זיך א
געשפּרעך. נפתלי דערצעהלט וועגען
זיינע איבערלעבונגען אין ווילנע. אין
יענער „שעהנער" צייט, ווען ער איז
געווען „אויפ'ן פערד", וואָס ווייטער
רעדט נפתלי געלאַסענער, רוהיגער, ער
נעהמט אָפּענער באַטראַכטען גיטעלס
איין־און־אויגען פּנים.

ווען ניט „דאָס", וואָלט זי געווען
גאָר נישקשה. — אזוי טראַכט ער,
נפתלי, און כאַפּט בשעת מעשה אויף
זיך אן אָבסערווירענדיגען איינאויגיגען
קוקעל פון גיטעל'ס זייט... אויך זי
טראַכט עפּעס. — ווען ניט דער דאָפּעל־
טער האָרב זיינער — טראַכט זי אַר־
מעטיג — וואָלט ער געווען צו דער־
ליידען. ער רעדט אזוי אינטערעסאַנט.

אין דערזעלבער צייט שושקען זיך
אין צווייטען צימער פּאָסטאָפּעטשקע
דער שדכן מיט זלאַטען דער בעקערקע,
און אָט באַווייזט זיך זלאַטע און נעמט
גרייטען צום טיש.

— פאַרשטעהט איהר מיך — דער־
קלעהרט זי— ס'איז פּסח. די בעקעריי
שטעהט ביי מיר א קאַלטע. מיר וועלען
זיך מוזען באַגנוגענען מיט אייער־מצה
און מיט ווין. גיטעל, כאַפּ זיך אריין
צו ראובנ'ען נאָך א פונט ניס!...

אויפ'ן גאַס שטעלט פּאָסטאָפּעטשקע
אָפּ נפתלי'ן און טהוט א פרעג: זי גע־
פעלט?

— כ'מיין — צעקרעכצט זיך נפתלי
אין א שרפה איז א ציג אויך א
בהמה!...

— איז אָפּגעמאַכט—צעציקעלט זיך
פּאָסטאָפּעטשקע — תנאים שרייבען
מיר היינט אָוונד און די חתונה, דער־
כען קען מען באַשטימען אויף ל"ג
בעומר...

* * *

די חתונה איז פאַרגעקומען ביי זלאַ־
טע דער בעקערין. נפתלי איז שוין דאַן
געווען איהרער א תן בית. אם ירצה
השם, איבער הונדערט און צוואַנציג
יאָהר וועט צו איהם געהערען די גאַנ־
צע שטוב, דער גרויסער פּרוכט גאָר־
טען און אויך די בעקעריי... קיין סך
געסט זיינען אויף דער חתונה ניט גע־
ווען, דערפאַר, אָבער, זיינען דערהאַל־
טען געוואָרען א סך טעלעגראַמעס —
פון דער כלה'ס צד... פון חתנ'ס צד
איז אָנגעקומען נאָר איין בריוו — פון
דער שוועסטער, די צאָהן־דאָקטערין,
וואָס אין אמעריקא. זי גראַטולירט
נפתלי'ן צו דער חתונה און שיקט איהם
א טשעק אויף צוואַנציג דאָלער: צעהן
דאָלער ווי געוועהנליך יעדען חודש, און
די איבעריגע צעהן—א חתונה מתנה...

ניו יאָרקער ספרדישער ציון־פיהרער נסים באַכאַר, באַערדיגט אויף הר הזיתים

ירושלים, דעצ. 25. (איטא) —
דער קערפּער פון דעם ספרדישען
ציון פיהרער, ניסים באַכאַר, וועלכער
איז אהער געבראַכט געוואָרען פון ניו
יאָרק, איז נעכטען באַערדיגט געוואָ־
רען לעבען די קברים פון באַכאַר'ס
עלטערען אויף דעם הר־הזיתים.

די לויה האָט זיך אָנגעהויבען פון
דער „אַליאַנס" שול. הספּדים זיי־
נען געהאַלטען געוואָרען דורך דוד יע־
לין, מיוחס און הרב אלמלה.

פּראַקטישען לעבען אויף אלע עסט־
רייכישע הויכשולען. עס וועט זיין
אין דעם געזעץ גלייכבאַרעכטיגונג
פאַר יעדער סטודענטען־נאַציע.

אָט דאָס לעצטע איז די הויפּט־
פראַגע און מ'וועט מוזען אָפּוואַר־
טען מיט'ן לעצטען וואָרט, ביז דאָס
געזעץ וועט פאַרעפענטליכט ווערען.
אויב ס'וועט ווירקליך פאַרזיכערען
גלייכע רעכט פאַר אלע סטודענטען־
נאַציעס, וועט נאָך אויך זיין א
שטאַרקער ספק, צי וועט דאָס געזעץ
אויך פּראַקטיש אזוי אָנגעווענדעט
ווערען. ווארום אויב יא, צי וואָס־
זשע מאַכט די אַנטיסעמיטישע סטו־
דענטענשאַפט בכלל און די האַקענ־
קרייצלערישע בפרט אזא נערודער
דערמיט? עס פרעגט זיך, פון ווען
אָן האָבען די נאַציאָנאַל־סאָציאַליס־
טען אזא הייסען אינטערעס צו געבען
דער אידישער סטודענטענשאַפט נע־
בען דער בירגערליכער גלייכבאַרעכ־
טיגונג אויך נאָך נאַציאָנאַל אידישע
מינאָריטעטען־רעכט, אָנגענומען אפי־
לו, אז זי וויל דערמיט פּטור ווע־
רען פון די סאָציאַליסטישע און קאָ־
מוניסטישע אידישע סטודענטען און
זיי ארויסטרייבען פון דער דייטשער
סטודענטען־נאַציע אין א מיש־נאַציע
אריין. וועט מען נאָך אלץ מוזען אָפּ־
וואַרטען, ווי אזוי דאָס געזעץ וועט
זיך פּראַקטיש אויסווירקען אויף די
הויכשולען און ווי אזוי די אידישע
סטודענטענשאַפט מיט איהרע פילע
פּאַרטייען וועט זיך אָרגאַניזירען אין
די ראַמען פון נייעם נאַציאָנאַליטעט־
טען־געזעץ.

צווישען די ציוניסטישע גרופּירונ־
גען האָט אָבער שוין אָנגעהויבען אויסגע־
בראָכען דער קאַמף: אז אָדער ניט
אָננעהמען דאָס סטודענטענרעכט, יא
אָדער ניט שאַפען א אידישע סטודענ־
טען־נאַציע אויפ'ן באַזיס פון „צוגע־
הערינג צום אידישען פאָלק", יא אָדער
ניט אָננעהמען פון אַנטיסעמיטישע
הענט א מתנה פון אידישען מינאָ־
ריטעטען־רעכט.

דער אָפיציעלער ציוניסטישער לאַנ־
דעסקאָמיטעט פון עסטרייך (אלגע־
מיינע ציוניסטען) האָט פאַרעפענט־
ליכט אין דער ווינער ליבעראַלער
פּרעסע א באַשלוס געגען דאָזיגען
סטודענטענרעכט. די רעזאָלוציע פון
די אלגעמיינע ציוניסטען באַטאָנט,
אז בכלל זיינען זיי פאַר אידישע
נאַציאָנאַלע מינאָריטעטען־רעכט,
אָבער אין איצטיגען פאַל מוז מען
זעהר פאַרדעכטיגע אַנטיסעמיטישע
געשענקטע צוריקווייזען. די אלגע־
מיינע ציוניסטען ווילען זיך ניט לאָ־
זען אויפצווינגען דורך היטלער'ס
חברות. א אידיש פאָלקס־באַקענט־
ניש, וועלכעס קאָן אפשר פּראַקטי־
צירט ווערען אויפ'ן ראַסישען פּרינ־
ציפּ און צווינגען די אידישע סטודענ־
טען־נאַציע אויפנעמען אויך משומדים
און קאָנפעסיאָנסלאָזע אידען. געגען
אָט דעם באַשלוס פון די אלגעמיינע
ציוניסטען שטעהן אָבער זעהר עק־
שנות'דיג די עסטרייכישע ציוניס־

האָל — זאָגט ווייטער דער אדוואָ־
קאַט — האָט דערצעהלט בראַאוס'ן, אז
זי (דאָס הייסט ער) וועט באַקומען פינף
טויזענד פונט, און „זי" מוז זיין אין
לאָנדאָן. שפּעטער האָט בראַאוס „איהר"
געזאָגט, אז „זי" מוז זיך צוריקקעהרען
קיין סט. העלענס, ביי ליווערפּול, און
זיי זאָלען חתונה האָבען. נאָך אָט דער
פּאַרערונג איז האָל פאַרשוואונדען גע־
וואָרען. ער איז אוועק קיין בלעקפּול
און דאָרט האָט מען איהם אַרעסטירט.
ער איז אלץ געווען אָנגעטאָן אין פרוי־
ען קליידער.

ווען בראַאוס האָט ערפאַהרען, אז
האָל האָט איהם אָפּגענאַרט, אז ער איז
א מאַן און נישט קיין פרוי, האָט ער
וועגען דעם געמאָלדען דער פּאָליציי.

בראַאוס איז ערשיינען אלס עדות און
האָט באַשטעטיגט די ערקלעהרונגען
פון אדוואָקאַט.

דער ריכטער האָט דאַן ערלויבט דעם

טיש אַקאַדעמישע קאָרפּאָראַציעס און
גאַנצע עסטרייכישע ציוניסטיש־רע־
וויזיאָניסטישע אוניאָן. ביידע שריי־
ען אז אידישע פאָלקס־צוגעהעריג־
קייט איז דאָס ערשטע געבאָט פון
ציוניסטען און נאַציאָנאַלע אידען און
אז קיין ציוניסטישע גרופּע איז באַ־
רעכטיגט צוריקצווייזען אידיש־נאַציאָ־
נאַלע רעכט, מעגען זיי קומען אפילו
פון טייוועל. דערווייל ווערען אויך
אנדערע געזעצען אין עסטרייכישען
פּאַרלאַמענט ניט געשאַפען פון אידען־
פריינדע, נור פון אידען אליין צו
קעמפען פאַר אידיש־נאַציאָנאַלע מי־
נאָריטעטען־רעכט. דארום איז דער
איינציגער קריטעריום אין דער פראַ־
גע פון יאָ אָדער ניט אָננעהמען דאָס
סטודענטענרעכט: ניט ווער ס'איז
דער געבער, נור צי וועט די אידישע
סטודענטענאַציע זיין גלייכבאַרעכ־
טיגט נאַציאָנאַל און אַקאַדעמיש־ביר־
גערליך מיט די סטודענטען־נאַציעס
פון די דייטשען, טשעכען, אונגאַרן,
א. א. וו. אויב דאָס געזעץ וועט
נאָך זיין פאַרעפענטליכונג באַווייזען
אזא גלייכבאַרעכטיגונג (כאָטש אויפ'ן
פּאַפּיר), דאַן דאַרף זיך תיכף קאָנ־
סטיטואירען א אידישע סטודענטען־
נאַציע אויף אידישען פאָלקסבאַקענ־
טעניש. טאָמער וועט מען דאַן אין
דער פּראַקטיק פּראָבירען פאַרמינדע־
רען די רעכט פון דער אידישער
סטודענטען־נאַציע, דאַן וועט די אי־
דישע געזעלשאַפט, בפרט די ציוניס־
טישע עפענטליכקייט קעמפען פאַר'ן
אדורכזעצען פולע נאַציאָנאַלע און
אַקאַדעמיש־בירגערליכע רעכט, פונקט
ווי דאָס אידישע פאָלק קעמפט אין
גלות נאָך אלץ אין פיעל שטאַאַטען
פאַר פולער בירגערליכער רעכט, הגם
די אידישע גלייכבאַרעכטיגונג איז
גאַראַנטירט אין דער קאָנסטיטוציע
און אין די אינטערנאַציאָנאַלע קאָנ־
טראַקטען פון אלע ציוויליזירטע מלו־
כות.

אזוי צי אזוי — ס'איז געוואָרען
לעבעדיג אין עסטרייכישען אידען־
טום.

(איטא)

טרעפט, אז זיי קומען צו זייערע פאַ־
מיליעס, נאָך א שווערען טאָג פון אַרומ־
לויפעניש איבער די גאַסען פון וואַר־
שאַ, אָהן א גראָשען געלד אויף א לאָבען
ברויט.

לעצטענס האָבען זיך ביידע שוואָ־
גערס צוזאַמענגעטראָפען אין טויער פון
נאַלעווקי 17 און האָבען אָנגעהויבען
רעדען וועגען זייערע „געשעפטען." א
וואָרט פאַר א וואָרט און עס איז אויס־
געבראָכען צווישען זיי א סכסוך. דער
סכסוך האָט זיך אין גיכען פאַרוואַנ־
דעלט אין א געשלעג און איינער פון
צווייטען האָט געריסען זיין באָרד.

אויף נאַלעווקי'ס פאַר'ן טויער איז
געוואָרען א גרויס אָנגעלויף. עס איז
אויך אָנגעקומען דער פּאָליציאַנט מיש־
טשוק, דער פּאָליציאַנט האָט איינגע־
שטילט די שוואָגערס און געגען זיי צו־
זאַמענגעשטעלט א פּראָטאָקאָל פאַר
שטערען די עפענטליכע רוה.

צום פּראָטאָקאָל האָט דער פּאָליצי־
אַנט אלס „זאַכליכען באַווייז" בייגע־
לעגט די האָר פון די אויסגעריסענע
באָרד.

בלוטיגע ליבעס דראַמע אין א וואַרשאַווער באַרבער שאַפּ

פון וואַרשא ווערט געמעלדעט:

אין פריזיר־אַנשטאַלט פון דער פרוי
שטיינאָוויטש, לעשנאָ 114, האָט זיך
מאָנטאָג ארום האַלב 4 נאָכמיטאָג אָפּ־
געשפּילט א בלוטיגע סצענע און נאָר
א דאַנק א גליקליכען צופאַל האָט קיי־
נער ניט באַצאָהלט מיט'ן לעבען. פאַ־
סירט האָט פאָלגענדעס:

ביי דער שטיינאָוויטש האָט אין
משך פון די לעצטע יאָהר און א האַלב,
געאַרבייט אלס באַרבער דער 20 יעה־
ריגער שמעון יאַנקעלעוויטש (קאַרמע־
ליצקאַ 20). אין דעם זעלבען אַנשטאַלט
האָט אויך געאַרבייט דער אייגענטימע־
רינס טאָכטער די 18 יעהריגע חנה.

יאַנקעלעוויטש'ן איז שטאַרק געפעה־
לען געוואָרען זיין באַלעבאָסטעס טאָכ־
טער און ער האָט איהר פאַרגעלעגט,
זי זאָל מיט איהם חתונה האָבען. זי
האָט עס אָבער נישט גענומען ערנסט
און נישט געלעגט קיין אכט אויף זיין
הייראַטס פאַרשלאַג.

מאָנטאָג האָט יאַנקעלעוויטש אויס־
גענוצט די געלעגענהייט, וואָס די פרוי
שטיינאָוויטש איז אוועקגעפאָהרען צו
איהרע קרובים און אין אַנשטאַלט איז
בלויז געווען די פריילין חנה און נאָך
אן אַרבייטער, און קאַטעגאָריש גענומען
פאָדערען, זי זאָל מסכים זיין מיט איהם
חתונה צו האָבען. זי האָט איהם גע־
בעטען, ער זאָל זי צורוה לאָזען מיט
זיינע פאַרשלאָגען, איהם איבערגעלאָזט
און אליין געוואָלט אריינגעהן אין א
צווייטען צימער. יאַנקעלעוויטש האָט
דאַן ארויסגעכאַפּט א רעוואָלווער פון
טאַש און האָט אָנגעהויבען שיסען אויף
דער צום טויט דערשראָקענער חנה'ן.
פון די רעוואָלווער קוילען איז צום גליק
פריילין שטיינאָוויטש בלויז לייכט
פאַרוואונדעט געוואָרען און איז אָני־
דערגעפאַלען אין א באַוואוסטלאָזען
צושטאַנד אויף דער פּאָדלאָגע. פון די
רעוואָלווער קוילען האָט אויך געפּלאַצט
דער שפּיגעל. בסך הכל האָט יאַנקעלע־

טיילען איהם מיט, אז זי האָבען ביי
איהם ארויסבאַקומען דאָס געלד פון
קעשענע. זיי טיילען איהם מיט, אז ווע־
גען אומקערען דאָס מזומן געלד איז
נישטאָ וואָס צו רעדען, נאָר אויב ער
וויל באַקומען צוריק זיינע וועקסלען.

באַציהונגען פון דער קריסטליכער וועלט צו די אידען

(שלום פון פיידוש 4)

נישען אינזעל. אויך אין צענטראַל
און זיד־אַמעריקא, וואו מען האָט ביז
איצט ניט געוואוסט פון קיין שום
אַנטיסעמיטיזם, פיהלען אידען איצט
שוין, אז זיי זענען פרעמדע. דער
אַנטיסעמיטישער גיפט האָט זיך דער־
טראָגען אויך אהין און האָט פאַר־
סמ'ט די הערצער פון די קריסטליכע
מאַסען.

די באַציהונגען פון דער קריסטלי־
כער וועלט צו אידען האָט זיך כמעט
גאַרניט געביטען, זי איז איצט נאָר
געשליפענער, געלאַסענער, ניט אזוי
ווילד, ניט אזוי ברוטאַל. היינט ברענט
מען מעהר ניט קיין אידען אויף די
שייטערהויפענס, מען מאַטערט זיי
מעהר ניט מיט קיין אינסטרומענטען,
ווי אין די צייטען פון דער אינקווי־
זיציע. די מיטעל, מיט וועלכע קריס־
טען באַנוצען זיך היינט געגען אידען,
זענען צוגעפּאַסט צו אונזער „מאָ־
דערנער" צייט און זיי זענען אויך
„מאָדערן..." אַנשטאָט שייטערהוי־
פענס און מאַסען־מאָרדען מאַכט מען
באָיקאָטען; אַנשטאָט מאַרטורען לאָזט
מען זיי אויסגעהן פון הונגער, מען
נעמט זיי אוועק יעדע מעגליכקייט
פון לעבען און מען פאַרשליסט פאַר
זיי די טויערען פון אלע לענדער, כדי
זיי זאָלען ערגיץ ניט קאָנען גע־
פינען קיין צופלוכט. דער שטרעבען
איז דערזעלבער.—דער וואונש און דער
ווילען זענען דיזעלבע — מען וויל
פּטור ווערען פון אידען אויף אלע
מעגליכע אופנים.

און כל־זמן די לאַגע איז אזוי ווי
זי איז, כל זמן דאָס איז דער ביטע־
רער אמת, קאָנען זיך אידען מאַכען
נאָך זעהר קליינע האָפנונגען פון
אזעלכע „מעסעדזשעס", ווי דער,
וואָס ווערט היינט געליינט ווערען
אין די קירכען פון א סך גלחים. א
ראַדיקאַלע ענדערונג אין דער קריסט־
ליכער באַציהונג צו אידען אין דער
גאַנצער וועלט וועט זיין נויטיג, אויב
מען וועט טאַקע אויף אן אמת'ן ווע־
לען אויסראָטען דעם אַנטיסעמיטיזם.
אָבער צו אזא ענדערונג איז די קריסט־
ליכע וועלט נאָך ווייט ניט גרייט און
ניט דערוואַקסען...

דעם מענשענ'ס לעבען פאַנגט זיך
אָן מיט א געשריי און ענדיגט זיך
מיט א קרעכץ.

* * *

דאָס לעבען איז ניט מעהר ווי א
בים פון א ביהן, עס הייבט זיך אויף
צום [illegible]

זונג און די ספרים האָט געלערנט
שמעון (ליב) יהודה הערצל, דער זיידע
פון טעאָדאָר הערצל.

דער זיידע האָט עטוואָס דערציהלט
זיין אייניקעל און ווער ווייסט אויב
די דאָזיגע ערציהלונגען, וואָס טעאָ־
דאָר הערצל האָט געהערט אין זיין
יוגענט, זיינען ניט פאַראַנטוואָרטליך
פאַר זיינע גרויסע מעשים פאַר אידי־
שער אויסלייזונג?...

אזוי וועט מען דערציהלען...

ווי אזוי זעהט אויס דאָס פאַמיליע לעבען אין ניו יאָרק?

(שלום פון פיידוש 5)

עס זיינען פאַראַן ניט אידען אין אָט
די „ביזנעס" א שפּאַר ביסעל.

און דאָך איז פאַראַן אין ניו יאָרק
פּראָפּאָרציאָנעל א סך ווייניגער פּראָס־
טיטוציע ווי אין בוענאָס איירעס,
ווייל דאָס לעבען איז דאָ אַנדערש,
פרייער און מענשליכער. פאַראַן דאָ
מעהר שפּיל צווישען מאַן און פרוי
און די סעקסועלע ענערגיע ווערט
אויסגענוצט אויף מענשליכ[illegible]
פּנים. די באַציהונג צו[illegible]
און פרוי איז דאָ א שעהנע[illegible]
פשוט'ערע אפילו ווי אין א [illegible]
אייראָפּעאישע לענדער. פאַ[illegible]
סך מענשען, וואָס זיינען [illegible]
באַפרייט און מאַכען ניט פון [illegible]
עלען מאָמענט קיין לעבענס פּראָ[illegible]
און קיין קייט פון טראַגעדיעס.

די יוגענט איז דאָ פריי, אָבער נאָך
מעהר צולאָזען. א גרויסען חלק האָט
אין דעם דער פּראָהיבישאָן. דורך
שכרות קומט דאָ צו ניט שעהנעם
זנות...

פאַראַן א טענדענץ צו שאַפען אויפ־
קלערערישע ליטעראַטור אויפ'ן געביט
פון סעקסואַליזם. עס זיינען די לעצ־
טע צייט ארויס סיי ליטעראַרישע, ס[יי]
וויסענשאַפטליכע ביכער, וואָס לער־
נען די מוטער ווי אזוי צו דערציה[ען]
סעקסועל די קינדער און די מענ[illegible]
ווי אזוי צו באַפרידיגען די פרוי[illegible]
א פּראָפ־דאָקטאָר שרייבט קלאָה[illegible]
בריף צו די מענער „פאַרוואָס זיי[illegible]
ליידיס שלאָפען ניט גאַנצע נעכט[illegible]
עס ווערט באַשטעטיגט, אז די אר[illegible]
זיינען ברוטאַל און מוראָ'דיג ענגאָ[illegible]
טיש אין באַציהונג צו די פרויען [illegible]
האָבען נאָר זיך אין זינען. די [illegible]
ליצייער פאַרבאָט און קאָנפיסקירט [illegible]
פון די דאָזיגע ביכער און זיי ווע[illegible]
א דאַנק דעם מעהרער פאַרשפּרייט[illegible]
אָבער א דאַנק דעם פאַרבאָט ווערע[ן]
ווי סענזאַציעס און ווירקען א ס[illegible]
מעהר אויפרייצענדיג, ווי אויפקלע[illegible]
רעריש. ווען מען לאָזט זיי פריי,
וואָלטען זיי געווען פיל ניצליכער.

סיי די ליטעראַרישע, סיי די וויסע[נ־]
שאַפטליכע ביכער וועגען פאַמיליע און
סעקסואַליזם, וואָס פאַרפלייצען דעם
מאַרק, דערצעהלען וועגען קריזיס אין
פאַמיליען־לעבען, וואָס רוקט זיך אָן
פונקט אזוי דראָהענדיג, ווי דער [illegible]